

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Sven Nilsson* i Efveröd under 14 dagar, i anseende till inträffadt dödsfall inom hans familj, Herr *Per Nilsson* i Råby under 6 dagar och Herr *J. F. Edström*, för maktpåliggande enskilda angelägenheters vårdande, under 5 dagar, allt räknadt från och med den 9 innevarande månad, samt Herr *P. O. Rylander* under 8 dagar från och med den 11 dennes.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 7 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Chefen för Civil-departementet Herr Statsrådet m. m. P. A. Bergström aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, i fråga om inskränkning i rättigheten att till förtäring på stället försälja vin och malt-drycker; och mottog Herr Talmannen denna nådiga proposition, under förklarande att densamma skulle hos Kammaren blifva till grundlagsenlig behandling föredragen.

§ 2.

Justerades det i Kammarens sammanträde den 28 nästlidne Februari förda protokoll.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo andra gången bordlagda:

Stats-Utskottets utlåtanden N:is 36 och 37;

Banko-Utskottets memorial N:is 3, 4 och 5; samt

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtanden N:is 2 och 8 (i samlingen N:is 9 och 10).

§ 4.

Föredrogs och bifölls Lag-Utskottets utlåtande N:o 10, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse.

§ 5.

Förekom till afgörande Lag-Utskottets utlåtande N:o 11, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stadganden rörande skyldigheten att bygga och underhålla allmänna vägar och broar.

Ordet begärdes af

Herr Helander, som yttrade: Synbarligen hafva de många moti-
onerne i vägunderhållsfrågan nu, likasom under de nästföregående riks-
dagarne, vållat Lag-Utskottet ganska ringa besvär och bekymmer, att döma
af det förhållande, att det nu föreliggande utlåtandet från början till slut,
och nästan ord för ord, är detsamma som utlåtandena i samma fråga vid
1872 och 1873 årens riksdagar. Af denna anledning kunde jag visserligen
nu hafva nöjt mig med att helt enkelt åberopa mitt anförande i frågan
vid 1872 års riksdag, om jag icke denna gång fått särskildt skäl att yttra
mig något utförligare. Vid nämnda tillfälle visade jag att man vid riks-
dagarne 1869 och 1870 haft fullkomligt orätt i det antagaude, att man
från Kongl. Maj:t hade att förvänta svar på Rikets Ständers underdåniga
skrifvelse i vägunderhållsfrågan af den 7 April 1866, i följd af hvilket an-
tagande Riksdagen sjelf onödigtvis uppehållit frågans lösning uti minst två
år. Jag skulle nu icke hafva återupprepat detta, om ej förhållandet vore
att Utskottet, som likväl nu icke mera vidhåller antydda åsigt, det oak-
tadt, i sin så kallade kläm, hänvisar Kongl. Maj:t till åberopade skrivel-
sen af den 7 April 1866.

Den, som tagit kännedom om hela innehållet af den Kongl. proposi-
tionen till 1868 års Riksdag angående vägunderhållet, måste ovilkorligen
dervid hafva funnit, att Kongl. Maj:t ganska fullständigt yttrat sig i an-
ledning af merberörda skrifvelse, och, efter öfvervägande, kommit till in-
sigt deraf, att i densamma föreslagna grund för vägunderhållet i allmänhet
icke borde godkännas; men att emellertid, om icke dessmindre något i
föreslagna riktningen borde åtgöras, Kongl. Maj:t ansåg att förändring
endast småningom borde vidtagas, och fördens skull afgaf proposition i af-
seende å skyldigheten att hålla allmänna vägarne i fargildt stånd vinter-
tiden, i ungefärlig öfverensstämmelse med den i 1866 års underdåniga
skrifvelse föreslagna nya grund. 1868 års Lag-Utskott, som fick nämnde
proposition till sig remitterad, hemställde, på anförda skäl, att Riksdagen,
med förklarande att den funnit sig förhindrad att lemna bifall till berörda
nådiga förslag, måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om sådan utredning, som,
enligt hvad i utlåtandet blifvit anmärkt, erfordrades för bedömande af
den föreslagna förändringens verkningar inom de särskilda orterna, samt
derefter till Riksdagen göra den förnyade framställning i ämnet, hvartill om-

ständigheterna kunde föranleda. Detta utlåtande bifölls af Första, men afslogs af Andra Kammaren, och hade således all verkan af den Kongl. propositionen, och dermed af den ofta omnämnda Rikets Ständers skrivelse, förfallit. Detta oaktadt antog man, såsom jag förut nämnt, oriktigtvis, att man fortfarande hade att vänta svar på samma skrivelse, på grund hvaraf man afslög de motioner som vid 1869 års riksdag i vägunderhållsfrågan väcktes. Dock förenade Kamrarna sig nu om det förslag som 1868 års Lag-Utskott tillstyrkt i afseende å vintervägsunderhållet, derom skrivelse af den 11 Maj 1869 till Kongl. Maj:t afgick, påkallande en sådan utredning af nya förslagens verkningar, som ofvan blifvit antydd. Motionerna i vägunderhållsfrågan vid 1870 års riksdag afvisades likaledes på den oriktiga grund, att man skulle hafva att förvänta svar på oftanämnda underdåniga skrivelse. Vid riksdagarna 1872 och 1873 föreslog Lag-Utskottet, i anledning af då väckta motioner, precis detsamma som nu. Begge gångerna afslogs utlåtandet i Första och bifölls i Andra Kamraren, hvarigenom alltså, äfven då, frågan förföll, och står nu fortfarande på alldeles samma punkt som förut. Då Utskottet mot slutet af sitt utlåtande upplyser att Kongl. Maj:t (rätteligen Chefen för Civil-departementet) infordrat landstingens yttranden i fråga om förändrad lagstiftning angående skyldigheten att bygga och underhålla större broar och färjor, i syftning att utsträcka detta besvär till alla dem, som erlägga kommunalutskylder, och att, för åstadkommande af en jemnare och billigare fördelning af kostnaden, antaga landstingsområdet i stället för häradet till gemensamhet, men Utskottet icke meddelar resultatet af denna åtgärd, ber jag att få fullständiga uppgiften dermed, att icke något enda landsting obetingadt godkände ifrågavarande förslag. Tre landsting, nemligen Jemtlands, Westernorrlands och Örebro, voro visserligen detsamma ej obenäpna, men godkände icke utan vilkor. Alla de öfriga 22 landstingens afstyrkte förslaget.

Hvad jag nu hufvudsakligen har emot Utskottets tillstyrkande är, först och främst, att Utskottet hänvisar Kongl. Maj:t till Rikets Ständers skrivelse af den 7 April 1866, hvilket jag anser vara oformligt, då, såsom jag visat, denna skrivelse längesedan är besvarad. Vidare att jag för min del icke kan fullständigt gilla den i samma skrivelse uttalade åsigten om fördelningsgrunden för vägunderhållet. Ytterligare att om detta oaktadt, utlåtandet godkännes och således skrifvelsen återropas, det väl icke är antagligt att Kongl. Maj:t derå lemna annat svar än som Riksdagen förut fått, och slutligen att det förefaller mig besynnerligt att, sedan man för en mindre del af frågan, eller den som rör vintervägsunderhållet, begärt utredning af förslagens verkningar inom de särskilda orterna, man icke, åtminstone med lika, om ej med större skäl, skulle finna behof af dylik utredning när det gäller frågan i dess helhet, hvarför utan man sannolikt icke kan vänta medhåll af Första Kamraren, som uppställt detta vilkor för sitt godkännande i afseende å vintervägsunderhållet, och således torde är säkrare fordra detsamma här. Naturligtvis är jag, på grund af det nämnda, af den mening, att Utskottets utlåtande icke bör godkännas. Blefve detta Riksdagens beslut, så är jag öfvertygad derom, att hela frågan derpå mera vunnit än förlorade. Man kunde då i lugn afbida Kongl. Maj:ts svar på skrifvelsen den 11 Maj 1869, af hvilket

man otvifvelaktigt finge en god ledning för bedömande af de åtgärder, som borde vidtagas för hela frågans slutliga lösning. Det är mig nog bekant att många af Kammarens ledamöter äro af den åsigt, att detta svar allt för länge låter vänta på sig; men jag håller före, att den som genomläst 1869 års skrifvelse skall komma på annan tanke, då han finner huru vidsträckt den utredning är, som derutinnan blifvit ifrågasatt. Exempelvis må jag nämna, att, sedan man undersökt och bedömt väghållningsbesväret inom hvarje särskild ort af riket, man vidare skall utreda i hvad mån, efter tillämpning af den ifrågasatta nya grunden, andra nu icke vägunderhållningsskyldige skulle af detta onus drabbas och således de förre njuta lindring; att det är att tillse huru förfaras bör med innehafvare af från hemman afsöndrade lägenheter, hvilka uti den afgäld de lemna åt stamhemmansegarne ersätta dem för sina andelar af vägunderhållet; att utredas bör huru det skall tillgå i afseende å allmänna vägar på stadsegor, derom, mig veterligt, intet förslag framstälts; att en stor svårighet synes möta uti den omständigheten, att frälsesäterna i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän, på grund af privilegier äro från vägunderhåll befriade, men det oaktadt nu skulle med andra öfvertaga ett sådant åliggande o. s. v. En dylik utredning synes mig åtminstone ovilkorligen fordra äratals arbete, om den skall med nödig omsorg åstadkommas, lemnande jag för öfrigt åt hvar och en att hafva sin särskilda mening härom, hvilken jag icke ämnar på något sätt angripa. Skulle nu åter, såsom jag anar, Kammaren bifalla Utskottets utlåtande — eller möjligen Herr Sven Nilssons reservation — måtte frågan då har blifvit förd framåt? Ogera vill jag profetera, men kan likväl nämna, att jag finner det vara mycket troligt att Medkammaren afslår utlåtandet. Då går det ju med frågan alldeles på samma sätt som tillförene, och som det alltid måste gå, så länge man föredrager att envist, utan tillmötesgående, hålla på sin mening — den faller, hvarefter förmodligen samma förfarande som förut skall repeteras. Det må väl vara sant, att frågan äfven för tillfället förfaller om min mening blefve rådande — den om afslag — men en sådan utgång skulle sannolikt föranleda dess återuppstående i annan form och med bättre hopp om framgång.

Innan jag slutar vill jag icke underlåta att nämna, att hvad jag här anført icke må tydas så, som skulle jag anse det nuvarande förhållandet vara godt och någon lindring för de nuvarande väghållningsskyldige icke hafva billighet för sig. Jag vill, tvärtom, öppet och oförbehållsamt förklara, att jag för min del vill medverka till åstadkommande af lindring i denna tunga börda, men jag vill det på en väg som leder *till*, och icke på en sådan som leder *från* målet. Jag har förut nämnt att jag icke obetingadt kan godkänna den åsigt, som är uttalad i Rikets Ständers meranämnda skrifvelse den 7 April 1866, men jag finner dock önskvärdt om, med eller utan aflösning, väghållningsbesväret kunde utsträckas äfven till annan jordbruksfastighet än som nu är af detta onus besvärad, så väl som till all annan fastighet. Kanhända kunde samma besvär öfverflyttas på ännu flera, men jag innehåller derom för det närvarande min mening, emedan jag finner frågan icke ännu vara tillräckligt utredd för att jag må kunna med någon säkerhet mig derom yttra.

Jag återupprepar slutligen mitt yrkande om afslag å utlåtandet.

Herr A. P. Danielsson: Jag är visserligen icke bland dem, som vilja motverka lösningen af denna fråga, men jag tror att en gemensam lagstiftning i förevarande ämne för hela landet, hvilken på samma gång är lämplig för de olika förhållandena i de olika orterna, ej är så lätt att åstadkomma. Besluter Riksdagen att till Kongl. Maj:t ånyo aflåta en underdånig skrifvelse i frågan, är det derföre, enligt min tanke, nödvändigt att i denna skrifvelse inlägga en antydning i nu nämnda syftning. I den ort t. ex., som jag representerar, skulle en förändring i våghållningsbesväret, så vidt jag känner, verkligen mottagas med motvilja. Hemmanen der på orten äro nemligen fördelade i många små delar, och några större fabriker eller binäringar, som kunna deltaga i detta onus, finnas ej; kostnaderna för utgörande af nu ifrågavarande skyldighet skulle derföre, om densamma blefve bestämd efter annan grund än den nu gällande, sannolikt blifva mycket högre än de nu äro. Vid sådant förhållande tror jag att det vore bäst att låta de våghållningsskyldige i de orter, der de sådant önska, på det hittills vanliga sättet besörja underhållet af vägarne. Jag har vidare föreställt mig att, om Utskottets hemställan bifalles, frågans slutliga lösning kan komma att på obestämd tid undanskjutas; jag tror i stället, att de, som önska hennes snara afgörande, lättare skulle vinna målet, om de afsloge Utskottets hemställan och sålunda satte motionärerne i tillfälle att nästa riksdag inkomma med ett så beskaffadt förslag, att Lag-Utskottet kan deröfver afgifva ett motiveradt, bestämdt omdöme. Motionärerne äro nemligen så många och från så skilda orter i riket, att hos dem alla tillsammans, i min tanke, bör kunna förutsättas så mycken sakkänedom som hos Kongl. Maj:t eller Lag-Utskottet och således äfven ett lika bra lagförslag från dem kunna förväntas, som från någon af dessa tvänne myndigheter. Riksdagen har dessutom redan ingått till Kongl. Maj:t med tvänne underdåniga skrivelser i ämnet, hvilka ännu icke efter flera års förlopp blifvit af Kongl. Maj:t besvarade. På samma sätt kan det ju gå äfven med den nu föreslagna skrifvelsen och frågans afgörande således ännu ytterligare blifva undanskjutet. Skulle Kammaren emellertid anse att något nu bör göras för frågans lösning, så vill jag för min del inskränka mig till att yrka bifall till Herr Sven Nilssons i Efveröd reservation, dock med det förtydligande af andra punkten deraf, att ordet "härad", såsom varande ett temligen sväfvande begrepp, utbytes mot ett annat, mera tydligt och koncist. "Härad" är visserligen i allmänhet liktydigt med "tingslag", men dock icke alltid; i min hemort t. ex. utgöres domsagans tvänne tingslag hvarterdera af icke mindre än tre härad. Hvad den domsagan beträffar, kan således häradet icke utgöra någon bestämd hållpunkt för bestämmandet af våghållningsskyldigheten; och detsamma torde äfven vara förhållandet på andra orter. Bättre vore då att utbyta "härad" mot t. ex. "länsmansdistrikt", en förändring som, bland andra, äfven har det skälet för sig, att länsmanen, som bekant, är den som skall kontrollera, huru våghållningsskyldigheten fullgöres.

Jag har ansett mig böra yttra detta för att angifva min ståndpunkt i frågan, och slutar med att, såsom jag redan sagt, yrka bifall till Herr Sven Nilssons i Efveröd reservation, med det deri af mig föreslagna förtydligandet af ordalagen i andra punkten.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Oaktadt jag reserverat mig mot Lag-Utskottets hemställan, hade jag icke tänkt att yttra mig i frågan, om icke den förste värde talaren genom sitt anförande uppkallat mig dertill. Jag ämnar ej heller taga Utskottets förslag i försvar, ty detsamma är, såsom samme talare äfven anmärkte, affattadt i så sväfvande ordalag, att man icke kan veta, till hvilket resultat en framställning till Kongl. Maj:t af sådant innehåll, som det nu af Utskottet föreslagna, skulle leda. Grunden för väghållningsbesvärets utgörande bör, i min tanke, vara erläggandet af kommunalutskylder; alla, som betala skatt till kommunen, böra deltaga i nu ifrågavarande onus. Jag tror icke att det är rättvist eller billigt att afvika från denna princip. Går man tillbaka till Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet vid 1868 års riksdag, så finner man äfven huru, på sätt Lag-Utskottet i motiveringen erinrat, Kongl. Maj:t förklarar, att "rättvisa och billighet dock fordrade, att vid en sådan öfverflyttning jorden fortfarande droge samma andel som i kommunalförfattningarne vore i afseende å fyrktalsberäkningen iakttaget; men att det syntes icke böra ifrågakomma att befria vissa slag af inkomst från all delaktighet härutinnan"; och den i dessa ord klart och oförtydligt uttalade åsigten om grunden för den blifvande förändringen önskar jag för min del, att denna Kammare nu såväl som 1868 måtte godkänna. Den förste ärade talaren sade, att vi borde med tålmod afhålla svaret på Riksdagens underdåniga skrifvelse i frågan. Men huru länge skall väl detta tålmod stä oss bi? Åtta år äro nu förflutna, sedan Riksdagen första gången aflät en underdånig skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, och fem år sedan den underdåniga skrifvelsen No 2 beslöts; men hvarken den ena eller den andra har ännu ledt till något resultat. En fråga sådan som denna, och som dessutom, åtminstone till en del, nemligen beträffande vinterväghållningen, redan varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, kan dock icke behöfva en så lång tid, som den, hvilken förflutit efter aflåtandet af de tvänne skrifvelsena, för att blifva så utredd, att på denna utredning kan byggas ett förslag till ny lag. Lag-Utskottet har derföre för sin del ansett, att det vore Kongl. Maj:ts afsigt att låta frågan förfalla. Samme talare uppgaf vidare, att samtliga landstingen hade afstyrkt Kongl. Maj:ts framställning om väghållningsbesvärets utsträckning till alla dem som erlægga kommunalutskylder; men den ärade talaren skulle säkerligen hafva gjort denna Kammare ett mera upplysande meddelande, om han hade funnit för godt att framlägga det verkliga skälet för detta afstyrkande. Jag anser mig derföre böra upplysa att, efter hvad jag har mig temligen säkert bekant, orsaken till landstingens afstyrkande var just den omständigheten, att den ifrågasatta förändringen, enligt landstingens åsigt, var för liten, och att densamma borde sträcka sig icke allenast till vinterväghållningen och större broar, utan äfven till underhållet af vägarne sommariden; och det är just detta som Lag-Utskottet velat framhålla såsom det viktigaste i den önskade förändringen. Den ärade talaren anmärkte vidare, att något förslag till ordnande af städernas väghållningsskyldighet icke blifvit af Lag-Utskottet uppgjort. Men någon motion i sådan syftning har icke förelegat Utskottet till behandling, och Utskottet har således icke kunnat deröfver afgifva något betänkande. Dessutom, anse städerna ett dylikt förslag behöfligt, så blir nog också ett sådant inom Riksdagen väckt. Orsaken till att detta

ännu icke skett är kanske densamma, som orsaken till landstingens nyss anförda afstyrkande utlåtanden. En annan talare, den nästföregående, har sagt, att det hade varit lämpligare att framlägga ett detaljeradt lagförslag, äu att, såsom nu skett, åtnöja sig med en underdånig hemställan i allmänna ordalag till Kongl. Maj:t. Det förra sättet är, efter mitt förmenande, af många skäl icke lämpligt eller nyttigt; jag tror tvärtom att det är bäst att endast uttala vissa bestämda grunder, med stöd hvaraf ett lagförslag i frågan sedermera kan af Kongl. Maj:t uppgöras. Och dylika grunder har jag, i motsats till Utskottet, i min reservation uppgifvit. Samme talare anmärkte, att ordalagen i den andra punkten af reservationen vore något tvetydiga. För min del kan jag dock ej finna, att så är förhållandet; ordet "område" visar nemligen tydligt att det icke, såsom talaren tycktes antaga, endast är ett härad eller en domsaga, som kan förena sig om sättet för väghållningen, utan flera härad eller domsagor, med ett ord huru stora områden som helst. Någon otydlighet i denna punkt kan jag således omöjligen upptäcka.

Jag yrkar bifall till min reservation.

Herr Jonas Andersson: Det är med anledning af den förste talarens yttrande som jag begärt ordet. Han ansåg nemligen, att man borde afvakta Kongl. Maj:ts nådiga framställning och utredning af frågan och tåligt afbida tiden för en ny Kongl. proposition i ämnet. Jag hemställer dock, om icke tillräckligt mycken tid för en sådan förnyad utredning och framställning redan förflutit. Utskottet har i detta betänkande visat, att frågan sedan längre tid tillbaka varit föremål för Riksdagarnes behandling samt att åtskilliga skrivelser i ämnet i underdånighet redan blifvit af Riksdagen till Kongl. Maj:t aflättna. Kongl. Maj:t inkom äfven vid 1868 års riksdag med en nådig proposition i frågan, i hvilken tydligt påpekades den riktning, hvori en reglering af väghållningsskyldigheten, enligt Kongl. Maj:ts åsigt, borde gå, ehuru på samma gång förklarades, att densamma, för att blifva efter nuvarande förhållanden rättvist fördelad, borde regleras delvis och småningom, men icke på en gång. Kongl. Maj:t föreslog därför då endast en reglering af vierterväghållningsskyldigheten, men uttalade tillika den grundsatsen, att skyldigheten att hålla vägar i allmänhet, således ej enlast vinter- utan äfven sommarväg, borde fördelas icke endast bland jordegarne, utan, efter den i Riksdagens underdåniga skrivelse 1866 innehållna grund, bland alla taxerings- och bevillningsskyldige medlemmar af kommunen — och detta utan alla undantag. I Riksdagens skrivelse af sistnämnda år hade nemligen från ifrågavarande skyldighets utgörande blifvit undantagne tjänstemän och innehafvare af pensioner m. fl.; men Kongl. Maj:t ansåg, som sagdt, att, om en fullständig reglering skulle ske, inga dylika undantag kunde medgifvas. Vid sådant förhållande, då en sådan åsigt verkligen blifvit af regeringen uttalad, har jag för min del föreställt mig att Lag-Utskottet haft fullt giltiga skäl att hålla sig vid just denna af regeringen sjelf proklamerade grundsats.

Samme ärade talare har vidare sagt, att landstingen varit af ganska olika åsikter i afseende på den framställning Kongl. Maj:t till dem gjort angående ordnandet af nu ifrågavarande skyldighet. Men orsaken, hvarför landstingen afslog denna framställning, var ingalunda den, att de

ogillade principen för densamma, utan dels att, enligt Kongl. Maj:ts förslag, landstingsdistrikten skulle komma att i afseende på väghållnings-skyldigheten utgöra ett sammanhängande, gemensamt helt, dels att, såsom den föregående talaren erinrat, landstingen, i olikhet med Kongl. Maj:t, ansågo att samma grund borde gälla för regleringen af väghållningen under sommaren som under vintren.

Jag föreställer mig nu, i likhet med Lag-Utskottet, att, sedan Riksdagens båda Kamrar 1868 i frågan fattat olika beslut, hvarigenom således någon underdånig skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t ej då kom att aflätas, Kongl. Maj:t ansett nödigt att, innan han sjelf ånyo toge initiativet, ett gemensamt beslut i frågan af begge Kamrarne fattades, eller med andra ord en ny skrifvelse aflättes, och anser det derföre i sin ordning, att Kammaren, då frågan nu ånyo blifvit väckt, antingen vidtager den af Lag-Utskottet föreslagna åtgärden eller ännu hellre bifaller det förslag, reservanten Herr Sven Nilsson i Efveröd framställt. Helst skulle jag visserligen hafva önskat, att Lag-Utskottet hade tagit mera fasta på Kongl. Maj:ts proposition i frågan till 1868 års Riksdag, såsom i min tanke innehållande de enda riktiga grunderna för en ny reglering af ifrågavarande onus, och sålunda föreslagit Riksdagen att hos Kongl. Maj:t anhålla om en ny proposition, byggd på de i nämnda proposition angifna grunder, och skulle derföre gerna önska, att betänkanDET blefve till Utskottet återförvisadt, men förenar mig, i den händelse att denna åsigt ej skulle vinna Kammarens bifall, i yrkandet om antagandet af Herr Sven Nilssons i Efveröd reservation.

Herr Kolmodin: En ärad talare härstädes har, om jag icke missuppfattat honom, anmärkt, att "klämman" i Lag-Utskottets förevarande betänkande skulle vara något svag och uttryckslös. Jag medgifver att så är, men frågan i sig sjelf är så mycket starkare och dess lifskraft ligger i den rättvisa, som förefinnes i de kraf, hvilka af motionärerne — frågans nuvarande målsmän — blifvit framställda.

Vägunderhållningsbesväret, sådant det i närvarande stund är ordnad, det må nu vara fråga om sommar- eller vintervägar, är ett af de mest orättvist fördelade grundonera, man gerna kan tänka sig. Det är vanligt, när fråga uppkommer om att landtbrukarne må befrias från något af de besvär, som trycka jorden, att man möter dem med den invändningen: "I hafven ju köpt er egendom med detta onus"; men detta svar eger icke tillämplighet, när fråga är om vägunderhållningsskyldigheten. Det är visserligen sant, att till en del hvilade denna skyldighet på jorden, när de nuvarande innehafvarne fingo emottaga sina egendommar, men betydliga tillökningar deri, både hvad angår sommar- och vintervägar, hafva i de aldra senaste tiderna tillkommit. Tänker jag på sommarvägarne och deras hållande i fargildt stånd, så erinrar jag mig något, som ligger inom mitt eget lufs erfarenhet. För några år sedan begärdes en vägdelening inom Gotlands norra härad. Denna begäran ansågs berättigad, vägdeleningen förrättades och under densamma föreslogos en mängd nya vägar till hamnanläggningar, kalkbruk, köpmansbodas o. s. v., hvilka vägar, sammanlagda, utgjorde flera mil. Häradssynerätten förklarade, att de

skulle underhållas, och deremot hade vi jordbrukare icke något att erinra, under det förbehåll likväl, att detta underhåll skulle drabba blott dem det vederborde, men icke oss. Synerätten var likväl af annan mening och lade underhållet af dessa nya vägar på våra skuldror. Vi klagade genom alla domstolsinstanser, men tappade. Jag frågar då, om vi under sådana förhållanden kunna sägas med våra egendomar hafva köpt detta onus? Nej, vi fingo det till skänks. Då för ett par år sedan fråga var om "lästetalsafgifterna", anfördes, huru orimligt det vore att beskatta sjelfva redskapen, eller fartygen. Jag tror, att det af mig anförda exemplet om sättet att pålägga vägunderhållsskyldighet visar, att man i detta fall tillvägagår på ett fullt ut lika orimligt sätt. Man beskattar nemligen våra hästar och åkdon, och resonerar dervid på det sättet: "efter I hafven dylika till ert förfogande, så ären I också närmast till att köra grus på vägarne och i öfrigt ombestyrta hvad till deras underhåll erfordras".

Hvad vintervägarne och deras underhåll beträffar, så gäller ju, att man i detta afseende uppgör fördelning ploglagen emellan för fem år i sender. Denna tid är emellertid, äfven den, alldeles för lång. Om jag fått på mig till underhåll indeladt ett vägstycke, som vid tiden, då vägdeleningen skedde, var omgifvet på begge sidor af skog, och således lätt att hålla i fargildt skick, men någon af mina gramnar, som jag förutsätter vara egare till den vägstycket omgifvande skogen, helt hastigt får lust att för odling eller till afsalu afverka densamma, så blir följdén den, att stormen ögonblickligen sveper öfver vägen och der hopar massor af snö, hvarigenom mitt besvär med vägunderhållet blir 4 till 5 gånger så stort, som förut.

Jag vågar påstå, att om i någon fråga en allvarlig och skyndsamt utredning tarfvas, och om i något fall en ny beskattningsgrund för ett nu utgående besvär behöfver uppställas, så är det i fråga om väghållningsbesväret, detta ständigt växande onus, som med hvarje försvinnande år kommer att innebära allt större och större orättvisor. Därföre hjälper alldeles icke att i en fråga som denna göra affär af en försumlighet från Lag-Utskottets sida, att ej hafva redogjort för hvad landstingen i frågan beslutit. Den högtärade talare, som fäste sig vid denna försumlighet, gjorde sig sjelf skyldig till en annan, då han icke anförde de skäl, hvarpå landstingen grundat sitt beslut i ämnet; men lyckligtvis fans en ledamot i Utskottet till hands att uppgifva dessa skäl, dem jag således icke behöfver upprepa. Det sades äfven af nämnde talare, att städerna i Utskottets framställning voro alldeles uteglömda. Om man likväl granskar nämnda framställning, finner man, att den afser "förslag till förändringar i fråga om väghållningsbesväret i *allmänhet*", och när Utskottet använt denna *allmänna* form, som synes mig omfatta alla möjliga slag af väghållningsbesvär, kan man väl ej gerna påstå, äfven om Utskottet i motiveringen icke uttryckligen nämnt städernas vägstycken, att ej dessa blifvit tagna med i beräkningen. Den ärade talaren förklarade, att bästa sättet att befordra denna fråga vore att afslå de i densamma nu gjorda framställningarne. Nog vore detta en alldeles ny väg, och då jag tänker på hvad som förut blifvit gjordt i skrifvelseväg och huru litet det uträttat, kunde jag nästan blifva frestad att vilja försöka den af talaren sålunda

förordade metoden, men sättet synes mig dock så paradox, att jag icke vågar anlita detsamma. Samme talare yttrade till stöd för sin nyssnämnda åsigt, att om de i ämnet väckta motionerna skulle föranleda till något resultat, så borde man för närvarande afslå Utskottets betänkande och låta de ärade motionärerne till en annan Riksdag närmare utarbета sina förslag, och den andra talaren i ordningen trodde, "*att motionärerne skulle vara mera skickliga att utreda ämnet än Kongl. Maj:t*". Med all aktning för de ärade motionärerne betvillar jag ändå, att de från sina pulpeter här i Kammaren kunna hafva en vidsträcktare öfverblick öfver landets allmänna förhållanden, äfven i väghållningsfrågan, än Kongl. Maj:t kan ega, och ej minst därför vågar jag icke anlita den auvisade utvägen, att öfverlåta frågan uteslutande åt motionärerne.

Det har från en ort försports, att kostnaderna skulle blifva så oerhört stora. Ja, sådant är möjligt, men då man oupphörligt från ett visst gifvet håll hör ropen om dessa förskräckliga kostnader, så förefaller det mig verkligen, som innebure detta ett försök att på förhand skrämja oss, och jag tror sannerligen, att man här vid lag, om också omedvetet, något skattar till hvad jag ville kalla en "*pia fraus*". Hvad kostnaderna beträffar, så vore det ju utan tvifvel löst att låta oss genom en snar reform sjelfva få vidkännas de följder, som vår egen dårskap medfört. Detta vore det kännbaraste sättet att meddela oss undervisning, och vi vilja gerna underkasta oss detta, blott vi få rättelse i fördelningen af den öfverklagade bördan.

Då jag omöjlig kan föreställa mig, att Första Kammaren skulle kunna bifalla den ärade reservantens på skånebänken framställning och jag för min del är högst angelägen om att förevarande fråga, äfven i den allmänna form, i hvilken den nu föreligger, må skjutas fram, viss som jag är att Kongl. Maj:t nog skall förstå den allvarliga mening, som döljer sig bakom de sväfvande uttrycken, och då denna fråga, som Lag-Utskottets utlåtande upplyser, varit föremål för Riksdagens framställningar icke sedan åtta utan sedan tjugu år tillbaka, så anser jag mig hafva fullt skäl att förorda Lag-Utskottets föreliggande betänkande. Mitt hopp således, att Första Kammaren, med insigt om dessa allvarsamma förhållanden, skall bifalla Lag-Utskottets förslag, sådant det är, gör att jag yrkar, att detta förslag i sitt nuvarande skick måtte af Kammaren godkännas.

Häruti förenade sig Herrar *Ehrenborg, Engländer* och *Uhr*.

Herr Philipsson: Efter de lifliga bifallsrop, med hvilka den föregående talarens anförande helsades, skulle jag kunna afstå från ordet, hvilket jag begärde, då ännu icke någon talare uppträdt till försvar för Utskottets utlåtande. Jemte det jag i allo instämmer i de af denne talare uttalade åsichter, vill jag endast, med anledning af min medledamot i Utskottet, Herr Sven Nilssons yrkande på bifall till sin reservation, fästa uppmärksamhet på, att äfven om man hyser lifliga sympatier för de grunder, hvilka af honom i nämnda reservation anförts, man likväl icke deraf bör låta förläda sig att bygga en skrifvelse till Kongl. Maj:t på motiv, uteslutande hemtade från dessa grunder, ty de äro alltför vidt omfattande för att kunna vinna framgång i den allmänna meningen, och

jag fruktar att en skrifvelse, baserad uteslutande på desamma, skulle långt ifrån att leda till det mål, man åsyftat, leda derifrån. Deremot tror jag, att Lag-Utskottets förslag så mycket mer går i den rätta riktningen, som det ställer frågan på sådan ståndpunkt, att Kongl. Maj:t kan taga desamma i vidsträcktare skärskådande. än fallet vore om man uppställer några speciela grunder.

Jag vill vidare fästa uppmärksamhet på, att hvad man här anfört derom, att Kongl. Maj:t redan i sin framställning till 1868 års Riksdag skulle hafva gillat principen om att väghållningsbesväret skulle utgöras efter samma grunder som kommunalutskylderna, icke är riktigt, när Kongl. Maj:ts då aflättna proposition endast afsåg en ringa del af nämnda besvär, i det icke en gång den egentliga vinterväghållningen deri afsågs utan blott tillämpning af bestämmelserna i Kongl. förordningen af den 13 September 1790 om bildande vid snöfall af så kallade ploglag och den för dessa utgående ersättning. Lika litet kan man säga, att frågan om väghållningsbesvärets fördelning efter de grunder, som gälla för uttagande af kommunalutskylder, varit föremål för landstingens utlåtande, ty om man läser i Utskottets betänkande, sidan 9, så finner man der följande: "Det är bekant, att Kongl. Maj:t infortrat länsstyrelsernas och landstingens yttranden i fråga om förändrad lagstiftning angående skyldigheten att bygga och underhålla *större broar och färjor*, i syftning att utsträcka detta besvär till alla dem, som erlægga kommunalutskylder." Det var således blott fråga om underhållet af broar och färjor men alldeles icke af vägar.

För min del anser jag, att Utskottets nu gjorda framställning så mycket hellre bör bifallas, som en dylik hemställan vid nästförflutna riksdag af Andra Kammaren godkändes. Den omständigheten, att Första Kammaren då icke biföll hvad Lag-Utskottet tillstyrkt, gör väl icke, att Andra Kammaren nu bör afvika från sin en gång uttalade uppfattning. I likhet med den föregående ärade talaren hyser jag emellertid nu den förhoppning, att Första Kammaren skall bifalla Utskottets utlåtande, och tror mig till denna förhoppning ega så mycket större anledning, som endast en af utskottsledamöterna från Första Kammaren emot Utskottets förslag reserverat sig.

Den förste ärade talaren yttrade, att frågan kräfde en större utredning än som nu kommit den till del. Ja, det är nog sant, men en sådan utredning kan icke åstadkommas af Lag-Utskottet, ty fordrar man detta, så tror jag, att Lag-Utskottet icke under hela riksdagen skulle hinna befatta sig med någon annan fråga och kanske att den äskade utredningen ändå icke i auseende till frågans stora vidd kunde blifva fullständig.

På grund af hvad jag nu i korthet anfört, yrkar jag bifall till Lag-Utskottets framställning.

Herr Hjelm: Herr Talman! Efter den ärade representantens på gotlandsbänken anförande i frågan kunde jag visserligen afstå från ordet, hvilket jag hade begärt innan han yttrade sig; men då jag nu erhållit det, vill jag dock begagna mig deraf för att fästa uppmärksamheten på, huru väghållningstungan icke blott inom ett härad på Gotland utan inom alla

delar af riket är i ständigt tilltagande. Den ärade gotlandsrepresentanten framhöll också detta förhållande såsom ett bevis derpå, att detta *ökade* onus, som nu åligger jordbruket, icke är gammalt, icke är köpt eller, så att säga, med hemmanet förvärfvadt, och han anförde exempel härpå från en enda ort, nemligen från Gotland. Jag ber att få härtill lägga några andra exempel. Nya jernvägar uppstå oupphörligen och nya kommunikationsleder dragas till dem, hvarigenom äfven å ställen, der förut samfärdseln varit ringa, ja nästan ingen, tungan af dels nya och dels gamla vägars underhåll oupphörligen ökas. Deremot hafva för de gamla större landsvägarne under en senare tid, just genom jernvägarne, underhållskostnaden likasom skjutningsbesväret blifvit ringa, men ingen talar om denna fördel. Hvad nu angår Norrland, denna vidsträckt del af vårt land, så har kostnaden för vägarne underhåll derstädes förut varit ringa, mot hvad den nu är. Der uppstå oupphörligen nya etablissemang och inrättningar, hvilket gör, att samfärdseln på vägarne blifvit mycket lifligare och kostnaden för deras underhåll allt större och större; hvartill kommer, att äfven der nya vägar alltjemt uppväxa, hvilka måste delas in på hemmansinnehafvarne, hvilkas besvär derigenom allt mera ökas. Den enklaste rättvisa fordrar således, att rättelse härutinnan sker.

I afseende på den förste ärade talarens tveksamhet, huruvida det kunde vara rätt att indela vägarne på samtliga beskattningsföremål, ber jag att få fästa uppmärksamheten på, huru förhållandet härmed är i den kommun, jag tillhör. Der äro för innevarande år 127,676 fyrkar upptagna i årets fyrktalslängd. Af dessa komma 91,827 på allmänna bevillningen efter andra artikeln, 2,982 på annan jordfastighet och återstoden 32,860 skattefyrk, sålunda blott något öfver en tredjedel af hela fyrktalet, som skall bekosta vägunderhåll, brobyggnader och hvad dertill hör. De, som ega detta fyrktal fördeladt på sig, bo till en ganska stor del så till, att de ej för egen del kunna begagna lands- och häradsvägar utan endast byvägar. De hafva sålunda icke sjelfva någon direkt nytta af de stora kostnader de få nedlägga på sina vägstyckens underhåll. Sjelfva underhållskostnaden blifver ytterligare skärpt derigenom, att vägstyckena ofta ligga flera mil bort ifrån den underhållsskyldiges hemman. Deremot torde det icke kunna bestridas, att de personer, som draga de 91.827 fyrkarne efter 2:dra artikeln bevillning för sina personer och sina yrken, nästan alla hafva direkt fördel af att vägar finnas, men att denna fyrk-massa skall vara alldeles fri från underhållskostnad *är en orimlighet*, som bör rättas. Dessutom är det för dem, som ega dessa större fyrktal, vederbörande äro så stränga med underhållssättet. Det är icke svårt ropa på att oket *skall vara tungt*, då man icke behöfver sjelf bära på det samma. För vägarne i Norrland underhåll vintertiden är kostnaden mycket stor och mycket besvärlig, ja så betydlig, att, om jag derpå ville anföra några detaljerade exempel, de skulle förefalla nästan otroliga.

För min del finner jag således den enklaste billighet och rättvisa fordra, att man med allra första och utan tidsutdrägt med allvar företager sig att göra rättelse uti missförhållandet. En föregående talare har uttryckt den förhoppning, att Första Kammaren *nu* skulle vara något mera tillmötesgående i frågan, och det vore i sanning nedslä-

ende, om så icke vore förhållandet; men då jag icke ännu vet, hvilket beslut nämnda Kammare kommer att fatta, så får jag, på grund af hvad jag i fjor i frågan uttalade, samt då motionerna icke angifvit någon viss grund, hvarpå förslaget om förändrad lagstiftning i frågan skulle byggas, hvilket deremot Herr Sven Nilsson i sin reservation gjort, förena mig med dem, som yrkat bifall till Sven Nilssons förslag.

Herr Nils Petersson: Herr Talman! Mine Herrar! Jag har icke begärt ordet för att komma i tillfälle att utveckla historien om tillkomsten af nu gällande vägunderhållningsskyldighet, ty densamma har icke allenast af föregående riksdagar blifvit fullständigt utredd utan är äfven af Kammarens ledamöter så väl känd, att derom icke behöfver vidare talas; men jag har blifvit föranledd dertill af den omständigheten, att flere föregående talare yttrat sig om sättet för den nu föreliggande frågans lyckliga lösning.

Man har då sagt, att lämpligaste sättet vore att afslå Utskottets hemställan och bifalla Herr Sven Nilssons dervid fogade reservation. För min del tror jag dock icke, att detta sätt för frågans lösning är det rätta, utan att, ifall man verkligen vill frågans framgång och att densamma må erhålla en med våra önskingar öfverensstämmande utgång, Utskottets förslag bör af Kammaren antagas; likasom jag icke heller tror, att något i frågan vunnas genom en återremiss, hvarom äfven yrkande blifvit framställt, då pluraliteten i Utskottet sannolikt icke är böjd för något mera genomgående förslag, än det Utskottet nu afgifvit, samt ett sådant icke torde vinna bifall inom Första Kammaren. På dessa skäl och då någon utsigt förefinnes, att Utskottets förslag bifalles af nämnda Kammare, vill jag inskränka mig till att yrka, det samma förslag måtte varda jemväl af denna Kammare bifallet.

Herr Olof Nilsson: Då det är obilligt och orättvist, att väghållningsskyldigheten hvilat endast på en viss samhällsklass; och då jag anser, att alla de, hvilka hafva behof af vägar eller draga förmån deraf, jemväl böra i byggandet och underhåll af vägarne deltaga, får jag, i öfrigt åberopande, hvad Herr Kolmodin i frågan anfört, yrka bifall till Utskottets förslag, under förhoppning att från regeringen erhålles ett förslag till förändringar uti ifrågavarande besvär, som är för frågans lyckliga lösning lämpligt.

Herr Helander: Af ett par talare har jag blifvit förebrädd att, då jag nyss meddelade att landstingen i allmänhet afstyrkt det förslag, som framställdes i Civilministerns cirkulärskrifvelse af den 24 Januari 1868, jag icke på samma gång fullständigt upplyst om beskaffenheten af eller grunderna för dessa afstyrkanden. Jag ber att i anledning deraf först få nämna, att den mig tillvitade ofullständigheten väl i främsta rummet åtminstone drabbar Utskottet, som nu i flera år endast helt kort omtalat att en dylik skrifvelse till landstingen utgått, hvartill jag fogade den lilla notisen om det resultat hvartill denna framställning ledt. Dertill bör jag förklara, att jag finner det anspråket vara temligen obilligt och opåkalladt, att jag skulle jemväl redogöra för hvarje landstings motiv för sitt be-

slut. Detta är jag för öfrigt icke nu i tillfälle till, och är ej heller dertill villig, utan hänvisar till tillgängliga landstingsförhandlingar. Så mycket kan jag dock nämna att, så vida jag nu icke missminner mig, grunden för afstyrkandet allmänna läran varit den, att man ansåg skyldigheten att bygga och underhålla större broar och färjor, icke böra skiljas från den om vägunderhållet, och att landstingsområdet, i stället för härader, icke vore lämpligt för gemensamhet.

En talare från Gotland har gjort sig en glad stund förmedelst att, bland annat, visa huru tydligt, i motsats till mitt antagande, Utskottet skulle hafva visat att dess omtanke äfven sträckt sig till städerna, då det ju i betänkandet talas om väghållningsbesväret i allmänhet. Jag vill icke tvista med honom derom, att denna uppfattning, efter hans åsigt, kan vara riktig, men för mig är det tydligt att, då i betänkandet ofta särskildt nämnes den mindre del af frågan, som omfattar vintervägsunderhållet, de orden "fråga om väghållningsbesväret i allmänhet" åsyfta att utmärka icke blott denna del, utan frågan i dess helhet.

Samme talare har slutligen förklaradt att jag skulle hafva uttalat en paradox, då jag ville befordra denna fråga genom ett afslag. Då man, såsom denne talare förklaradt sig göra, lever i den glada förhoppning, att Första Kammaren skall bifalla nu ifrågavarande utlåtande, så undrar jag icke så mycket på att han finner mitt uttalande i antydda fall inefatta någon orimlighet. Ingenting af oss kan med visshet förutsäga Medkammarens beslut, men jag hoppas att talaren måste medgifva att min förmodan derom, att nämnda Kammare afslår betänkandet, åtminstone har mera sannolikhet för sig, om man tager i betraktande att frågans ställning nu är precis densamma som vid nästföregående riksdagar, och att således intet skäl förefinnes för det antagande att Första Kammaren skulle handla inkonsekvent. Det beror således af från hvilken synpunkt eller från hvilka förutsättningar man utgår, om den ena åsigten är riktigare än den andra. Inträffar det nu, såsom jag förmodar, att Medkammaren afslår betänkandet, så vågar jag förnya mitt påstående att det leder till ett praktiskt resultat att afslå och således till ett opraktiskt att bifalla betänkandet. I senare händelsen faller frågan ånyo, såsom så många gånger förut, och denna Kammare har uppmuntrat motionen och Utskottet att en annan gång söka lösningen på ett lika opraktiskt sätt som allt hitintills; i förra händelsen blir resultatet — det har jag nämnt förut — visserligen för ögonblicket detsamma, men Kammarerna, och dermed Riksdagen, har gifvit en vink derom, att blifvande motionärer i ämnet måste söka lösningen i en förmedlande riktning för att komma till målet, på samma gång som det icke lär vidare gå an för Utskottet att år från år blott afskrifva sitt betänkande från ena riksdagen till den andra, utan i stället föreslå något som kan leda till ett praktiskt resultat.

Herr Edström: Jag ber att få särskildt påpeka den uppenbara orimlighet, som ligger deruti, att allehanda fabriker och andra inrättningar, hvilkas antal är i ständig tillväxt, oaktadt deras drifvande orsakar mesta slitningen å vägarne, likväl nu äro från allt deltagande i vägunderhållet befriadt. Vill man nu ernå ett riksdagsbeslut i frågan, så är det,

det, efter mitt sätt att se saken, alldeles klart, att man i valet emellan Utskottets förslag och Herr Sven Nilssons reservation måste ansluta sig till det förra, hvilket jag också för min del gör. I öfrigt ber jag att få instämma uti hvad Herr Kolmodin förut i frågan yttrat.

Herr Jöns Pehrsson: Herr Talman, mine Herrar! Det torde vara öfverflödigt att yttra något vidare i frågan, då blott en enda talare yrkat afslag å Utskottets hemställan, och en annan talare, Herr Kolmodin, så tillräckligt belyst saken. Det hade visserligen varit önskligt, att Utskottet hade uttalat någon bestämd grund för frågans lösning, men då så icke skett, så får man väl nöja sig med det förslag, Utskottet nu framställt, hvilket jag hoppas måtte blifva Kammarens beslut. Den nuvarande orättvisan uti ifrågavarande hänseende är så stor, att jag tror, det man bör noga se till, att man icke vid försöken att få densamma rättad, sträcker anspråken allt för långt. Rätta grunden för deltagande uti detta besvär vore visserligen, att detsamma utgjordes af alla medlemmarne i Kamnaren, som äro skyldige att till kommunen erlägga skatt, men då jag tror, att vi, i fall vi strängt hålla på denna princip, skulle få dragas med denna orättvisa ännu i lång tid, så tror jag, att kloketen bjuder oss att icke fasthålla vid denna princip oförändrad, utan deri göra några modifikationer. Ett kraftigt uttalande hos regeringen af folkets önsknigar i detta fall är dock af nöden, på det att vi en gång måtte få denna skriande orättvisa afhjelpt.

Herr *Malmberg* instämde i Herr Jöns Pehrssons yttrande.

Herr Per Nilsson i Kulhult: För min del tror jag, att denna fråga varit så lång tid tillbakaskjuten, att det alldeles icke vore för tidigt, om Riksdagen nu i densamma fattade något beslut. Det är tydligt och klart, att i följd af de många kommunikationer, som nu i skilda delar af riket uppstå, nya vägar anläggas, hvilka sedermera måste till lands- och häradvägar indelas. Så pågår för närvarande i det häråd, jag representerar, en vägdelning, hvilken, ehuru den påbörjats för 6 à 7 år sedan, och den nya väg, som skall delas, utgör icke mera än 5 eller 6 mil, ännu icke blifvit bragt till slut i följd af de många olika intressen, som i denna vägdelningsfråga vilja göra sig gällande och de många rättegångar, som varit dermed förenade, och då förhållandet väl är evahanda vid de flesta vägdelningar, så är det nästan omöjligt att få en sådan till stånd. Dessutom synes det mig vara orättvist, att den handel och industri, som nu på alla platser å landet upptråda, icke äro skyldige att jemte jordbrukaren deltaga i väghållningsbesväret. På dessa skäl och då jag tror, att jemväl Första Kammaren kommer att biträda Utskottets förslag i förevarande fråga, vill jag yrka, att samma förslag måtte vardas af denna Kammare bifallet.

Herr Ola Andersson: Jag skall icke göra mig skyldig till uppreparande af hvad förut blifvit i frågan yttradt, då jag nu går att deri säga några ord.

En talare, Herr Helander, har sökt rättfärdiga sin första åtgärd, att upplysa Kamnaren derom, att landstingen afstyrkt till dem gjorda framställningar i fråga om förändrad lagstiftning angående väghållnings-skyldigheten, dermed, att Lag-Utskottet icke ens omtalat detta lands-tingens afstyrkande, ännu mindre redogjort för skälen dertill. Det är tydligt, att, om denna hans upplysning får stå naken i protokollen, mången med saken mindre bekant deraf skulle kunna förvillas att tro, att allmänheten icke skulle vara intresserad af att få frågan löst. Man har sagt, att vi skola få en utredning af denna fråga, om blott vi hafva tålmod. Då ett dyrt år inträffar och det blifver svårt för tjänste-männen att lefva på sina löner, då är det icke värdt att tala om tåla-mod, utan då skall hjälp lemnas genast; men då det är fråga om att lossa på den tunga, som urycker jordbruket, så skall man hafva tålmod. Vi hafva haft sådant, hvad denna fråga beträffar, nu i 20 år, men åtminstone hos mig börjar det nu snart taga slut. Man har vidare sagt, att frågan skulle vara svår att utreda, och att det således icke vore underligt, att regeringen dröjer med framställandet af något förslag deri. Jag tror, att en sådan utredning icke skulle blifva så svår att åstadkomma, om rege-ringen ville försöka lösa frågan på det sätt, jag i min motion, i hvilken 27 af Kamnarens ledamöter från landets olika delar instämt, föreslagit, om först och främst Regering och Riksdag komne öfverens om den grund, efter hvilken väghållningskostnaden skulle utgöras, samt rättighet att be-stämma sättet för vägarnes underhåll öfverlätes åt hvarje härad. Man har äfven trott, att underhållskostnaden på detta sätt skulle blifva högre än den under nuvarande förhållanden är; men detta är skrämskott, för hvilka jag icke är rädd; ty man bör ihågkomma, att nuvarande verkliga kostnaden är betydligt högre än hvad den synes vara, derföre att den väghållningsskyldige mången gång har flera miles väg till sin väglott; hvarförutom kostnaden betydligt ökas för åstadkommande af nya väg-delningar och dermed förenade rättegångar, på hvilket allt årligen spillas icke obetydliga medel, hvilka deremot skulle kunna besparas, om frågan en gång ernådde en lycklig lösning. Herr Danielsson trodde, att det skulle vara lämpligt att antaga Herr Sven Nilssons förslag, och yrkade bifall dertill; men jag kan icke förstå, huru han kunde komma till ett sådant yrkande, då han försökte nedslå såväl Utskottets som nämnda reservants förslag. För min del skulle jag åtnöjt mig att bifalla det förra, hvilket möjligen kunde haft utsigt att blifva i Medkamnaren god-känt; men då nu underrättelse ankommit, att samma Kammare jemväl vid denna riksdag dömt frågan till döden, vill jag yrka bifall till Sven Nilssons förslag med det tillägg, att vissa undantag från väghållnings-skyldighet böra göras med afseende å tjänstemäns löner och pensioner.

Då, såsom jag nämnt, Första Kamnaren äfven nu afslagit Utskottets hemställan, får man väl antaga, att denna fråga hör till dessa oberätti-gade och lättsinnigt framkastade förslag, hvilka det återhållande elemen-tet vid Riksdagen vill knäcka, så snart de framkomma; och för min del får jag förklara att, om icke Regeringen tinuer sig föranlåten att väcka något förslag i frågan, jag icke vid nästa riksdag upptager den, och jag skall äfven afråda andra att göra det förr än nya val till Första Kamnaren försiggått.

I Herr Ola Anderssons anförande instämde Herrar *Johan Jönsson*, *Ake Andersson*, *Wigardt*, *Nils Nilsson* i Asarum, *Nils Nilsson* i Stälvie, *Anders Persson*, *Norén* och *August Börjesson*.

Vidare yttrade:

Herr Jöns Andersson: Äfven jag är motionär i denna fråga och skulle derföre gerna hafva velat något närmare uttala mina åsikter; men vid det förhållande att Första Kammaren redan har afslagit Utskottets hemställan, så ber jag att nu endast få instämma i Herr Ola Anderssons anförande, och sålunda yrka bifall till Herr Sven Nilssons reservation.

Herr A. P. Danielsson: Med anledning af ett par talares sätt att uttyda mina ord, såsom skulle jag hafva motsatt mig att nu få denna fråga löst, ber jag endast att i Kammarens minne få återföra, hvad jag förra gången jag hade ordet yttrade, nemligen att jag visst icke hade något emot att denna så ofta och mycket omtvistade fråga nu ändtligen blefve på ett tillfredsställande sätt löst, men att jag på samma gång önskade uttala vissa betänkligheter mot Utskottets hemställan för att derigenom gifva Utskottet tillfälle att något närmare utveckla och förtydliga det sätt, hvarpå frågan lämpligast skulle kunna bringas till ett lyckligt slut. Detta och intet annat åsyftade jag med mitt förra uppträdande i frågan.

Herr Jonas Andersson: Sedan nu upplyst blifvit, att Första Kammaren afslagit Utskottets förslag, så får jag hemställa, om icke denna Kammare behagade förena sig om antagande af Herr Sven Nilssons reservation, som angifver den riktning, uti hvilken, såsom jag förmodar, flertalet af denna Kammares ledamöter önskar frågas lösning böra gå. Då härtill kommer, att något annat resultat för närvarande ej kan vinnas än uttalande af en opinion från denna Kammares sida, samt då dessutom denna reservation icke innebär någon öfverdrift, utan endast innehåller nått och jemnt hvad landets jordbrukande befolkning i detta hänseende eger rätt att fordra, så upprepar jag mitt yrkande om bifall till denna reservation.

Herr Törnfeldt: Vaghållningsskyldigheten är ett onus, så stort och tryckande, att det icke gerna länge kan fortfara såsom det nu är. Det är derföre bedröfligt att, såsom jag nu förnummit, Första Kammaren redan afslagit Utskottets förslag för att på detta sätt fördröja frågans lösning. Men på samma gång jag utsäger detta, vill jag göra en liten anmärkning mot alla de i frågan framställda förslag, enär de samtliga lemua rådrum för en sådan tolkning af en blifvande författning angående vaghållningsskyldigheten, att äfven befolkningen i rikets skärgårdar kunde komma att indragas i fastlandets vaghållningsskyldigheter. Sådant torde väl ej lämpligen böra ega rum. När och *huru* denna fråga en gång kommer att lösas — och för min del önskar jag dess lösning så fort som möjligt — så får jag härmed på förhand supplicera, att rikets skärgårdar icke

mätte blifva indragna i fastlandets väghållningsskyldighet, ty skärgårdsbefolkningen har onus nog ändå med att plöja hafvets vågor, ofta med fara för sitt lif.

Herr Uhr: Det var med anledning af Herr Jonas Anderssons senaste anförande, hvaruti han yrkade bifall till den vid utlåtan det fogade reservationen, som jag begärde ordet. I motsats mot denne talare anser jag, i likhet med hvad äfven flertalet af föregående talare yrkat, att vi, då nu så olyckligt inträffat, att Första Kammaren afslagit Utskottets förslag, derutaf böra hemta ytterligare skäl att vid samma hemställan fasthålla och derifrån ej afvika, och detta så mycket hellre som vi af den senaste talaren fått höra, huru otåligt han för sina kära skärgårdsbor motser ett sådant beslut, på det ej dessa genom något misstag måtte komma att inblandas i fastlandets väghållningsskyldighet, fastän deras egentliga arbetsfält är det oändliga hafvets vågor. Genom att vi nu bifalla Utskottets hemställan torde äfven framdeles blifva en möjlighet, att Riksdagen från Regeringens sida kommer att mottaga ett förslag, som kan vara egnadt att tillfredsställa representationens önskningsar i detta hänseende.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, dels att, med afslag å samma hemställan, det förslag måtte antagas, som Herr Sven Nilsson i sin vid utlåtan det fogade reservation framställt, dels ock slutligen afslag, utan bifogande af något ändringsförslag. Herr Talmannen gaf propositioner på dessa yrkanden och förklarade sig hafva funnit ja vara öfvervägande för den förstnämnda meningen. Kammaren hade således bifallit Utskottets förslag.

§ 6.

Skedde föredragning af Särskilda Utskottets memorial N:o 1, i fråga om handläggning af en i Kongl. Maj:ts nädiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof gjord framställning om anslag till skogsväsendets befrämjande.

Härvid anförde:

Herr vice Talmannen Friherre Åkerhielm: Jag nödgas för några ögonblick upptaga Kammarens tid med det tillkännagifvandet, att jag, ehuru jag deltagit i det Särskilda Utskottets öfverläggningar och under-tecknat dess föredragna memorial, dock finner mig föranlåten att yrka någon förändring uti det slut, hvartill Utskottet kommit. Anledningen härtill har jag hemtat af det förhållandet, att Första Kammaren redan fattat beslut derom, att i Utskottets yrkande skall inrymmas ett bestämdt omnämmande af de åtskilliga delar utaf Kongl. Maj:ts nädiga proposition rörande sjunde hufvudtiteln, hvilka i Utskottets motivering blifvit framhållna såsom stående i oskiljaktigt sammanhang med sådana inom Riks-

dagens begge Kamrar väckta och först till Stats-Utskottet remitterade motioner, hvilka sedermera blifvit till Särskilda Utskottet öfverlemnade. För att nu vinna öfverensstämmelse i Kamrarnes beslut i denna fråga, har jag skaffat mig del af det i Medkammaren godkända ändringsyrkandet och får i enlighet dermed vördsamt föreslå, att denna Kammaré måtte på det sätt bifalla Utskottets förslag, att detsamma affattas i följande ordalag: "att Riksdagen måtte besluta, det Kongl. Maj:ts proposition rörande sjunde hufvudtiteln i de delar, som angå dels anslag till skogsinstitutet och skogsskolorna och dels det i nåder föreslagna reservationsanslag af 258,287 kronor för befrämjandet af skogsväsendet i allmänhet, må till Särskilda Utskottets behandling hänvisas".

Vidare yttrades ej. Kammarén godkände det af Herr vice Talmanen nu framlagda ändringsförslag; och hade alltså Utskottets hemställan blifvit af Kammarén på det sätt bifallen, att Kammarén för sin del beslutit, det Kongl. Maj:ts nådiga proposition rörande sjunde hufvudtiteln i de delar, som anginge dels anslag till skogsinstitutet och skogsskolorna och dels det i nåder föreslagna reservationsanslag af 258,287 kronor för befrämjandet af skogsväsendet i allmänhet, till Särskilda Utskottets behandling hänvisas.

§ 7.

Föredrogs Andra Kammaréns Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 8), i anledning af väckt förslag om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande befrielse för sådana fartyg, som söka nödhamn, från utgörande af fyr- och båkafgifter.

Herr Lyth yttrade: Jag anhåller endast att få för Kammarén vördsamt anmäla, att Chefen för Sjöförvars-departementet för några dagar sedan benäget meddelat mig, att Kongl. Maj:t är betänkt på att utfärda en författning, hvarigenom bland annat vinddrifvare skulle befrias från utgörande af afgifter till båk- och fyrväsendet i riket, och hvarigenom sålunda de missförhållanden och de oegentligheter, hvilka jag i min motion påpekat, skulle komma att upphöra. Jag har ansett mig skyldig att för Kammarén lemna denna upplysning, på det att Kammarén på grund häraf må taga under ompröfning, huruvida numera den af Utskottet föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t må anses obehöfelig. Jag vill dock icke framställa något yrkande i sådant syfte, utan öfverlemnar detta till Kammaréns eget godfinnande.

Medan jag har ordet ber jag att till Utskottet få uttala mitt tack-samma erkännande för det sätt, hvarpå Utskottet behandlat min motion. I ett afseende tror jag dock, att Utskottet bort och kunnat gå längre än hvad nu varit händelsen; jag anser nemligen att Utskottet möjligen i sitt förslag äfven skulle hafva kunnat inrymma ett medgifvande om befrielse från ifrågavarande afgifter för vinddrifvare eller, rättare sagdt, haverister, hvilka på grund af större sjöskada nödgas i hamn lossa en större eller mindre del af lasten för att reparera den skada fartyget under storm eller af annan dylik orsak erhållit. Ett sådant medgifvande

från Utskottets sida hade icke heller varit egnadt att i någon nämnvärd mån minska statens inkomster, enär, såsom man vet, de årliga statsintraderna genom alla vinddrifvare, dessa haverister inberäknade, icke utgöra mer än 8 à 9,000 R:dr för hela riket. Dessutom torde det ock vara med billighetens fordringar öfverensstämmande, att en dylik befrielse från erläggande af fyr- och båkafgifter medgifves de sjöfarande som lidit största sjöskada, och detta så mycket hellre som jag har mig bekant att hos åtskilliga andra sjöfartsidkande nationer fyr- och båkafgifter eller andra deremot svarande hammungälder icke erläggas af så kallade vinddrifvare eller haverister.

Såsom jag redan nämnt, vill jag emellertid för närvarande ej framställa något yrkande om förändring i Utskottets hemställan, utan har jag med detta mitt anförande endast velat något närmare uttala min åsigt i den sak hvarom fråga är.

Efter det öfverläggningen nu förklarats slutad, biföll Kammaren Utskottets hemställan; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, detta beslut, genom utdrag af protokollet, Medkammaren delgifvas.

§ 8.

Förekom till behandling Stats-Utskottets utlåtande N:o 31, i anledning af dels Riksdagens år 1873 församlade revisorers berättelse om verkställd granskning af de under Kongl. Kommerskollegii förvaltning ställda fonder och medel samt dels väckt motion angående upphörande af förlagslåns utlemnande från samma fonder.

Herr von Schoultz anförde: Uti den fråga som föreligger till behandling har en motionär, Herr Wallenberg, bland annat antydt, att den summa, som årligen vore afsedd till förlagslån från manufakturdiskonten, vore i förhållande till det dermed åsyftade ändamålet, den inhemska industriens upphjelpande, temligen betydelselös; och för att lemna stöd för denna sin åsigt har han meddelat några statistiska uppgifter, hemtade från Kommerskollegii berättelse för år 1871, hvaraf framgår att, då det sammanlagda tillverkningsvärdet för industriela inrättningar nämnda år utgjorde omkring 105,200,000 R:dr. hela beloppet af utesående förlagslån från manufakturdiskontfonden endast uppgick till omkring en och en half million R:dr. hvilket vore ett försvinnande litet belopp i jämförelse med den stora kapitalstyrka som representeras af nyssnämnda 105,000,000 R:dr; på grund hvaraf ock motionären anser, att, då under nuvarande tidsförhållanden ändamålet med denna fond icke numera kan uppfyllas, densamma icke längre bör finnas till. Såsom man vet hafva äfven senast församlade statsrevisorer på anförda skäl yttrat sig i samma riktning, och Stats-Utskotlet har under återopande af allt detta nu afgifvit sitt föreliggande förslag.

Vid ärendets förberedande behandling hos Kommerskollegium finner man, att detta enbetsverk, med den sakkunskap och erfarenhet i hithörande ämnen, som står detsamma till buds, enär dess embetsmän företrädesvis sysselsätta mig sådana ärenden som röra handelns och industriens

befrämjande, kommit till det resultat, att den ifrågavarande lånefonden ännu länge kan spela en ganska betydlig rol och lända näringarne och industrien till stort gagn och nytta, samt att den följaktligen fortfarande bör bibehållas vid sitt nuvarande belopp. Med all aktning för den ärade motionärens insigter i bankväsendet i allmänhet, tror jag dock ej, att hans erfarenhet i det förevarande ärendet kan fullt ekvivalera med nyssnämnda embetsverks speciela sakkunskaper inom detta område. Man känner, att denna lånefond ursprungligen var ganska liten, efter hvad jag vill minnas omkring en tunna guld, afsedd för det ändamålet att vid rätt tid och tillfälle understödja sådana industriidkare, hvilka, efter noggrant bedömande, ansågos böra med en sådan hjälp uppmuntras. Denna fond utgör sålunda ett testamente, som en längesedan förfluten tid öfverlemnadt till oss för att vi, låt vara med en ringa penning, skola understödja i behof stadda industriidkare; under en lång följd af år har denna fond förkofrat sig derhän, att den nu, med afdrag af osäkra fordringar, uppgår till omkring 1 $\frac{1}{2}$ million. Detta ringa frö har sålunda under tidens lopp mångdubblats till sitt kapitalvärde, hvilket förhållande dock är af ringare betydenhet, då man tager i betraktande den stora nytta och lyftning som genom denna lånerörelse blifvit beredd åt industrien. I det fallet har Kommerskollegium lemnat viktiga intyg i alldeles motsatt riktning mot vissa andra auktoriteter, såsom den ärade motionären och Stats-Utskottet. Jag får tillstå, att på grund af den erfarenhet jag såsom tjänsteman eger inom detta område, jag icke kan underlåta att offentligt uttala det vittnesbörd, att denna förlagslånefond helt visst icke varit betydelslös för industriens utveckling i vårt land. I många fall, hvarom jag eger kännedom, hafva, efter det understöd i rätt tid eller under kritiska förhållanden blifvit lemnade, resultaten varit sådana, att i fem fall bland åtta, ganska storartade industriela företag kommit till utveckling, och äfven i de tre öfriga fallen hafva ganska goda verkningar försports af det erhållna understödet. Alla hafva de dock afgifvit samma slags erkännande, som för några dagar sedan skriftligen uttalades af föreståndaren för en af våra största industrianstalter, då han förklarar, att, derest han icke i rätten tid erhållit understöd af denna lånefond, så hade han måhända gått sin undergång till mötes redan vid sitt första uppträdande såsom industriidkare.

Nu skulle man visserligen kunna säga: men hvad betyda dessa åtta fall i det stora hela? För min del är jag öfvertygad, att om man på många andra håll skulle göra förfrågningar i denna sak, svaret öfverallt skulle från industriidkarnes sida blifva detsamma, nemligen att denna förlagslånefond ingalunda har spelat en betydelslös rol. Vi böra besinna, hvilka stora fördelar denna inrättning medför för vissa industrigrenar, som icke kunna taga sin tillflykt till lån på så kort tid och på så hårda villkor som under vanliga förhållanden göra sig gällande, men hvilka, såsom nu är fallet, sättas i tillfälle att få lån från ifrågavarande förlagsfond på så fördelaktiga villkor som att under de första fyra åren endast behöfva betala ränta å kapitalet efter 5 procent, samt under hvartera af de derpå följande fyra åren afbetala $\frac{1}{4}$ -del af kapitalet, hvilket sålunda det åttonde året blifver till fullo återgåddadt. Alla de personer, som kommit i åtnjutande af dylika lån, hafva vitsordadt, att så-

dana understöd från statens sida, i rätt tid och stund beviljade, visat sig vara i hög grad välsignelsebringande. Men, har man anmärkt, svårigheten härvid ligger just uti att först finna ett upplyst och opartiskt omdöme från sakkunnige män, innan sådana understöd utlemnas. Äfven i detta hänseende har man så vidt möjligt varit låtit rättvisa göra sig gällande. Då nemligen ansökan om sådana lån inkommer till Kongl. Maj:t, remitteras ärendet först till Kommerskollegium och vidare till Konungens Befallningshafvande, som eger att förordna för detta speciela fall sakkunnige män att undersöka förhållandena och derom meddela utlåtande till Konungens Befallningshafvande, hvarefter ärendet ånyo öfverlemnas till Kommerskollegium, som efter noggrann ompröfning afgifver sitt förslag till regeringen. Dervid kan visserligen inträffa, att flera i lika grad berättigade lånesökande hafva anmält sig än lånefondens tillgångar räcka; men om vid sådant förhållande något urval bland dessa måste ske, så torde man dock få antaga för gifvet att lånemedlen af de personer, som deraf komma i åtnjutande, skola blifva använda till fromma för den inhemska industrien; skulle man dessutom principiellt hålla på den sak motionären påyrkat, nemligen att staten så småningom bör undandraga sig alla dylika understöd och icke blanda sig på något sätt i individuela förhållanden, enär ett dylikt inblandande måhända och slutligen kunde föranleda till samma slags kommunism som den att upprätta allmänna nationalverkstäder. Skulle man — säger jag — principiellt fasthålla förstnämnda yrkande, så torde man här tillämpa den gamla regeln, att högsta rätt kan blifva högsta orätt.* Jag tror derföre att man med tillbörligt afseende fästadt på industriens kraf bör noga se sig före, innan man stoppar in i statens kassakista detta arf från föregående lagstiftare.

Några reservanter från Första Kammaren hafva föreslagit: "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t tacktes taga under öfvervägande om och i hvad mån förändring i nu gällande föreskrifter i fråga om de förlagslån, som af manufaktur-diskontens medel utgå, bör ega rum, samt huruvida förvaltningen af dessa medel må, vare sig genom öfverflyttning till annat allmänt embetsverk eller annorledes, kunna ordnas på ett enklare och billigare sätt, än hittills".

Desse reservanter hafva sålunda, i motsats mot Utskottets majoritet, önskat en närmare utredning af hithörande förhållanden, innan dessa förlagslåne-medel helt enkelt indragas till Riksbanken. Jag tror derföre att om, på sätt i reservationen är föreslaget, en sådan utredning kommer till stånd, resultatet af densamma skall gifva ökad styrka åt den uppfattning jag och mången med mig hysa derom, att denna lånefond fortfarande bör bibehållas. Det skulle förefalla mig underligt, om denna Kammare, som framförallt bör representera det idoga arbetets intressen och tillse att gamla häfdvunna orättvisor mot den jordbrukande klassen småningom må utjemnas, nu skulle vilja beröfva industriens idkare det understöd som så länge på ett gagneligt och allmännyttigt sätt stått dem till buds. Jag tror att denna Kammare skall noga besinna sig, innan den öfver den ifrågakvarande låneanstalten uttalar samma dom som Stats-Utskottet; hvareföre jag ock hemställer, att Kammaren måtte förena sig i reservanternes yrkande, hvilket jag för min del biträder.

Herr Granlund: Genom att bifalla det nu föredragna utlåtandet skulle Riksdagen, så att säga, borttaga det sista stödet från statens sida, nemligen att bevilja låneunderstöd för industrien och dess utveckling i vårt land. Utskottet har till en början medgifvit, att manufakturdiskontfondens rörelse hittills otvifvelaktigt bidragit till höjande af de fabriks- och industrigrenar, som i denna inrättning egt lånerätt; men härvid är att märka, att det är en stor skilnad mellan vanliga diskontlån på kortare tid och förlagslån, ställda på flera år. Hvad nu beträffar diskonten och de lån som ur denna fond hitintills utgått för eu del industriidkare, må de gerna upphöra, då dylika lån nu kunna erhållas mot samma vilkor i våra bankinrättningar. Men helt annorlunda är förhållandet med lån ur förlagslånefonden. Jag är fullkomligt öfvertygad derom, att mången industriidkare, hvilken i början af sin rörelse erhållit sådana förlagslån, i ganska väsendtlig mån haft denna nyttiga inrättning att tacka för sin uppkomst, samt att sålunda dessa förlagslån i ganska betydlig grad varit till stort gagn för utvecklingen af den inhemska industrien. Det är eget att se huru åsigtorna i denna fråga hafva vexlat hos Riksdagens revisorer, hvilka i den senaste revisionsberättelsen förklara, att manufakturdiskontfondens rörelse i fornda tider och under andra förhållanden än de nuvarande otvifvelaktigt varit till stor nytta för industriens förkofran och utveckling i vårt land, men att denna lånerörelse numera vore öfverflödig eller åtminstone af vida mindre betydenhet än förr, enär nu så många andra låneinrättningar och banker på senare tider uppstått, hvilka lemna lån på sex månader. Man har således hänvisat industriidkaren att i bankinrättningar söka erhålla sitt förlagskapital. Men med dylika lån kan naturligtvis en fabrikant eller annan industriidkare icke vara belåten, hvilken behöfver en längre tid för att få sin tillverkning känd och erkänd, hvilket särdeles är förhållandet med den fabrikant, som börjar en ny tillverkning och hvilken nu är berättigad till lån på en längre tids återbetalning ur förlagslånefonden. Korta lån på sex månader, hvilka bankerna lemna, kunna snart störta en nybörjare, ty han kan omöjligt hinna att under denna tid få sin tillverkning af allmänheten känd och ännu mindre att försälja densamma. Går man nu tillbaka fem år, således icke just så långt bort i forna tider, och ser efter hvad 1868 års revisorer hafva uttalat för åsigt i samma fråga, så finna vi dem bland annat hafva yttrat följande ord: Med afseende derå att de af manufakturdiskontfondens medel utgående förlagslånen visat sig utöfva ett *särdeles fördelaktigt inflytande på den inhemska fabriksindustrien* och i vida verksammare mån bidraga till näringarnes utveckling, än de från nämnda fond i vanlig diskontväg utlemnade allmänna lånen, och då det till förlagslån disponibla belopp, oaktadt tid efter annan deri gjorda förhöjningar, på långt när icke motsvarar de framställda låneanspråken, så förordas och godkännes en förhöjning i denna fond af 50,000 R:dr. Jag tror att förhållandena äro fullt likartade nu som då, och att lånesökande icke skola komma att fattas, derest denna lånerörelse fortfarande kommer att bibehållas. Vi finna t. ex. af den senaste revisionsberättelsen, att bland många andra ett förlagslån af 4,000 R:dr blifvit utlemnadt till en fabrikant för påbörjande af tillverkning af terpentin och tjära af stubbar och vindfällen. Mången sådan ny industrigren eger behof af dylikt låneunderstöd,

och det är således äfven den mindre industrien som häraf drager nytta. Det kan derföre icke vara rätt eller ens klokt att låta denna lånerörelse helt och hållet upphöra, och hvad de dryga kostnader beträffar i och för denna fonds bibehållande, som man framhållit, så och då de ordinarie tjänstemän som hitintills haft befattning med denna lånerörelse väl fortfarande måste behålla de med sina tjänster förenade lönevilkor, äfven om fonden indrages, lärer väl icke fondens fortfarande under den närmaste framtiden föranleda till några nya eller förökade kostnader för statsverket.

Jag hemställer om bifall till reservanternes förslag.

Herr H. Schultz: Herr Talman, mine Herrar! Då denna fråga synes mig vara af vida större betydelse för industrien i vårt land, än Utskottet velat tillmäta densamma, och jag icke kan finna mig tillfredsställd af det beslut, hvori Utskottet stannat, ber jag att få framställa min åsigt i ämnet. Utskottet har hufvudsakligen grundat sin hemställan på hvad Riksdagens revisorer anfört uti sin berättelse angående Kongl. Kommerskollegium, men desse Herrar revisorer hafva gifvit en ganska ensidig framställning af faktiska förhållanden. Det synes mig derföre väl behöfligt att söka närmare belysa dessa förhållandens verkliga beskaffenhet. Ifrågavarande låneinrättning har ursprungligen i medlet af förra århundradet tillkommit genom anslag af statsmedel, uppgående till 12 tunnor guld eller 200,000 R:dr. Sedermera har manufaktur-diskontförslagsfonden ökat till omkring en million riksdaler, deri icke inberäknad den af besparade vinstmedel bildade fond, som användts för utlåning i vanlig diskontväg. Denna sistberörda lånerörelse skall snart upphöra, och derom är nu icke fråga. Revisorerne hafva nu anmärkt, att den lånetillgång, som af manufakturdiskonten disponeras, på senare tider blifvit af mindre betydelse för de industriidkare, som deri ega lånerätt. Det är nog sant, att från en och samma låneinrättning icke alla kunna få låna sitt behof till fyllest. Icke ens Riksbanken skulle vara i stånd att till hela svenska industrien lemna nödiga förlagslån. Men ett sådant förhållande kan väl icke rimligen leda derbän, att man bör upplöra med all dylik lånerörelse. För den slutsatsen utgör det nämnda förhållandet ett alldeles ohållbart skäl. Vidare hafva revisorerne sagt, att då manufakturdiskontens utlåningsränta är höjd till 5 proc., denna låneinrättning för närvarande ej erbjuder billigare vilkor än som annorstädes kunna erhållas. Jag har mig verkligen icke bekant, att eljest i hela vårt land finnes någon enda låneinrättning, som åt fabriksindustrien erbjuder amorteringslån på åtta år mot 5 procent ränta. Sådana lån äro högst fördelaktiga, och det skulle verkligen varit intressant, om revisorerne uppgifvit något ställe, der lika goda lånevilkor erbjödes. Än ytterligare hafva revisorerne förklarat, att under de sista åren berörda lånetillgång blifvit allt mindre anlita. Detta kan endast sägas om diskontfonden, men gäller alldeles icke om förlagsfonden. Från denna sistnämnda har alltjemt sökts mycket flera lån än som kunnat beviljas. Revisorerne hafva också anmärkt, att manufakturdiskontens förvaltningskostnader vore så särdeles höga. I detta hänseende tror jag äfven, att litet närmare belysning kan behövas. Man har förmodligen bland förvaltningskostnaden inberäknat vederbörande tjänstemäns aflöning; men härvid bör ihågkommas, att de tjänstemän,

som af manufakturdiskontens medel njuta aflöning, i alla de fall, der rättigheten till sådan aflöning grundar sig på fullmakt, ega uppbära samma aflöning, äfven om göromålen förflyttas till annat verk eller upphöra, hvadan denna hufvudsakliga del af förvaltningskostaden icke komne att försvinna genom lånerörelsens indragning. Slutligen hafva revisorerne ansett anledning icke förefinnas, hvarför staten skulle fortfarande för en del industriidkares understödjande göra särskilda uppoffringar. Jag får säga, att jag verkligen icke vet, hvari dessa statens uppoffringar skulle bestå. Det är endast en ringa del af denna fond, som ursprungligen kommit från statsverket, och denna ringa del är för längesedan med ränta återbetald till statsverket, om också på indirekt väg. Från år 1826 till 1870 eller under en tiderymd af 45 år, har af manufakturdiskontfondens vinstmedel årligen utbetalts omkring 21,000 R:dr eller tillhoppa 942,000 R:dr till uppehållande af ett allmänt undervisningsverk — teknologiska institutet. Skulle detta institut uppehållits genom statsanslag, hade statsverket under nämnda tid måst vidkännas en utgift af nära en million R:dr, som nu blifvit statsverket besparad på grund af dess en gång gjorda uppoffring af endast 200,000 R:dr till bildande af förutnämnda lånefond. Vidare har under tiden från år 1863 till år 1872 från manufakturdiskontfondens vinstmedel utgått för tjenstemäns pensionering i rundt tal ett belopp af 92,600 R:dr, som eljest måst af statsverket utgifvas. Slutligen hafva af dessa ofta nämnda vinstmedel lemnats 75,000 R:dr till ersättande af kostnaderna för expositionen här i Stockholm år 1866 och 50,000 Rdr till betäckande af kostnader för Sveriges deltagande i den senaste stora pariserexpositionen.

För sin del har nu Stats-Utskottet påstått, att det icke skulle vara af nämnvärd betydelse för våra industriidkare att från manufakturdiskonten erhålla lån. Jag skulle vilja spörja Utskottet, om det kanske är motionären, Herr Wallenberg, hvilken är rätte mannen att afgöra denna fråga, eller om icke snarare svaret derpå borde lemnas af våra industriidkare. Under de sista tio åren hafva två gånger från denna fond beviljats lån till det höga beloppet af 100,000 Rdr. Det är möjligt, att statsrevisorerne, som äro så vana att handskas med höga siffror, och Herr Wallenberg, som förvaltar stora penningemassor, kunna anse det nämnda beloppet vara ringa nog. Men för mängden af industriidkare är det ingalunda obetydligt, särdeles då fråga är om amorteringslån på åtta år mot 5 procent ränta. Och den omständighet, att fonden icke räcker att lemna sådana lån åt alla sökande, kan ju, såsom jag förut anmärkt, omöjligt utgöra skäl för att upphöra med lånerörelsen. Till sist har Utskottet anfört, att bestyret med diskontverkets slutliga utredning borde kunna på ett billigare och enklare sätt ombesörjas, om detta bestyr från Kommerskollegium öfverflyttades till Riksbanken eller annat förvaltande embetsverk. Huruledes detta bestyr skulle kunna utföras enklare och billigare än genom Kommerskollegium är för mig en fullkomlig gåta. Kommerskollegium har ju från långliga tider tillbaka haft detta bestyr om händer och eger ännu på ordinarie stat aflönade tjenstemän att använda för detta ändamål.

Flere Utskottsledamöter från Första Kammarerna hafva vid utlåtandet fogat en reservation, som jag nödgas biträda, churu jag icke delar reser-

vanternes mening derom, att Riksdagen i den föreslagna skrifvelsen skulle anhålla jemväl derom, att Kongl. Maj:t täcktes öfverväga, huruvida förvaltningen af manufakturdiskontens medel må, vare sig genom öfverflyttning till annat allmänt embetsverk eller annorledes, kunna ordnas på ett enklare och billigare sätt än hittills. Mot denna del af reservanternes hemställan måste jag i min ordning reservera mig; men då icke något annat motförslag mot Utskottets blifvit framlagdt än reservanternes, nödgas jag yrka bifall till deras hemställan.

Herr Jöns Rundbäck: En talare förklarade nyss, att, om Riksdagen bifölle Stats-Utskottets hemställan, så skulle dermed sista stöten gifvas åt svenska industrien. I detta öfverdrifna yttrande ligger kanske det allra största skäl att bifalla Utskottets förslag. Huru kan man här säga, att svenska industrien sjunkit ned till branten af förintelse, då vi hvarje dag se och höra motsatsen, då denna Kammare för icke många dagar sedan så lifligt uttryckte sin sympati för vår blomstrande och lefnadsfriska industri genom att bevilja anslag till deltagande i den tillernade stora världsexpositionen i Philadelphia?

Stats-Utskottet har för sitt utlåtande gifvit tillräckligt talande skäl, tror jag. Men önskar man flera, så ber jag Herrarne taga i betraktande senaste revisionsberättelsen angående manufakturfondens utlåningsrörelse, som visar huru långt lånerätten för manufaktur- och fabriksinrättningar med afseende å ifrågavarande fond, för såvidt den nu först afser den s. k. diskontrollen, sträcker sig. Första klassen har lånerätt till 4 $\frac{1}{2}$ procent, andra klassen till 3 $\frac{1}{2}$ procent och tredje klassen till 2 $\frac{1}{2}$ procent af sitt tillverkningsvärde. Jag vill fråga, om detta är af betydighet, att kunna sägas tynga det ringaste i vågskålen till afgörande af svenska industriens blomstring eller förderf. Och se vi på Konngl. reglementet den 8 Februari 1844, som bestämmer, hvilka industrigrenar som äro föremål för låneunderstöd från manufakturdiskonten, så finna vi, att icke hälften af våra nuvarande industriidkare äro låneberättigade. Vid uppgörande af 1844 års reglemente rättade man sig naturligtvis efter svenska industriens dåvarande tillstånd och tog i betraktande endast de arter af fabrikation, som då förefunnos i landet. Men sedan dess hafva många nya industrigrenar uppstått, som öfverträffat de äldre i utveckling utan att någonsin hafva erhållit låneunderstöd från manufakturdiskonten. På samma gång hafva många industrigrenar, som bekommit sådant understöd, gått tillbaka, och deraf synes, att om denna låneinrättning äfven en eller annan gång lemnat hjälp af varaktig betydighet, den dock i det stora hela utträttat ganska litet. Skulle dessutom våra industriidkare verkligen finna behöfligt och nyttigt att hafva särskilda låneinrättningar för sig, så står det dem ju öppet att följa det exempel jordbrukarne gifvit uti sina hypoteksföreningar. Vile industriidkarne slå in på den vägen, är jag fullt förvissad, att behöfligt understöd af statsmedel icke skulle förvägras.

Man har sagt, att detta ämne icke erhållit nödig utredning. Jag vill af sådan anledning hänvisa till en utredning, som Kammaren en gång godkänt och som jag finner så fullständig, att jag icke vet, huru den skulle kunnat göras bättre. Denna utredning är verkställd af Banko-Utskottet vid 1868 års riksdag, och jag känner särskildt, att bland dem

som hade Utskottets uppdrag att verkställa detta arbete var en person, hvilken en längre tid, i egenskap af Konungens rådgifvare, handlagt alla de ärenden, hvilka rörde denna fondförvaltning.

Efter lemnad redogörelse för manufaktur- såväl diskont- som förlagslånefondens storlek, beskaffenhet o. s. v. yttrar Utskottet sig som följer:

“Det bör icke förnekas, att den ifrågavarande inrättningen varit för näringarne till väsendtlig nytta under förflutna tiden, då tillfällena till låns erhållande voro inskränkta och fabriksväsendet hade en vida mindre utsträckning än numera. Fabriks- och manufakturidkare hade då sannolikt få andra utvägar att i låneväg erhålla den för deras rörelses drifvande och utvidgande behöfliga kapitalförstärkning, och de belopp, hvarmed manufakturdiskonten kunde tillhandagå, voro då, jemförelsevis till rörelsens omfattning, vida mera betydande än de numera, efter den stora utsträckning industrien tagit, i sjelfva verket äro. I hvad mån manufakturdiskontens betydelse i sistnämnda hänseende aftagit, visar sig vid jemförelsen emellan fondens tillgångar och summan af det tillverkningsvärde, för hvilket lånerätt tagits i anspråk; hvarförutan kan erinras, att ändock flera, högst betydande slag af fabriker icke äro uti den nämnda summan inbegripna, enär de äro uteslutna från lånerätt, med undantag af en eller annan fabrik, som erhållit medgifvande af Kongl. Maj:t att från manufakturdiskonten undfå förstärkning“.

Längre fram fortsätter Utskottet:

“Af det anförda torde vara ådagalagdt, ej mindre att manufakturdiskonten i dess nuvarande skick endast i allt för ringa mån motsvarar det dermed afsedda ändamål, än äfven att denna inrättning icke kan genom en reorganisation göras ändamålsenlig, och Utskottet anser fördens skull icke vara skäl att Riksbanken fortfarande till denna inrättning oförminskadt öfverlemnar det betydliga belopp, som hittills varit dertill anvisadt“.

Vi höra här, huru hela diskontrörelsen ansetts öfverflödigt och onödig, och jag tror på de skäl, jag förut anført, hvad i denna fullständiga, af Kammaren en gång godkända utredning blifvit uttaladt är fullt tillämpligt äfven på den nu ifrågavande förlagslånefonden; ty äfven om man tillägger denna de medel som icke vidare skola användas till diskontutlåning, och man som sig bör vill medgifva alla industriidkare lånerätt, så blifver förlagskapitalet ändå så ringa, att det — enligt Kommerskollegii senaste berättelse om tillverkningsvärdet vid landets fabriker och manufakturverkstäder — föga öfverstiger 1 procent af detta värde.

Då det på så många håll heter, att förlagslånefonden företrädesvis är till gagn för den lilla industrien, så vill jag upplysa, att det alldeles icke är den lilla industrien, som hittills i allmänhet derifrån fått lån. De som erhållit dessa lån, hafva ofta varit sådana som förut haft mera i kapital till sitt förfogande än hela manufakturfonden. Hvad menas för öfrigt med den *“lilla“* industrien? Vanligen är väl hvarje industrigren liten i sin början. Någon bland dem, som först försökte bearbeta de skånska stenkolsgrufvorna, sökte lån i manufakturdiskonten, men fick ej något. Då var väl emellertid den industrien att räkna såsom liten. Första försöket med samma industri misslyckades, men den har sedermera utan

understöd från manufakturdiskonten gått framåt med sådana steg, att jag tror oss kunna hoppas, att den skall blifva en stor industri.

Representanten från Norrköping, som nyss hade ordet, frågade, hvar det finnes någon låneinrättning utom manufakturdiskonten, der man kunde erhålla amorteringslån mot 5 procent ränta. Jag får derpå svara, att, efter hvad jag tror, hvarje hypoteksförening lemnar lån mot sådan ränta.

Jag måste således säga, att jag tror det vara på tiden att uttala hvad Utskottet sagt; och hvad särskildt beträffar den invändningen, att man skulle invänta den tid, då en hop fasta tjänstemän i Kommerskollegium hunnit ersättas af tillförordnade, så är klart, att vi då skulle få vänta vår tid till slut. Det är just i betraktande deraf Utskottet sagt, att den ifrågavarande öfverflyttningen borde ske snart, på det Kommerskollegium så mycket snarare måtte kunna omorganiseras.

Grefve Sparre: Visserligen vill jag icke, såsom en talare nyss gjort, påstå, att borttagande af denna låneinrättning vore detsamma som borttagande af sista stödet för svenska industrien, men om jag också erkänner, att i dessa ord ligger en öfverdrift, befarar jag dock, att sista talaren icke mindre öfverdrifvit, då han yttrade, att just den öfverdrift, hvartill den förre talaren gjort sig skyldig, vore bästa skälet för bifall till Utskottets hemställan. Finnes verkligen dertill icke något bättre skäl än det, att en talare här gör ett öfverdrifvet påstående, så — mine Herrar — stöder sig Utskottets förslag på svaga grunder. Må vi därför betrakta saken i och för sig! Dervid ber jag att få anmärka, att, ifall man säger, att förmämsta orsaken till borttagande af denna låneinrättning skulle ligga uti dess otillräcklighet, så är det ett dåligt sätt att resonnera uti industriens intresse. Det är ganska sant, att, med den lyckliga utveckling vår industri tagit, denna fond är alldeles för liten för att kunna lemna alla behöfliga förlagslån, men denna omständighet synes mig endast innebära skäl till att tänka på, om icke på annat sätt medel till större understöd kunde beredas åt industrien. Jag vill exempelvis påminna om, huru det tillgick förr i verlden, då frågan gällde att borttaga den särskilda utväg till låneunderstöd från Riksbanken, som stått jordbruket öppen. Fastighetslånen indrogos, såsom vi veta. Men männe det skedde på sådant sätt, att man icke satte något annat i stället? Nej, man öfverflyttade lånerörelsen på hypoteksföreningarne, och för att sätta dem i stånd att se jordbruket till godo inrättade man hypoteksbanken. Sådant tror jag det rätta förfaringssättet vara. Om ifrågavarande inrättning befinnes otillräcklig för industriens behof af låneunderstöd, så låtom oss bereda bättre tillfälle till sådant, men må vi icke undandraga industrien den hjälpsamma hand, som staten från forna tider räckt densamma.

Jag ber att något få fästa mig vid siste talarens yttrande. Han höll ett långt föredrag om manufakturdiskontens lånerörelse i vanlig diskontväg. Mine Herrar! Om denna lånerörelses indragning är man ju redan öfverens och derom är nu alls icke fråga. Här gäller frågan en helt annan sak, nemligen de förlagslån, som manufakturdiskonten lemnar åt industrien. Det hör således icke i ringaste mån till ämnet att här vidare

hålla tal och föra bevisning angående diskontrollen, hvarom beslut redan är fattadt.

Jag vill framhålla, att jag alldeles icke förordar denna lånerörelses bibehållande vid Kommerskollegium. Jag går obetingadt in derpå, att denna fond må kunna öfverflyttas till annat embetsverk. Men derom är ju alls icke fråga uti Utskottets förslag. Detta går ju tvärtom ut derpå, att hela den lånerörelse, som med manufakturdiskonten medel bedrifves, skulle helt och hållet upphöra, utan att något annat sattes i stället.

Under den tid jag varit landshöfding i ett län, der både den stora och lilla industrien idkas, har jag ofta erfarit, huru både stora och små företag funnit godt understöd uti förlagslån från manufakturdiskonten, och derjemte har jag erfarit, huru svårt det är för våra industriidkare att annorstädes erhålla lån på längre tid. En talare från Norrköping har upplyst, att manufakturdiskonten lemnar amorteringslån på åtta år mot 5 procent ränta. Jag ber Herrarne säga mig, hvar våra industriidkare eljest kunna få amorteringslån på så lång tid, och hvad Herrarne tro, att sådana lån skulle kosta. Jag har nyligen varit i tillfälle att i afseende å ett industriellt företag höra mig för angående möjligheten att från våra penningeverk få ett lån på längre tid. De flesta svarade helt simpelt: nej det är icke bankmessigt; och der någon lyssnade till min framställning, svarades dock: icke skola vi tala om mindre än 8 procent ränta, så snart fråga är om längre tid. Skulle man under sådana förhållanden rent af beröfva våra industriidkare den stora fördel, som erbjudes af ifrågavarande låneinrättning? Man har sagt, att den icke är tillgänglig för alla industrigrenar, då efter utfärdandet af reglementet för inrättningen nya industrigrenar uppkommit, hvilka icke uti reglementet kunnat berättigas till låns erhållande. Ja, i dylika fall är det vanliga sättet, att man ändrar ett föräldradt reglemente och lämpar en gammal institution efter nyare tidsförhållanden. Men här säger man i stället: bort med hela surfven! Kan det vara rätta sättet, om man vill omhulda industrien? Det är blott mot detta sätt att gå till väga, jag uppträdt, men icke mot någon åtgärd till öfverflyttning eller förändrad anordning af lånerörelsen.

Det är sant, att en och annan större industriidkare fått lån från manufakturdiskonten, men den har räckt till för ganska många små tillika, och det är just dessa små industriidkare, som nyss börjat sin rörelse, hvilka bäst behöfva ifrågavarande låneunderstöd. För dem är det nemligen så godt som omöjligt att taga upp lån i bankerna, emedan bankerna — då det ligger i deras intresse att hafva penningar tillgängliga när som helst, att vid kriser kunna draga in sina fordringar — i allmänhet ställa sina lån endast på tre eller högst sex månader. Skulle man nu lägga hela denna fond under Riksbankens förvaltning, så komme naturligtvis att på Riksbanken ställas den pretention, att den skulle bankmessigt sköta fonden: ock skedde det, kunde lån icke utlemnas på längre tid än sex månader, och industrien finge sålunda icke den ofvan angifna nyttan af fonden. Då jag har så riklig erfarenhet om de ytterliga svårigheter, som möta för erhållande af större lån på lång tid, och om de dryga vilkor, bankerna fästa vid sådana lån, vill jag icke borttaga den utväg, som manufakturdiskonten erbjuder industriidkaren, och

derigenom tvinga denne in under bankernas vilkor. Och om jag ej under mera än fjorton år sett, huru genom manufakturdiskontens hjälp inom mitt län mångfaldiga industriela företag kommit i gång, hvilka, den hjälpen förutan, nu icke skulle funnits, skulle jag icke drista att sätta mig emot Utskottets förslag. Men jag skulle försumma min pligt, ifall jag icke fäste uppmärksamhet å de olägenheter, hvartill ifrågavarande lånerörelses fullkomliga indragning skulle leda.

Jag vill nu öfvergå till frågan om förändring af sättet för denna lånerörelses utöfvande. En sådan förändring finner jag vara möjliggjord genom reservanternes förslag, att nemligen Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, om och i hvad mån förändring i nu gällande föreskrifter i fråga om de förlagslån, som af manufaktur-diskontens medel utgå, bör ega rum, samt huruvida förvaltningen af dessa medel må, vare sig genom öfverflyttning till annat allmänt embetsverk eller annorledes, kunna ordnas på ett enklare och billigare sätt än hittills“.

Det förekommer mig, som skulle genom antagande af detta förslag göras allt, som skäligen bör kunna af Riksdagen göras i detta ärende. Jag vill tillägga, att, om man vill hafva förvaltningen af dessa medel öfverflyttad på Riksbanken, så må göra, blott icke sjelfva lånerörelsen indrages i bankens allmänna lånerörelse, hvaraf skulle följa, att den måste blifva bankmessig, så att blott korta lån medgifvas. Man har ofta klagat öfver olägenheterna deraf, att i vårt land segtationstiden är så kort och exporten derigenom stängd under en stor del af året. Detta är också en anledning, hvarför industrien i vårt land behöfver annorlunda beskaffade penningeverk än i andra länder, der varuafsättningen oupphörligen pågår. Då vi nu hafva en sådan för vår industris behof lämpad sjelfständig penningeinträttning, böra vi väl icke afskaffa den utan omorganisera den, då den befines otillräcklig. Dertill synes mig reservanternes förslag öppna vägen, och jag yrkar bifall till detsamma.

Friherre von Schulzenheim: Herr Talman, mine Herrar! Då jag uppträder i denna fråga och anhåller att få yttra några anmärkningar mot Utskottets förevarande utlåtande, befinner jag mig i den angenäma ställning att icke gerna kunna misstänkas att vilja dermed lemna något understöd åt det föråldrade verk, som kallas Kommerskollegium, om det tillåtes mig att med en sådan benämning beteckna denna delikata institution. Jag har haft mina tvifvelsmål, huruvida det slut, hvartill Utskottet kommit, är rätt välbetänt och nyttigt, och dessa mina tvifvelsmål grunda sig hufvudsakligen på två omständigheter, den ena huruvida den indragning af manufakturdiskontfonden, som Utskottet tänkt sig, är fullt formenlig och riktig, den andra, om en sådan åtgärd, hvarigenom en särskild lånefond till industriens tjenst skulle för framtiden upphöra, vore ändamålsenlig och nyttig.

Hvad den första omständigheten angår, ber jag att öppet få förklara, att likasom jag å ena sidan noga håller på Regeringsformens och Riksdags-ordningens föreskrifter i deras fulla utsträckning, att Riksbanken eges af Riksdagen allena, lika så väl anser jag å andra sidan det snart sagdt icke

icke vara tvifvel underkastadt, att den del af våra gamla kassor och fonder, som uppkommit genom besparingar å deras egna vinstmedel, icke kan af Riksdagen handhafvas med samma rätt som öfriga andelar deraf hvilka tillkommit genom Riksdagens egna tillskott. Då frågan om Handels- och sjöfartsfonden förekom, ansåg jag för den skull, att en förändring i dess ställning icke kunde ske annat än på fullt konstitutionel grund, ehuruval jag på samma gång lifligt beklagade, att så väl denna som en stor del af våra öfriga fonder icke voro underkastade Riksdagens revisorers granskning, utan kunde af Kongl. Maj:t disponeras utan att någon af Statsrådets ledamöter i detta afseende vore underkastad något ansvar. Riksdagen har alltså, enligt min uppfattning om det konstitutionela i förhållandet, rättighet att indraga det kreditiv, som från Riksbanken årligen utgår till manufakturdiskontfonden, men jag tviflar på att Riksdagen är berättigad att öfverflytta fondens återstående tillgångar och sammanslå dem med öfriga under Riksdagens disposition stående medel, utan att fortfarande bibehålla samma tillgångar under en särskild fond. Jag erkänner villigt, att lånerörelsen vida bättre skötes af Riksbanken eller Statskontoret eller Riksgälds-kontoret, men jag vågar påstå, att fondens karakter är sådan, att till hvilket af nämnda verk man än må öfverflytta förvaltningen af densamma, den dock för framtiden bör förblifva orubbad såsom en sjelfständigt stående fond. Af sådan anledning kan jag icke gilla det slut, hvartill Utskottet kommit, men denna meningskiljaktighet härrör sig — jag upprepar det än en gång och beder om ursäkt, i fall jag ännu flera gånger nödgas upprepa det — ingalunda af någon ömhet för Kommerskollegium eller af något begär att i ringaste mån uppehålla indragningen af detta föråldrade embetsverk.

Hvad åter vidkommer frågan om nyttan och ändamålsenligheten af den föreslagna åtgärden, så har det af en föregående talare blifvit förnekadt att den ifrågavarande fonden vore till något det ringaste gagn, under det den allmänna anmärkningen mot densamma gått ut derpå, att den skulle vara ålftför ringa och otillräcklig. Det har emellertid blifvit redan af en annan talare, Grefve Sparre, påpekadt, att, om det vore riktigt att jordbruksnäringen inom landet tillgodosetts genom en särskild institution, eller att till sjöfartens gagn en särskild fond inrättats, det icke vore mindre riktigt att en dylik hjälpkälla funnes jemväl till industriens befrämjande. Man kan nemligen icke undgå att märka, hurusom i vår tid ett mäktigt intresse, bankiutresset, sträfvar efter att uppsöka och så mycket som möjligt indraga i bankrörelsen landets kapitaler. I samma mån som detta intresse vinner sitt syfte, i samma mån skall ock vid en blifvande kris penningens värde stegras och densamma följaktligen blifva tillgänglig alleuast för ett fåtal inom nationen. Det är också helt naturligt, att vid sådana tider af hårdt ekonomiskt betryck det i främsta rummet är köpmannen, som har behof af rörliga kapitaler och som bör få så att säga ända till armbågen sticka ned handen i penningssäcken. En köpman, som står i affärsförbindelse med sex å åtta särskilda bankinrättningar, kan nemligen under en ögonblicklig kris hjälpa sig genom att utgifva vaxlar på trettio å sextio dagars sikt samt med dem flytta sig mellan de källor, der penningar finnas sammandragna. Men det kan ju icke

skada om man under sådana tider jemte de allmänt flödande källorna eger tillgång till mindre brunnar, der särskilda intressen kunna hemta sin hjälp. Jag behöfver väl ej erinra hvad Herrarne af egen erfarenhet veta eller ock hört omtalas — hurusom genom Jernkontorets bistånd det lef en möjlighet för vår svenska jernindustri att genomgå en kris, då en mängd handelshus ramlade och hela börser blefvo "table rase". Och lika kännbart som behovet af ett dylikt understöd då var för jernindustrien, lika kännbart är det ock för en industri, då den befinner sig i sitt första utvecklingsstadium och ännu icke hunnit göra sig känd i den allmänna marknaden eller blifva derstädes kursnoterad. Flera sådana nya industrigrenar hafva i våra dagar uppstått, såsom till exempel pappersmassefabriker, korkskärningsfabriker med flera. En sådan ny industri kan, om den ock i början synes obetydlig och föga lofvande, blifva en guldhöna, som värper guldägg och som det derföre icke kan vara skäl att slagta i otid allenast för principens skull, att all affärsverksamhet skall ställas under bankväsendets inflytelse. Jag nämnde, att det var köpmannen, som under svåra tider borde i främsta rummet få disponera de rörliga tillgångarne, men jag ber Herrarne komma ihåg, att, om en industrigren under sådana tider kan undgå att anlita sina exportörer och förlagsmän, emedan den eger något eget hörn att stå på, så minskas härigenom i progressiv skala trycket på den stora marknaden. Under sådana förhållanden torde det ingalunda vara välbetänkt att kasta bort en fond, inkom inrättad för industriens tjänst, äfven om den icke är betydande nog att kunna ensam uppfylla alla anspråk på understöd.

Jag har icke något att invända emot Utskottets förslag att denna fond bör öfverflyttas från Kommerskollegium till något annat förvaltande verk, och då jag ser, att andemeningen häri, ehuru icke fullt tydligt uttalad, är att den skall öfverlemnas till Riksbanken, så förklarar jag, det jag icke på minsta vis vill motsätta mig en sådan anordning, emedan jag anser att Riksbanken skötes väl och för öfrigt är det stablaste verk som finnes i landet. Men jag önskar att, om en sådan öfverflyttning göres, det måtte ske under den form och med det vilkor, att hvad som en gång blifvit samladt, bibehåller karakteren af en särskild fond, som icke får till sitt minimum förändras eller förminskas, men väl under goda tider förökas under vilkor att tillskottet får under svåra tider åter uttagas.

Då jag sålunda å ena sidan icke kan godkänna det slut, hvartill Utskottet kommit, och å andra sidan icke heller vill förena mig i Herrar reservanternas förslag, emedan deri förekommer dels ett mäktigt stöd för Kommerskollegium, dels ock en mellantirad om att Kongl. Maj:t skall taga i nådigt öfvervägande om och i hvad mån förändringen i fråga bör ega rum — och huru länge kan man icke då få vänta — vågar jag hemställa att Andra Kammaren måtte fatta följande beslut, hvilket sammanfaller till en del med Utskottets och till en del med Herrar reservanternas förslag, nemligen att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, utan hinder för pröfning af frågan om Kommerskollegii indragning, taga under öfvervägande, huruvida förvaltningen af dessa medel må, vare sig genom öfverflyttning till annat allmänt embetsverk eller annorledes, kunna ordnas på ett enklare och billigare sätt än hittills.

Herr Liss Olof Larsson: Jag tyckte att Herr Granlund i sitt anförande gick mycket långt i öfverdrift, men det börjar se ut som om litet hvar af manufakturdiskontfondens försvarare ämnade göra sig skyldiga till samma förfarande; och det erfordras sannerligen större förmåga, än som kommit mig till del för att fullständigt bemöta alla de häftiga anfall, som riktats mot Utskottets ifrågavarande förslag.

Den ärade talare, som näst före mig hade ordet, var tveksam, om man skulle kunna öfverflytta manufakturdiskontfondens tillgångar, hvilka hittills stått under Kongl. Maj:ts disposition, till Riksbanken, ett verk som uteslutande tillhörde Riksdagen. Med afseende härå ber jag till en början att få upplysa, att anledningen, hvarföre Utskottet i sitt förslag särskildt omnämnt Riksbanken, är den, att statsrådet och chefen för Civil-departementet i ett sitt anförande sjelf angifvit en sådan åtgärd såsom lämplig. Och för öfrigt vill jag fästa den ärade talarens uppmärksamhet på, att förslaget innehåller, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande om manufakturdiskontverkets utredning skall öfverflyttas till Riksbanken *eller* till något annat förvaltande embetsverk, och att Kongl. Maj:t sålunda i afseende på bestämmandet af det verk, dit öfverflyttningen bör ske, eger full valfrihet.

Samma ärade talare förfäktade äfven den åsigt, att det vore nödvändigt att hafva en fond, från hvilken man kunde lemna förlagslån åt nya industrigrenar, samt påstod dervid, att man icke kunde hänvisa en sådan industriidkare, som sökt lån, till bankerna, emedan det skulle vara med stora svårigheter förenadt för honom att der erhålla ett sådant. Jag hade föreställt mig att Kommerskollegium eller Kongl. Maj:t, som bevilja förlagslån ur manufakturdiskontfonden, icke lemna ett sådant till hvilken lös person som helst, endast därför att han säger sig ämna använda det på industriella företag, utan att det fordras äfven för erhållande af ett dylikt lån, att man ställer full säkerhet för detsamma. Och jag tror att denna säkerhet måste vara af sådan beskaffenhet, att hvilken bank som helst utan vidare betänkligheter lemna lån mot detsamma. Det har för öfrigt blifvit redan förut taladt om den jordbruksidkande befolkningens hypoteksföreningar för anskaffande af lån åt jordbruksnäringen, och jag kan icke finna något skäl, hvarföre icke äfven industriidkare skulle kunna åstadkomma något dylikt. Den ärade talaren påminde sjelf om Jernkontoret, som kunnat motstå synnerligen svåra konjunkturer. Om jernindustriens idkare kunnat åstadkomma en sådan förträfflig institution, hvarföre skulle då ej andra industrigrenar kunna följa efter exemplet?

Bland andra skäl för förlagsfondens bibehållande, har man isynnerhet framhållit den ofantligt stora nytta, som genom förlagslånen beredes industrien. Jag kan för min del ej inse, att dessa lån äro till någon nämnvärd fördel. Af fondens tillgångar utlånas en million R:dr inom en tidrymd af åtta år, eller 125,000 R:dr årligen och mot en ränta af fem procent. Låt vara att man i en bankinrättning finge betala till och med 6 procent ränta å ett dylikt lån på 125,000 R:dr, så skall i alla fall skilnaden i räntebeloppen efter de nämnda procenten, eller 1,250 R:dr, utgöra den summa, hvarpå den svenska industrien hvilade!

Man har frågat, hvarifrån industriidkarne skulle få låna penningar, om förlagsfonden indroges. Svaret ligger nära till hands. En utväg har

jag nyss påpekat och jag har i någon af de sista tidningarne sett ett annat sätt, hvarpå egaren af en större industrianläggning på Kungsholmen sökt skaffa sig penningelån. Dessa och flere andra utvägar finnas.

Jag ber dessutom att få fästa uppmärksamheten på, att på samma gång som man med dessa 125,000 R:dr lemnar ett årligt låneunderstöd åt industrien, uppgå fondens förvaltningskostnader till den betydliga summan af 34,890 R:dr 40 öre. Visserligen drabbar denna kostnad icke uteslutande förlagsrörelsen, utan hvilar till någon del äfven på diskontlånen. Men då dessa sistnämnda lån icke heller äro synnerligt stora, blifver äfven den på dem belöpande anparten af hela fondens förvaltningskostnad jemförelsevis icke så betydlig.

Då man talar om den stora nytta förlagslånen gjort vår industri, borde man äfven hafva undersökt, hvilka särskilda grenar af industrien kommit i åtnjutande af ett dylikt understöd och om de varit förtjenta deraf.

Under de senaste åren hafva bland andra följande förlagslån lemnats, till exempel:

Inedals aktiebolag	50,000 R:dr
Rosenbergs aktiebolag i Mölndal	30,000 ”
Stockholms yllefabriksaktiebolag	75,000 ”
Trämassefabriksaktiebolaget i Sundsvall	100,000 ”
Södertelge oljebolag	26,000 ”
Arkitekten Ekman's snickeri	50,000 ”
Wargö pappersbruk i 2:ne poster	90,000 ”

Dessa äro de större summor, som under de sista åren blifvit utlemnade såsom lån, och jag vågar sannerligen tro, att icke någon skall kunna påstå, det de nu nämnda bolagen skulle haft den ringaste svårighet att få upplåna penningar från hvilket håll som helst, utan att behöfva anlita understöd från denna fond. Då man utaf de anförda siffrorna ser att de största beloppen blifvit använda för sådana industrigrenar, som ingalunda varit i behof af något understöd, kan man verkligen derutaf hemta ett kraftigt stöd för fondens indragning.

Jag yrkar derföre också bifall till Utskottets förslag.

Herr Granlund: Jag har begärt ordet för att bemöta en föregående talare, som tyckes hafva helt och hållet missuppfattat mitt senaste yttrande. Jag har aldeles icke, såsom denne talare ville låta påskina, sagt att, om man toge bort den ifrågavarande fonden, industriens förnämsta stöd derigenom skulle ramla, ty en så trång synkrets har jag verkligen icke, att jag tror det denna åtgärd skulle hafva något väsendtligt inflytande för framtiden på utvecklingen af vår industri, men jag anser det dock vara både rättvist och nyttigt, att fonden får kvarstå och användas till sitt ursprungliga ändamål. Jag har sagt att man genom bifall till Utskottets betänkande borttager det sista stödet staten hitintills lemnat åt industrien, genom beviljande af förlagslån på längre betalningstid, och jag kan icke godkänna den anvisning Utskottet gifvit att i stället taga lån i bankinrättningar. Uti en tid som denna, med den mest gynsamna penningeställning, som framkallat, jag tillåter mig säga, svindlande spekulationer af alla slag, kan man väl säga, att det är lätt äfven för industriidkare

att få låna upp penningar, men låt en kris komma, så tror jag, att det skulle vara till stor tjänst för industrien, om staten egde denna utväg till dess understödjande, ty då torde icke vara så lätt att, i stället för att erhålla förlagslån, söka låna på korta papper, och den nu så mycket omtalade lättheten att få lån torde då blifva ganska svår; det är ock sagdt att det är endast den större industrien som haft fördel af förlagslån, men vill man gå igenom de senare tio årens revisionsberättelser, så finner man att en mängd olika industrianläggningar, hörande till så väl den större som mindre industrien, erhållit förlagslån ur ifrågavarande fond. En föregående talare har räknat ut, huru mycket som åtginge till aflöning åt tjänstemännen för förvaltande af denna fond och påstått, att omkostnaderna därför skulle uppgå till cirka 35,000 R:dr. Det kan dock ingalunda vara rätt att kalkylera på så sätt, att man låter uti dessa omkostnader ingå hela Kommerskollegii aflöningsstat.

Vill man blott bibehålla fonden, skulle man väl möjligen kunna besluta sig för att öfverflytta dess förvaltning till riksbanken eller annat embetsverk, såsom reservanterna föreslagit, och vidhåller jag fortfarande mitt förra yrkande om bifall till det af dem framställda förslag.

Herr Gumælius: Det var egentligen för att besvara en utaf Grefve Sparre nyss framkastad fråga, som jag begärde ordet. Han sporde nemligen, hvart man väl skulle vända sig för att få ett lån på åtta års tid billigare än till åtta procents ränta. Det kunde naturligtvis ej vara fråga om sådana lån som gå på millionen eller derutöfver, ty då vet Grefve Sparre säkerligen bättre än jag, hvar sådana lån skola fås långt billigare; men är det fråga om lån på 100,000, 10,000 eller 1,000 R:dr, så vill jag *utfästa* mig att enskildt få lemna honom anvisning på flera än ett håll, hvarest man, ifall det gäller sådane industriidkare inom hans län, hvilka kunna ställa någon säkerhet, är hugad att lemna sådana lån äfven på åtta års tid emot sex procents ränta, och jag *tror* mig till och med kunna anvisa dem, som vilja lemna dylika lån emot $5\frac{1}{2}$ procent, möjligen 5 procent. Vi hafva ju nemligen inom vårt land, förutom den mängd af enskilda bankinrättningar som nu utvecklat sig, och förutom landtbrukarnes och bruks-egarnes med fleres särskildt för dem lämpade låneanstalter, äfven fått ett annat slags penninginrättningar, som växt med hvarje år temligen fort och som nästan alla numera ställt sin utlåning på amortering. Det är sparbankerna, och jag har mig väl bekant, att i många af dem finnas ganska stora belopp, som man nu måste söka placera i obligationer, hvilka gifva 5 procent, men som man gerna skulle vilja låna ut emot 6 procent, om industriidkare eller andre med goda säkerheter erbjode sig. Hvad Grefve Sparre med afseende härfpå ytrade, upptogs sedermera af Friherre von Schulzenheim, som ytterligare betonade detsamma, men jag vågar dock tro, att båda dessa Herrar kunna vara fullkomligt lugna i detta fall, ty penningetillgången är samnerligen så betydlig och våra sparbanker hafva så stort behof att placera ut sina innestående medel, att de med nöje skola låna ut många gånger det belopp, hvarom här är fråga.

Herr Schultz från Norrköping framhöll särskildt den omständigheten, att fonden växt genom räntor, och att den gjort mycket godt under tiden. Ja, den har visserligen växt på så sätt, att den inbringat om-

kring 2 procent på sina medel. Att en fond skall växa, när den under lång tid årligen får lägga 2 procent till kapitalet, det är gifvet, men icke går det så fort, som det borde gå, och icke torde man väl derutaf kunna taga ytterligare skäl för fördelen af fondens bibehållande.

Samme ärade talare erinrade också särskildt om den stora fördel, som genom denna fond beredts Teknologiska institutet och ullkontoret i Norrköping. Hvad det förra angår, så lærer väl ingen sätta i fråga, att detta institut utan fondens hjälp skulle hafva blifvit strandsatt, ty Riksdagen skulle utan tvifvel icke hafva förnekat nödigt anslag till en sådan inrättning. Beträffande åter ullkontoret i Norrköping, så är det temligen säkert att, om det icke fått anslag från denna fond, skulle dess högonskliga indragning hafva skett några år förr, ty Riksdagen hade icke kunnat så länge understödja detsamma, om den allt emellanåt fått företaga och pröfva lämpligheten af vidare anslag till ullkontoret. Detta anser jag sålunda snarare vara ett skäl för en motsatt åsigt emot den, som talaren ville försvara.

Den samme talaren, som kritiserade de af Stats-Utskottet anförda skäl, till hvilkas försvarande jag ingalunda behöfver efter Stats-Utskottsledamöter uppträda, fästade sig särskildt vid ett af skalen och ansåg särdeles besynnerligt, att Stats-Utskottet sagt, det förvaltandet af denna fond borde kunna på ett billigare och enklare sätt ombesörjas af något annat verk än Kommerskollegium. Hvem — frågade han — skulle kunna billigare än kollegiet förvalta fonden? Mig synes det besvär, som kan vara förenadt med denna fonds nu återstående utredning, vara så ringa, att det i sanning icke bör trycka särdeles hårdt på den inrättning, hvilken det varda må, som får denna utredning om hand, men ett dyrbarare undantag finnes. Skulle nemligen fonden få kvarstå hos Kommerskollegium, så må det tillåtas mig fästa uppmärksamheten på Herr Civil-ministerns yttrande till statsråds-protokollet i fråga om Kommerskollegium. Såsom synes af sid. 26 uti bilagan 5 b till Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof, yttrade han sig nemligen bland annat sålunda:

“Beträffande de i Kollegii manufaktur-diskontkontor anställda tjänstemän, så, när den sådan tjänst åtföljande lön icke bestrides af statsmedel, utan utgår af den till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ställda manufaktur-diskontfondens, torde annat yttrande eller förslag i afseende å bemälda tjänstemän icke för närvarande påkallas, än att Eders Kongl. Maj:t täcktes förklara sig vilja framdeles, uppå framställning af Kollegium, taga i öfvervägande frågan, huruvida löneförbättring bör ifrågasvara tjänstemän tillerkännas efter enahanda grunder, som för Kollegii öfrige tjänstemän må varda bestämda.“

Här framställes sålunda för oss utsigten om en löneförhöjning för diskontkontorets tjänstemän. Denna förhöjning kan visserligen ej omedelbart drabba statsverket, men det kommer att göra den mycket omtalade räntevinsten af fonden mindre stor. Mig synes just nu tidpunkten vara inne att sätta dessa tjänstemän på indragningsstat, att befria dem från sina få återstående göromål och att gifva dem den aflöning, som de för närvarande hafva. Med en sådan åtgärd bör man icke uppskjuta till ett annat år, då aflöningen för dessa tjänstemän blifvit ökad, och jag finner för min del i nämnda omständighet ett särskildt skäl att förena mig uti

Utskottets framställning, särdeles med hänsyn till de deri förekommande fyra korta, men värtaliga orden: "så fort ske kan".

Jag hemställer således om bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Rundbäck: Den ädle greffen från Wenersborg har nyss yttrat, att då staten en gång börjat att räcka sin hand till understödjande af något företag, så bör den också alltid fortsätta dermed. Jag tror dock icke, att man bör gå på så sätt tillväga, ty om staten t. ex. räckt sin hand till understödjande af en jernvägsanläggning emellan Uddevalla och Herrljunga, så har den gjort det blott för en gång, och något vidare understöd för den saken torde ej vara behöfligt.

Man har här påstått, det jag skulle hafva sammanblandat diskontlånereörelse med manufaktur-lånereörelse. Detta är så till vida riktigt, som jag vid besvarandet af den ärade representanten från Grenna och för att visa, huru obetydlig den hjälp vore, som af manufaktur-diskontfonden kunde lemnas industrien, egentligen talade om diskontlånereörelsen. Jag gick dervid för resten icke längre än att uttala samma grundsats, som blifvit redan förut vid en föregående riksdag uttalad af Banko-Utskottet.

Om industriidkarne skulle vilja bilda låneinrättningar till gemensamt understödjande i likhet med hypoteksföreningarne för jordbruket, så är jag öfvertygad om att, i fall dessa blifva inrättade på ändamålsenligt sätt och någon hjälp verkligen skulle vara af behöfvat påkallad, staten ingalunda lärer undandraga sig att bispringa dem dervid. Skulle en kris komma, torde denna lilla fond ej kunna vara till någon nämnvärd hjälp för Sveriges industriidkare och köpmän, utan under sådana omständigheter är jag fullt viss om att Riksdagen icke underlåter att ingripa på annat sätt, såsom t. ex. skedde år 1858, då man till industriens understödjande uppog ett statslån på 12 millioner R:dr. Så hjälper man i kritiska ögonblick, men icke genom sådana fonder som denna.

Vidkommande den omtalade svårigheten att erhålla lån på längre tid, så får jag meddela, det jag har mig bekant, att till och med uti Wenersborg lån på tio års amortering utlemnats från sparbanken och andra banker till både industriidkare och jordbrukare. Så farligt är det således icke.

För öfrigt måste jag säga, att det högeligen förundrar mig, att motståndet inom Kammaren emot Stats-Utskottets nu förevarande förslag icke är starkare än det under diskussionen visat sig, ty jag minnes väl, huru stark striden var, då det var fråga om att borttaga Kommerskollegii kreditiv i Riksbanken, afsedt för understöd af näringarne genom manufaktur-diskonten. Nu synes deremot alla vara ense om att det var både riktigt och rätt gjordt, och på samma sätt skall helt säkert den nu ifrågavarande åtgärden framdeles blifva betraktad, om, såsom jag hoppas, Riksdagen nu bifaller Stats-Utskottets förslag.

Slutligen vill jag blott fästa uppmärksamheten derpå, att Stats-Utskottets hemställan vunnit understöd af en ledamot utaf regeringen. Herr Civilministern yttrade sig nemligen inom Första Kammaren vid remissen af den Kongl. propositionen om statsverkets tillstånd och behof, då det äfven var fråga om manufaktur-diskontfonden, sålunda:

“Af manufaktur-diskontfondens verksamhet fortfar således endast den del, hvilken afser att meddela näringarne förlagslån. Jag tillstår uppriktigt, att jag principiellt icke har något emot, att äfven denna del af nämnda inrättnings verksamhet upphör; men jag har tvekat att för Kongl. Maj:t framställa något förslag i sådan syftning, innan Riksdagen kommit i tillfälle att uttala sin åsigt i ämnet.”

Nu är just tillfälle inne för Riksdagen att uttala sin åsigt, och jag hoppas att densamma måtte vara i öfverensstämmelse med Stats-Utskottets förslag, till hvilket jag fortfarande yrkar bifall.

Herr C. A. Larsson: Som det kanske kunde anses alltför anspråkslöst om ingen af revisorerne skulle försöka att bemöta den beskyllning, som man här hört framkastas, att de skulle hafva uppmuntrat till undertryckande af industrien inom vårt land, så kan jag, som var ordförande på den afdelning, hvarest denna fråga behandlades, icke underlåta att uppträda till försvar för revisorernes åtgörande i denna sak.

Herrarne må icke tro, att det vid handläggningen af denna sak inom revisionen blott var fråga om det större eller mindre gagn som industrien kunde hemta af fonden, utan till grund för revisorernes hemställan låg äfven ett annat skäl, nemligen att genom indragning af denna fond det skulle gå lättare för sig att få bort Kommerskollegium, något, hvarom man ju sedan långliga tider tillbaka talat och om hvars önsklighet samtliga inom revisionen också voro ense. Detta var således äfven ett skäl till revisorernes beslut, och jag tror ej att de förtjena att för detta beslut blifva smutskastade, såsom här nu skett.

Med anledning af hvad Grefve Sparre här nyss yttrade, då han tillintetgjorde Herr Jöns Rundbäck för det denne skulle hafva sammanblandat diskontlånerörelse med förlagslånerörelse, ber jag att få fästa Grefve Sparres uppmärksamhet på att i sjelfva verket betyder diskontlånerörelse detsamma som förlagslånerörelse, samt att dessutom dessa fonder, hvarmed denna lånerörelse underhållits, äro alldeles lika stora.

Det är alldeles uppenbart, att, om alla industriidkare inom landet sökte förlagslån, så skulle fonden icke på långt när räcka till för dem. Detta ser man också af den kalkyl, som uti revisionsberättelsen finnes intagen och hvaraf framgår att under år 1872 första klassens industriidkare voro låneberättigade för ett sammanlagdt tillverkningsvärde af 22 millioner R:dr, andra klassens för 6 millioner och tredje klassens för 16 millioner, allt i runda tal, eller således tillsammans 44 millioner R:dr. Desse industriidkare skulle nu hafva att dela en förlagslånerörelse på 1 million, sådan fonden hittills varit, och då vill jag fråga den ärade representanten från Grenna, om han verkligen kan tro, att vår industri ställes på spel, i fall man beröfvar våra industriidkare en sådan nödhjelp som denna. Det lilla bråktal, som kan blifva hjälpt häraf, förefaller mig sannerligen vara högst obetydligt, och jag kan verkligen icke tro annat än de, som här vid nu förevarande fråga talat för industriens bästa, se genom förstoringens synglas.

Då efter mitt förmenande icke den ringaste fara för industrien uti vårt land skulle uppstå genom denna fonds indragning, hemställer jag till Kammaren om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr H. Schultz: Herr Talman, mine Herrar! Jag ber om ursäkt för att jag ännu en gång begärt ordet, men jag kan icke underlåta att bemöta några påståenden, som under diskussionen framkastats.

Herr Jöns Rundbäck yttrade uti sitt första anförande, att industriidkarne behöfde icke några förlagslån, emedan de skulle så lätt kunna realisera sina varor. Jag har varit industriidkare nu uti tjugofem år och kan på grund af den erfarenhet, jag sålunda vunnit, säga honom, att det sannerligen ej så lätt låter sig göra. Under de flesta förhållanden behöfver man egendomar och maskinerier, som ju icke kunna förvandlas till penningar och derjemte måste man hafva ett stort rörelsekapital för att underhålla en större fabrikation.

Vidare yttrade samme talare, att det endast vore de större industriidkarne, som behöfde några förlagslån, och icke de mindre. Till svar härfpå ber jag att få nämna, att jag här har en uppsats, som blifvit mig meddelad utaf en tjänsteman inom Kommerskollegium, på alla förlagslån, som af fonden utlemnats från 1864 till 1873, det vill säga under loppet af 10 år, och bland dem finner jag många små lån till mindre industrigrenar, så att det är visst icke af de större industriidkarne, som behöfva lån på ända till 100,000 R:dr, som denna fond uteslutande anlåtats. Det skälet torde således förfalla.

Samme talare nämnde äfven om bildande af föreningar för industrien i samma syfte som hypoteksföreningarne för jordbruket. Det låter sig dock icke rätt väl tillämpas i praktiken, derföre att i hypoteksföreningarne för jordbruket pantsätter man jordegendomar efter ett relativt lågt värde, men för fyrtio år kan man väl icke pantsätta hvad som fordras för drifvande af en fabriksindustri, för att sålunda komma i åtnjutande af amorteringslån.

Talaren uppgaf äfven, att stenkolsbolag förgäfves skulle hafva sökt att få lån ur fonden, men det vill jag bemöta med den upplysningen, att Höganäs stenkolsaktiebolag derifrån erhållit ett lån à 40,000 R:dr, och hans uppgift i det fallet är således icke tillförlitlig.

Vidare yttrade han, att fonden icke vore tillräcklig för alla industrigrenar, men det kan jag dock med stöd af den förut omnämnda uppsats, som jag här har, bestrida, ty här finnas nemligen bland dem som erhållit understöd af ifrågavarande fond, snart sagdt, alla industrigrenar representerade.

Här upptages till exempel lån till pappersfabriker, fabriker för stråmattväfnader, fabriker för tillverkning af musikaliska instrumenter, jernmanufakturverk, mekaniska verkstäder, ja till och med till urfabriker, så att det torde väl ej med fog kunna påstås, att fonden icke vore tillräcklig för att lån derifrån skulle kunna komma hvarje särskild industrigren till del.

Den ärade talaren från Dalarne Herr Liss Olof Larsson anförde såsom skäl för sin åsigt, att denna fond icke längre borde ega bestånd, att man ju nu kunde från bankirättningar få sådana lån, som af denna fond lemnats. Förhållandet är dock, att de enskilda bankerna icke hafva rättighet att utlemna amorteringslån; deras oktroj innehåller den bestämmelse, att de icke få utlemna lån på längre tid än sex månader, och der kunna sådana amorteringslån således icke erhållas.

Samme talare uträknade också, att medelsumman för år, som af denna fond utlånats, vore en bagatell af blott 125,000 R:dr. Det är dock ingalunda riktigt, ty hela summan för de 10 åren 1864—1873 har varit 1,549,000 R:dr och medelsumman för år utgör således 154,900 R:dr. Dertill har endast användts den million, som sedan lång tid varit till detta ändamål afsedd, men skulle nu den behållning, som uppkommer å diskontfonden när dess utlåningsrörelse upphör, få tilläggas förlagsfonden, så erhåller denna en tillökning af nära 800,000 R:dr utom den årliga räntevinsten, och blefve årliga medelsiffran närmare 250,000 R:dr, hvilket belopp torde räcka till att fördela på en hel mängd industridkare, så att det är visst icke någon bagatell.

Äfven yttrade samme talare, att omkostnaderna för förvaltningen af denna fond vore synnerligen stora, men det förhåller sig i sjelfva verket så, att, om man upphör med denna utlåning, så stå omkostnaderna ändock kvar. Då tyckes väl kunna vara skäl att låta dessa bestridas af den vinst, som fonden gör, så att nog finnas skäl, som tala för att fonden äfven i det hänseendet icke skulle vara alldeles onyttig.

En ärad talare från Örebro har sagt, att det skulle vara lätt för industridkare att få amorteringslån uti sparbankerna. Jag har icke en sådan erfarenhet och tror knappast att någon annan kan hafva det. Hvad åtminstone sparbanken i Norrköping beträffar, så stadgar dess reglemente, att för erhållande af lån erfordras såsom säkerhet inteckning inom en tredjedel af taxeringsvärdet uti egendom vare sig i stad eller på landet. Det är således en stor fordran på säkerhet, då det gäller att från sådan inrättning placera penningar emot någorlunda låg ränta, men förutom de nyssnämnda inteckningarne, gifves äfven andra säkerheter, hvilka ingalunda äro tvifvelaktiga, och på dem kan man åtminstone i denna bank ej erhålla nå'ot lån.

Han yttrade äfven, att den årliga vinsten eller behållningen utaf denna lånerörelse inskränkte sig till två procent, oaktadt fem procents ränta betalades på de utlemnade lånen. Ja, derföre att man till utgifterna för denna fond räknat hvad som egentligen ingalunda hör dit, såsom utgifterna för pensionering af tjenstemän m. m., men man får vid sådant förhållande icke säga, att det är fonden, som tarfvar en så stor summa för sin förvaltning.

Samme talare yttrade vidare, att jag uppgifvit, det penningar utaf ifrågavarande fond användas för ullkontoret i Norrköping, men detta har jag icke sagt, utan endast att utaf fonden, i stället för af statsverket, medel utbetalades för pensionering af tjenstemännen derstädes.

Representanten från Östergötland, tillika statsrevisor, Herr C. A. Larsson, förklarade äfven, att det varit en högre mening, som legat till grund för revisorernes uttalade åsigt, nemligen att få bort Kommerskollegium. Hvarföre har man då icke uti berättelsen uttryckligen sagt detta? Det hade varit att gå mera rakt på saken. Jag vill för min del ej yttra mig om detta motiv, ehuru jag har en helt annan erfarenhet af Kommerskollegii verksamhet än hvad denne talare tyckes hafva, men efter mitt förmenande har man härvidlag användt medel, som ingalunda äro lämpliga för vinnande af det mål, hvartill man sträfvar och till hvars uppnående jag åtminstone icke vill medverka.

Vidare yttrade samme talare, att diskontlånefonden och förlagslånefonden vore lika stora, men så är visst icke förhållandet. Det är visserligen sannt, att ungefär lika mycket är utlånadt af båda fonderna, men i Riksbanken inestod vid 1872 års slut ytterligare omkring 747,000 R:dr, som tillhörde diskontlånefonden, och hvilka ej kunnat utlånas, emedan penningelån från denna fond föllo sig för dyra.

Slutligen ber jag att få tillägga, att min enskilda öfvertygelse är den, att många af våra nu vinstgifvande industrigrenar ingalunda skulle hafva kunnat komma till stånd, om icke denna fond understödt dem medelst långa amorteringslån emot billig ränta och på goda betalningsvilkor.

På det att för öfrigt icke den ringaste misstanke må kunna drabba mig att här hafva uppträdt för denna sak särskildt uti staden Norrköpings intresse, så vill jag blott meddela, att utaf de från denna fond under åren från och med 1864 till och med 1873 eller tio års tid utlemnande lån endast $5\frac{1}{3}$ procent af hela lånebeloppet tillfallit industriidkare uti Norrköping, under det att öfriga industriidkare inom landet fått tillgodonjuta de återstående $94\frac{2}{3}$ procent.

Yrkar fortfarande bifall till reservanternes hemställan.

Chefen för Civildepartementet Herr Statsrådet Bergström: Jag börjar som vanligt mitt anförande med att tillkännagifva, *att min tid icke medgifver mig att justera detsamma.*

Då jag för en kort stund sedan kom in i Kammaren var en ärad ledamot af Stats-Utskottet som bäst i färd med att citera ett yttrande af mig i Första Kammaren vid remissen af den Kongl. propositionen angående statsverkets tillstånd och behof; men det föreföll mig som om han nog ensidigt verkställt detta, i det han uppläste allenast den del af mitt anförande, som kunde tala till förmån för hans mening i frågan, och jag anhåller därför att få supplera hans citat, för att derigenom visa hvad som kan tala äfven för en motsatt mening. Jag tillät mig yttra att jag principiellt icke hade något emot att äfven den del af manufakturdiskontens verksamhet upphörde, som afsåge att meddela näringarne förlagslån — men längre ned yttrade jag: "det torde ännu vara af vigt för landets näringar, att dessas idkare kunna erhålla förlagslån på så förmånliga vilkor, och det förefaller mig mycket tvifvelaktigt om i allmänhet näringsidkarne skulle utan missnöje se indragning af förlagslånefonden. Visst är, att de enskilda bankerna hvarken äro afsedda eller, med bevarande af sin säkerhet, kunna lemna fasta förlag åt näringarne. Förlagslånefonden står således icke den i vägen". Sammanställer man nu dessa yttranden, så torde deraf temligen otvetydigt framgå, att jag ur principiell synpunkt icke hade någonting emot den ifrågasatta indragningen, men detta är en praktisk fråga, och jag omfattar icke så bestående principer, att jag icke när goda skäl det bjuda kan afvika från dem. Att jag vid frågans föredragning icke tillstyrkte Kongl. Maj:tt att föranstalta om hela lånefondens upphörande kan således förefalla ganska naturligt, helst i betraktande deraf att Riksdagen så snart skulle sammanträda, och det vid sådant förhållande syntes mig lämpligt att afvakta dess yttrande. Den ena delen af representationen har nu uttalat sig; alla talare i Första Kammaren yttrade sig för fondens bibehållande, anseende tiden ännu icke

vara inne för dess indragning. Huru debatten har förts i denna Kam-
mare känner jag icke, men af hvad jag hört har jag tyckt mig märka
att, äfven här, de ej äro få, som anse frågan för tidigt väckt. Jag tillät
mig i Första Kammaren meddela några siffror, som visa till hvad belopp
förlagslån blifvit sökta och beviljade under de sistförflutna åren. Jag
har nu icke alla dessa siffror till hands, men för år 1874 kan jag lemna
uppgifter. Under detta år hafva förlagslån sökts af fyra industriidkare
och till sammanräknadt belopp af 310,000 R:dr. Alla fyra hafva fått sig
understöd beviljadt, tre till äskadt belopp och den fjerde till belopp af
130,000 R:dr i stället för 200,000 R:dr såsom han begärt. En af dessa
industriela anläggningar, åt hvilka förlagslån sålunda lemnats är en fa-
briksinrättning på Malen, som har till ändamål att slipa granit. Denna
fick 30,000 R:dr. Den andra är en stor klädesfabrik som tillika leverar
kläde för arméens behof. För denna beviljades den begärda summan
5,000 R:dr. Den tredje, som fick 30,000 R:dr, är ett stort garfveribolag
och den fjerde slutligen, som fick 130,000 R:dr, är en fabrik för tillverk-
ning af pappersmassa. Det torde här af framgå att ej obetydliga låne-
understöd kunna lemnas, och att fonden ej är utan nytta.

Hvad beträffar förvaltningen af fonden, så vill jag erinra att Kongl
Maj:t redan år 1872 anbefalldes Kommerskollegium att, vid uppstående
ledigheter bland tjänstemannapersonalen inom manufakturdiskontkontoret,
göra underdånig framställning om dessa tjänsters successiva indragning.
Detta hade den påföljd att, då registratorstjensten i Augusti 1872 blef
ledig, Kongl. Maj:t samma år förordnade, att denna tjänst skulle indragas.
När sedermera ombudsmanstjensten blef ledig, påbjöds att jemväl denna
skulle indragas och de densamma åliggande bestyr öfverlemnas åt kollegii
advokatfiskal emot ett särskildt arvode af 800 R:dr. Slutligen blef en
kammarskrifvare tjänst ledig, och förordnade Kongl. Maj:t då att denna
tjänst icke skulle vidare återbesättas. För närvarande återstå fyra tje-
nstemän, nemligen en kamrerare och en kontrollör, hvardera med 3,500
R:dr lön, en bokhållare med 2,200 och en kammarskrifvare med 1,000
R:dr, och jag betviflar icke att ju, sedan diskontfonden hunnit utredas,
tjänstemännens antal skall kunna ytterligare nedsättas. Kommerskollegium
lärer icke underlåta att ställa sig Kongl. Maj:ts befallning till efterrät-
telse, och jag skall icke heller underlåta att se till om än vidare indrag-
ningar kunna ske.

Herr Jöns Rundbäck: Herr Statsrådet har nu erkänt — och
jag är honom tacksam derför — att jag citerat rätt hans anförande der-
utinnan, att han i principiellt hänseende är af samma åsigt som blifvit
af Stats-Utskottet uttalad, och som jag äfven vågat biträda; men att jag
icke läste upp jemväl den del af hans yttrande deri han ur praktisk
synpunkt säger sig vara tveksam om lämpligheten af fondens indragning,
torde väl vara ursäktligt, då jag ju icke hade för afsigt att uppträda till
försvar för en Utskottets motsatt mening, och jag behöfver sålunda icke
yttra mig vidare härom.

Den ärade talaren från Norrköping sysselsatte sig mycket med mig.
Han har sökt visa att äfven de mindre industriidkarne kommit i åtnju-

tande af lån ur ifrågavarande fond. Herr Statsrådet har nu ådagalagt att fonden hufvudsakligen är afsedd för den större industrien, och 20 § i reglementet för manufakturdiskontinrättningen säger uttryckligen: "till understöd för anläggning och drifvande af större inrättningar i fabriksväg, af antingen ny eller väsentligen förbättrad beskaffenhet kunna — förlagslån erhållas utaf de medel som för sådana ändamål blifvit å manufakturdiskontifonden särskildt afsatta". Det är väl sålunda egentligen de större industrigrenarne som böra af detta understöd komma i åtnjutande.

Hvad för resten vidkommer den af den ärade talaren vidrörde omständigheten, att ett bankbolag i Norrköping icke lemnar ut förlagslån, så är detta visserligen mycket ledsamt, men jag föreställer mig att, om detta bolags reglemente lägger hinder i vägen för en sådan lånerörelse, detta reglemente utan svårighet bör kunna ändras. Det kan ju icke vara farligt att ändra ett reglemente i en syftning som befinnes ändamålsenlig.

Grefve Sparre: Den siste aktade talaren har sagt, att han icke vore sinnad att tala för näringarne; nej, jag har märkt det — och, då den näringsidkande klassen är mindre representerad inom denna Kammarare än måhända någon annan, så vågar jag hemställa huruvida det just vid sådant förhållande kan anses lämpligt att beröfva denna klass en fond, som, säga hvad man vill, visat sig vara till mycket gagn och som i alla händelser större delen af näringsidkarne otvifvelaktigt torde anse för sig nödvändig. Med största tacksamhet skall jag begagna mig af den ärade representantens från Örebro anvisning på sparbankerna, men jag fruktar likväl att, om dessa inrättningar icke bevilja lån emot intecknad säkerhet utöfver en tredjedel af inteckningsvärdet, ett sådant vilkor skall befinnas alltför hårdt och tryckande, för att vi med slik hjälp skola få några nya fabriksnäringar i gång. Men det är just för dessa nya fabriksinrättningar, som ännu icke hafva fått det förtroende, att våra kreditanstalter våga lemna dem lån, det är just till förmån för dessa som staten kan uppträda och räcka en hjälpsam hand. Sverige framför mångt annat land bör med afseende å dess naturliga rikedomar, dess många vattendrag, dess långa vintrar blifva ett industriidkande land, och stater gör därför alltid orätt då den i mer eller mindre mån beröfvar industrien det stöd den eger. Skulle herrarne ha hjerta till att just vid denna tid, då den industri vi uppammat synes vilja uppnå en icke anad höjd, skulle herrarne ha hjerta till att just då från denna industri bortrycka det stöd den ännu så väl behöfver! Jag är öfvertygad att här finnas så många varma vänner till industrien, att jag icke behöfver befara att så skall ske. Jag står icke här och talar för Kommerskollegium, aldraminst för tjänstemännen, jag erkänner att äfven jag tycker att förvaltningen kostar väl mycket; men hvad har manufakturdiskonten med Kommerskollegium att göra? Låt hvar sak tala för sig! Nu tala vi om en fond som industriidkarne behöfva nu mer än någonsin, och om också reglementet för manufakturdiskonten, företrädesvis nämner större näringar, så är det dock den mindre industrien som har och har haft mesta gagnet af denna fond, icke minst i det länet jag tillhör.

Skulle reglementet lägga hinder i vägen, så kan detta ju ändras heldre än att beröfva industrien ett stöd, hvaraf den, jag upprepar det, ännu är i behof.

Herr Sjöberg: Efter den långa diskussion, som blifvit förd i detta ämne, kan jag naturligtvis fatta mig ganska kort och skall således icke länge upptaga en dyrbar tid. Jag föreställer mig också att man i denna fråga icke behöfver spåra något politiskt element utan kan betrakta den helt enkel såsom en vanlig finansiell eller ekonomisk fråga, hvilken icke bör sätta passionerna i rörelse, och som derfor kan afhandlas utan förutsättningar och antaganden, som icke höra till ämnet. Jag skulle icke heller nu begärt ordet, om icke under diskussionen förekommit så många misstag rörande sjelfva frågans beskaffenhet och några i samband stående faktiska uppgifter, att jag, i följd af min embetsställning, ansett mig icke kunna underlåta att lemna några upplysningar till ämnets utredande. Så har t. ex. en ärad talare i början af diskussionen upphörligen förväxlat den s. k. manufakturdiskontfonden med den fond, som nu är i fråga, nemligen förlagslånefonden. Han ingick i en vidlyftig undersökning för att visa, huru ofantligt litet denna fond kunde gagna industrien, men han gjorde sig skyldig till den ganska väsentliga förvexlingen att tala om en lånerörelse, som i sjelfva verket redan upphört nemligen den som bedrifvits af manufakturdiskontfonden. Denna är nu under utredning för att med sin verksamhet helt och hållet upphöra den 30 Juni nästkommande år. Vi behöfva således icke tala om denna lånefond eller anställa betraktelser öfver den större eller mindre nytta, densamma gjort industrien; alltnog, när den visade sig icke längre motsvara sitt ändamål, gjorde Kommerskollegium en af Kongl. Maj:t äfven bifallen hemställan om densammes upphörande.

Annat är förhållandet med den s. k. förlagslånefonden, hvars otillräcklighet för tillfredsställande af det med densamma afsedda behof länge visat sig. Detta har också föranledt, att fonden, som under en längre tid inskränkte sig till ett belopp af 750,000 R:dr, efter år 1865 ökats derigenom, att från den s. k. allmänna diskontlånefonden årligen indragits 50,000 R:dr, som blifvit lagda till förlagslånefonden, intill dess densamma uppnådde en kapitalstyrka af 1,000,000 R:dr. Då nu Kommerskollegium ansåg sig böra göra underdånig framställning om upphörande af manufakturdiskontfondens lånerörelse, hemställde Kollegium tillika, att de denna fond tillhörande medel, i den mån de inflöte, och sedan Riksbanken blifvit godtgjord för det af densamma fonden lemnade kreditiv, måste läggas till förlagslånefonden, hvilken sålunda skulle kunna växa till 1,800,000 R:dr eller något derutöfver och derigenom sättas i tillfälle att bättre än hittills understödja de fabriksinrättningar, som till erhållande af sådant låneunderstöd kunde vara berättigade.

Det har redan blifvit erinradt, att enligt 20 § af det för manufaktur-diskonten gällande reglemente, hvilken § innehåller de allmänna grunderna för låns beviljande ur nu i fråga varande fond, densamma hufvudsakligen är afsedd till understöd för anläggning och drifvande af större inrättningar i fabriksväg af antingen ny eller väsentligen förbättrad beskaffenhet. Det är också otvifvelaktigt, att denna fond har i

sin mån kunnat verka högst betydligt, ehuru jag dermed icke vill säga, att svenska industriens utveckling varit deraf ovilkorligen beroende; men säkert är, att en hel mängd industrigrenar kunnat genom densamma komma på fötter, såsom man säger, och att den sålunda icke oväsentligt bidragit till industriens utveckling i vissa riktningar. Vid sådant förhållande förmodar jag, att herrarne skola finna det ganska naturligt, att det embetsverk, som är målsman för industrien i vårt land, icke kunde till Kongl. Maj:t framkomma med förslag om indragning jemväl af förlagslånefonden på samma gång det föreslog upphörande af låns utgifvande från manufaktur-diskontfonden. Detta synes mig så uppenbart, att något vidare icke behöfver derom yttras.

Så vida man nu vill bedöma saken ur allenast ren principiel synpunkt, så skulle det väl näppeligen kunna nu för tiden ifrågasättas att inrätta en särskild låneanstalt till förmån för vissa näringar; men härom är nu icke fråga, utan frågan är helt enkelt den, huruvida icke en lånefond, som visat sig kunna uträtta ganska mycket godt, fortfarande må få användas för det med densamma afsedda ändamål, synnerligast då vi känna, att det finnes en mängd industrigrenar, hvilka antingen icke äro representerade i vårt land eller hos oss icke ernått någon betydande utveckling, åt hvilka, när tiden kommer, väsentligt understöd af denna fond måhända skulle kunna lemnas.

Hvad förvaltningskostnaden beträffar, så är den med de förändringar, Herr Chefen för civildepartementet antydt, beroende af, att organisationen af förvaltningen utaf manufaktur-diskontinrättningen förskrifver sig från den tid, då denna inrättning hade en betydande lånerörelse. Sedan denna rörelse minskats hafva också tjänstebefattningar derstädes indragits, och så kommer äfven fortfarande att ske, men aldeles omöjligt är, att på ett eller annat sätt dekretera, att de nuvarande tjänstemännen skola försvinna; de hafva väl åtminstone rätt att lefva till dess en högre makt faller sitt domslut i den frågan. Vid sådant förhållande har man trots det vara lämpligt att låta dessa tjänstemän, heldre än att sätta dem på indragningsstat, förvalta denna fond tills vidare. Det blir framdeles mycket lätt att öfverflytta detta bestyr till Kommerskollegii så kallade kammarkontor eller, derest detta kollegium kommer att upphöra, kan man öfverlemna förvaltningen af fondens medel till Statskontoret, ty i någon annan form lärer hvarken detta senare embetsverk eller Riksbanken, som också framkastats, kunna taga någon befattning med dessa medel, enär det icke kan tillkomma någotdera af dessa verk att hafva bestyr med näringarne eller bidra till utredande af någon dit hörande fråga. Det torde redan vara tillräckligt visadt af flere föregående talare, att de medel, som från denna fond utlånas, kunna vara af nytta för fabriksindustrien. Nya näringar af någon större omfattning hafva, hvarken här i landet eller anorstädes, uppkommit och tillväxt utan genom understöd eller skydd i en eller annan form; och då sådant kan ega rum i den lindriga form, hvarom nu är fråga, utan att man behöfver tillgripa konstlade medel såsom skyddstullar o. d.; så synes väl alla skäl vara för handen att bibehålla denna fond. Jag skall icke framställa något yrkande; jag föreställer mig, att Andra Kammarens beslut är på förhand temligen gifvet och har endast velat meddela några upplysningar till

frågans utredning samt uttalar den åsigt, att det icke, åtminstone för det närvarande, kan vara riktigt att beröfva industrien det stöd, den eger uti den ifrågavarande länefonden.

Herr Törnfeldt: Det torde vara svårt att neka att icke sådana förlagslån, som de ifrågavarande, hvilka amorteras på lång tid, äro båda nödiga och nyttiga såsom vaggtäcken åt nyfödda industriungar, till dess de blifva så försigkomna att de kunna betäcka sig sjelfva, så att de icke dö i sin linda. Den vid betänkandet fogade reservationen åsyftar att bibehålla manufaktur-diskonten, och om man icke vill hafva den ifrågavarande fonden hos Kommersen, så kan man ju flytta den till Statskontoret eller något annat embetsverk med enklare förvaltning. Jag yrkar bifall till reservanternes förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr Talmannen gaf proposition i enlighet med de meningar, som derunder blifvit framställda; nemligen först på bifall till Utskottets hemställan, vidare på yrkandet att, med afslag å samma hemställan, det förslag måtte varda antaget, som blifvit framlagdt i den af Friherre F. A. Funck m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservation, samt slutligen på Friherre von Schulzenheim under öfverläggningen gjorda särskilda yrkande. Den förstnämnda af dessa propositioner förklarade Herr Talmannen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och sedan till kontraposition antagits bifall till reservanternes förslag, företogs omröstningen, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 31,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i den af Friherre F. A. Funck m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservation.

Vid röstsedlarnes uppräknande funnos 96 ja mot 64 nej; i följd hvaraf Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

§ 9.

Sedan Herr Talmannen nu aflägsnat sig och ledningen af Kammarens förhandlingar öfvertagits af Herr vice Talmannen, företogs till behandling Stats-Utskottets utlåtande N:o 32, i anledning af dels väckt motion om indragning af Riksgälds-kontorets Kommissariat och reglering af tjenstegöromålen inom nämnda kontor, dels en af Fullmäktige i Riksgälds-kontoret

gjord framställning rörande det åt Fullmäktige gifna uppdrag i afseende på nämnda reglering.

Efter uppläsning af Utskottets hemställan i anledning af förenämnda motion lemnades, på begäran ordet, till motionären.

Herr C. A. Larsson, som anförde: Jag vill icke klandra Utskottet för det Utskottet afvisat min motion, men fästa uppmärksamheten derpå, att då det möter så stora svårigheter att verkställa en reform i ett embetsverk, som är Riksdagens eget och öfver hvilket Riksdagen kan fritt förfoga, så kan man icke så mycket undra öfver att det går så långsamt att omorganisera statens embetsverk. När Riksdagens revisorer föreslagit indragning af det så kallade Kommissariatet, huru gå då Fullmäktige till väga? Jo, de sätta bocken till trädgårdsmästare och utse till ledamöter i en komité för frågans behandling just samma personer, vilkas befattningar skulle indragas och ingen kan väl föreställa sig att dessa — sekreteraren och de tre kommissarierna — skulle vara hågade att skriva sin egen dödsdom. Följden blef också, att komiterades förslag tillstyrkte indragning af åtskilliga tjänster utom komiterades egna.

Fullmäktige förklara, att det icke varit möjligt att, innan någon erfarenhet blifvit vunnit, med bestämdhet uppgifva omfattningen af de tjänsteindragningar, som borde blifva en följd af den utaf Riksdagen beslutade öfverflyttningen af åtskilliga ärenden till Statskontoret. Nu hafva dock revisorerne upplyst, att om Riksdagens beslut om öfverflyttningen varit tillämpligt 1872, så skulle af de 2,300 ärenden, som förut tillhört Riksgälds-kontorets behandling, Fullmäktiges diarium endast hafva upptagit omkring 400 samt kommissariatets diarium endast omkring 500 mål eller handlagda ärenden, och af dessa bokföras de flesta i begge diarierna. Detta oaktadt hafva Fullmäktige likväl icke velat tillstyrka den önskvärda och möjliga förenklingen i ärendenas behandling, utan endast sökt utverka en fullmakt att efter omständigheterna ordna göromålen efter de förändrade förhållandena. Man vill knappast tro sina ögon, då man läser komiterades förslag till blifvande tjänstemannapersonal. För närvarande finnas, utom kassabokhållaren, 2 bokhållare, den ene på ordinarie stat och den andre tillsatt på förordnande. Komiterade hafva icke föreslagit indragning af den utaf dessa tjänster som är tillsatt endast på förordnande, utan den som har fullmakt skulle ställas på indragningsstat och den andre tillsättas på grund af fullmakt, hvarigenom dubbla utgifter drabba kontoret. Detta sätt att ordna göromålen är så beklagligt, att, om Riksdagen godkänner detsamma, Riksdagen icke kan med någon kraft yrka på indragning af öfverflödiga tjänster inom statens embetsverk. Jag anser mig skyldig opponera mig mot den motivering, som Utskottet begagnat, emedan det eljest kunde falla någon in, att Riksdagen enhälligt godkänt densamma.

På en annan omständighet tillåter jag mig jemväl fästa uppmärksamheten. Fullmäktige hafva anhållit om och Stats-Utskottet har tillstyrkt ett dyrtidstillägg för Riksgälds-kontorets tjänstemän redan för innevarande år på det sätt, att Fullmäktige skulle ega att från och med innevarande år intill tiden för nästkommande riksdags slut använda de

löner, som blifvit eller blifva besparade genom de redan under 1873 verkställda eller framdeles skeende tjensteindragningar, till godtgörande af de ökade göromålen inom kontoret. Oaktadt så många göromål blifvit flyttade från Riksgälds-kontoret, hafva likväl göromålen ökat och i följd deraf behöfves ökad aflöning redan för innevarande år.

Ehuru jag väl vet att mitt förslag icke kan vinna framgång, då Stats-Utskottet enhälligt afstyrkt detsamma, har jag likväl velat nedlägga min protest mot Utskottets hemställan och motivering. Fullmäktige veta mer än väl, att kommissariatet kan indragas och kassabokhållaren sköta kassakommissariens tjänst, men det oaktadt föreslås icke indragning af de stora lönerna utau endast af några små tjenstebefattningar, och härigenom vinnes icke någon besparing. Jag vill dock icke för närvarande framställa något yrkande.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag har förvissat mig derom att bland Kammarens ledamöter jag icke är den ende, som har behof af närmare förklaringar rörande verkliga innehållet och andemeningen i Stats-Utskottets nu föreliggande betänkande, och då jag sålunda ej är ensam i detta fall, må det icke anses otillbörligt att jag begärt ordet för att hos Utskottets högre insigt och djupare sakkännedom begära några upplysningar, som för mig äro högst nödiga.

Ja, Herr Talman! Utskottets utlåtande är i sjelfva verket ganska märkvärdigt. Det föranleder mig att till Utskottets ledamöter framställa några frågor. Utskottet plägar i allmänhet, äfven i viktigare frågor, skriva kort, fyndigt och en temligen oklanderlig svensk stil. Deremot i denna, i en jämförelsevis liten, fråga är Utskottets betänkande synnerligen vidlyftigt, och jag kan ej underlåta anmärka, att denna vidlyftighet uppenbarligen icke varit till förmån för stilen eller bidragit till önskvärd klarhet i framställningen. Det är i sanning ett mycket märkvärdigt utlåtande. Af sidan 12 synes att Utskottet är undertecknad på sedvanligt vis, så nog är rösten Utskottets röst, men händerna? Ja, händerna, Herr Talman! de äro — Esaus' händer.

Jag öfvergår till mina frågor. Jag ser att jag får svar på dem af en ärad vän. Den första frågan är denna: hvarföre har detta utlåtande kommit öfver oss, om jag så får uttrycka mig, som en tjuf om natten? Vid föregående riksdagar hafva hithörande frågor kommit till behandling i Kamrarna först vid en senare och ljusare årtid, midt upp i den värsta riksdagsbrådskan, ja så sent att man måst uppoffra sömn och matro för att hinna genomläsa alla dessa saker, som röra Riksgälds-kontoret. Nu hafva de kommit hastigt nog, ja till och med före behandlingen af revisorernes berättelse angående granskning af Riksgälds-kontorets tillstånd, styrelse och förvaltning. Mig synes att man ganska väl kunnat låta denna fråga anstå till dess vi längre fram få behandla reglementet för Riksgälds-kontoret. I detta reglemente finnes nemligen en hel del frågor, som med den nu föreliggande stå i så nära samband, att de icke bort annorledes än i sammanhang med hvarandra till pröfning och afgörande förekomma. Jag erinrar om t. ex. §§ 38 och 74 i nu gällande reglemente, af hvilka den förre anvisar medel till, "belöning för extra arbeten" och till "uppmuntrau för extra ordinarier" och den senare handlar om de berömda

ö,000 R:dr åt lånedeputerades biträden m. m. Vidare hafva vi 37 § angående skyldighet för Riksgälds-kontorets tjenstemannapersonal och vaktbetjening att för åtnjutande af löneförhöjning underkasta sig vissa villkor och förbehåll, äfvensom 94 §, som bland annat stadgar att lediga tjenester skola intill dess omreglering skott, endast genom konstitutorial återbesättas.

Vi få således vid behandlingen af förslag till nytt reglemente för Riksgälds-kontoret — ett ämne som Utskottet icke lärer underlåta att taga i noggrant öfvervägande — en osökt anledning att pröfva detta ärende, och hvarföre har då Utskottet, som hittills ådagalagt så stor insigt om vigten af ett väl ordadt och fördeladt arbete, nu i så oläglig tid bragt denna fråga på tal?

Jag kommer nu till min andra fråga. På sidan 8 i nu föreliggande utlåtande har Utskottet gjort sig mödan att referera innehållet af ett komitébetänkande, ett betänkande som blifvit ohjelpigt underkänt af de, såsom bekant, ej så synnerligen hårda eller våldsamma Herrar Fullmäktige sjelfve. När detta betänkande rönt ett sådant öde vid detsamma behandling hos de mot Riksgälds-kontorets tjenstemän så medgörlige Fullmäktige, hvartill tjenar då referatet af denna oduglighet? Måne på det att Fullmäktige framdeles, då fråga uppstår att afgifva förslag till ny reglering af förvaltningsbestyren och tjenstegöromålen inom Riksgälds-kontoret, må kunna säga: ja, detta betänkande har Riksdagen känt till, det har framlagts i hufvuddragen, Riksdagen har ej formligen ogillat det, vi äro i vår goda rätt, då Riksdagen icke framställt någon anmärkning emot detsamma? Jag misstänker besynnerliga saker. Jag tycker att handen i detta Utskottets utlåtande rört sig i så besynnerliga krumbugter, från början till slut. Det visar sig af sidan 10 i utlåtandet, att fullmäktige ryggat tillbaka för att taga initiativet till tjensteindragningar. Då förhållandet är sådant, hvarföre skulle då ej Utskottet och i dess spår Kamrarne vilja lemna fullmäktige ett ryggstöd af starkare art än detta utlåtande, eller hellre, hvarföre har ej Utskottet omedelbarligen föreslagit Riksdagen att besluta tjensteindragningar i de fall, der det är solklart att indragning kan och bör ske, och att öfverlemna åt fullmäktige att i andra fall förfara efter bästa förstånd? Af förut omförmälda komitébetänkande framgår tydligt och klart att bokslutskamererare- och revisionskamereraretjensterna kunna när som helst indragas. Hvarföre har Utskottet ej föreslagit Riksdagen att besluta indragning af dessa tjänster *nu*, utan först vid inträffande ledighet? Hvarföre vill ej Utskottet uppföra desse tjenstemän på indragningsstat? Hela skillnaden består uti besparing af medel, ty vid innehafvarnes af dessa tjänster öfverflyttning nu på indragningsstat gå innehafvarne dit med sin *nivarande* lön, men efter en obestämmd framtid kunna de icke förflyttas till indragningsstaten annorlodes än med åtnjutande af en efter hvart femte år *förhöjd* lön. Af samma komitébetänkande synes att blott *en* bokhållare-tjenst är behöflig. Hvarföre har Utskottet ej föreslagit definitiv indragning af den bokhållare-tjenst, som för närvarande står ledig? Går det i fallbordan, som af Herr C. A. Larsson nyss antyddes, då vill det synas mig att man missträknat sig genom att lemna denna oinskränkta fullmakt i fullmäktiges händer. Följden af den utaf Herr Larsson antydda åtgärd skulle således blifva

den att man ådrager sig den ökade utgiften af underhållande af en bokhållaretjenst på indragningsstat.

Dessa voro mina första och andra frågor, hvilka jag sammanfattar sålunda: hvarföre har ej Utskottet i fullt klara fall skridit till reglering och indragning af tjänster i Riksgälds-kontoret, öfverlemnande åt fullmäktige att i andra fall göra sitt bästa?

Herr Talman! Jag vet ej om det är tillåtet att yttra sig äfven om punkten 2 i utlåtandet. Jag hemställer vördsamt att Herr Talmannen behagade göra framställning derom, att diskussionen må få röra sig om betänkandet i dess helhet och anhåller att, sedan denna framställning skett, ordet måtte mig ånyo lemnas.

I anledning af Herr Hedins sålunda gjorda anhållan, hemställde Herr vice Talmannen, huruvida Kammaren medgäfvade en sådan utsträckning af öfverläggningen, som Herr Hedin ifrågasatt. Härtill gaf Kammaren bifall, hvarefter

Herr Hedin ånyo erhöi ordet och fortsatte: Herr Talman! I andra punkten af den så kallade klämman i Utskottets nu föreliggande utlåtande finner jag att, om detta betänkande af Riksdagen antages, Riksdagen, sedan densamma vägrat dyrtidstillägg för år 1874 åt Kongl. Maj:ts embets- och tjänstemän, skulle i fråga om tjänstemännen i ett af Riksdagens egna verk, Riksgälds-kontoret, icke blott uppdraga åt fullmäktige att tilldela desse tjänstemän dyrtidstillägg för innevarande år utan äfven afsäga sig all rätt att bestämma beloppet deraf. Det tjenar ej till något att påminna derom att *ordet* "dyrtidstillägg" ej förekommer i denna punkt. *Saken* ändras ej genom benämningen: godtgörelse för "de nya eller förändrade göromål, som för verkställighet af fullmäktiges beslut i ofvänderda hänseenden komma att Riksgälds-kontorets tjänstemän åläggas." Detta är ett af de talesätt, som röja den der handen. Det heter att de i punkten omnämnda besparingar skola få användas till godtgörande af de "nya eller förändrade göromål som" etc. Det är ej sant att göromålen komma att ökas, ty den tillökning i göromål, som uppkommit eller kan uppkomma genom redan skedda eller ifrågasatta tjensteindragningar, motsvaras af den minskning i göromål, hvilken blifvit en följd af öfverflyttningen till Statskontoret af vissa göromål. Således om de nuvarande göromålen äro mindre än de komma att blifva mot slutet af detta år, så bevisar detta förhållande ingalunda behovet eller rättmätigheten af särskild godtgörelse, enär göromålen derföre ej äro flera än under år 1873. Detta är således rent af ett påhitt. Om än detta vore sant lika visst som det är osant, så ber jag få erinra om hvad jag redan i början af mitt anförande påpekade, nemligen att i nu gällande reglemente för Riksgälds-kontoret finnas 2 §§, af hvilka den ena handlar om de 2,500 R:dr fullmäktige ega att använda till belöning för extra arbeten och den andra, den så mycket berömda paragrafen, om de 6,000 R:dr åt lånedeputerade m. fl.

Ja, det är ännu ej slut med mina anmärkningar mot denna punkt. Det finnes deruti äfven en annan otydlighet, som kanske under andra förhållanden och synnerligast om det gällde en annan sak borde synas

mig fullt klar, men hvilken jag, varnad af erfarenheten, nu måste anmärka. I denna punkt berättigas nemligen fullmäktige att disponera de löner och arvoden, som genom redan under år 1873 verkställda eller framdeles skeende tjensteindragningar blifvit eller blifva besparade. Nu heter det i första punkten att fullmäktige ega att, i den mån de finna sådant lämpligt, "förflytta tjensteman inom Riksgälds-kontoret på indragningsstat, med rättighet för sådan tjensteman att fortfarande uppbära den enligt gällande aflöningsstat honom tillkommande lön" etc. Nåväl, på grund af den fullmäktige i första punkten medgifna rätt besluta desse att den eller den tjenstemannen i Riksgälds-kontoret skall till indragningsstat förflyttas med rättighet för honom att bibehålla sin lön, det vill säga sin förutvarande aflönning med afdrag af arvodet. I andra punkten medgifves fullmäktige i allmänna ordalag att förfoga öfver den lön och det arvode, som genom tjenstemans öfverflyttande på indragningsstat besparas. Här är således en utväg öppnad för fullmäktige att, sedan en tjensteman förflyttats till indragningsstaten, der han eger uppbära ett belopp motsvarande den förra lönen, använda denna lön jemte arvodet till löne-tillökning åt de kvarblifvande tjenstemännen. Jag hoppas att så ej skall ske, men, som sagdt, här är en utväg öppen för fullmäktige att använda en temligen stor summa till belöning — för hvad, Herr Talman! — Jo, för oupphörligt *minskade* göromål. För detta ändamål sakna fullmäktige redan visst icke tillräckliga medel, enär de hafva till sin disposition emellan fem och sex tusen riksdaler till godtgörande af dessa i utlåntandet ökade, men i verkligheten minskade göromål. Till fullmäktiges förfogande finnas nemligen redan lönen och arvodet till kassabokhållaren och vidare aflönningen för den nu lediga bokhållaretjensten, derest densamma definitivt indrages, samt ytterligare, derest fullmäktige skrida till att på indragningsstat öfverflytta de 3 tjenstemän, som nu äro öfverflödiga, ej lönebeloppet, hvilket de få behålla, men arvodet, eller tillhoppa 5,350 Rdr för att använda till belöning för dessa, jag upprepar det, här i utlåntandet ökade, men i verkligheten minskade göromål. Detta belopp torde synas mången fullt tillräckligt, men, såsom jag redan påpekat, öppna ordalagen i denna punkt en utväg för fullmäktige att vid framdeles skeende öfverflyttningar på indragningsstat disponera de till tjensterna förut anslagna löner till godtgörande af de för de öfriga tjenstemännen ökade göromål.

På grund af alla dessa märkvärdigheter — de der för öfrigt förefinnas i allt som afser Riksgälds-kontoret — nödgas jag för min del yrka afslag, rent afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan. Om Riksdagen afslår Utskottets hemställan, så har dermed ingen skada skett, ty detta ärende kan ändock komma under ompröfning, när Utskottet finner lämpligt att inkomma med förslag till nytt reglemente för Riksgälds-kontoret.

Herr Gumælius: Jag instämmer helt och hållet i Herr Hedins yrkande.

Egentligen hade jag begärt ordet för att yttra några ord i anledning af att Utskottet afstyrkt Herr Carl Anders Larssons motion. Det förefaller besynnerligt, att motionären likväl kan vara temligen nöjd med

Utskottets förslag. Men han har varit statsrevisor, främste mannen från denna Kammare i revisionen, och det är ej ovanligt, att statsrevisorers framställningar omildt behandlas af Stats-Utskottet. Icke alla statsrevisorer hafva sluppit undan så lätt, som han.

Motionären har yrkat två saker, den ena, att kommissariatet inom Riksgälds-kontoret skulle indragas och dess göromål öfverflyttas till fullmäktiges expedition, och den andra att Riksdagen ville uppdraga åt fullmäktige att till nästa Riksdag framlägga ett fullständigt förslag till göromålen ordnande, äfvensom till löne- och pensionsstat inom Riksgälds-kontoret. Nu hafva fullmäktige tillkännagifvit sig vilja till nästa Riksdag afgifva förslag i ämnet, och Utskottet har således beträffande *den* delen af motionen haft giltigt skäl att låta bero vid fullmäktiges utfästelse; men annorlunda förhåller det sig med frågan om kommissariatets bibehållande.

Likason det icke är ovanligt, att då Riksdagen skickar en skrivelse till en af sina afdelningar, någon ledamot jemväl medsänder en vänlig helsning, så tillåter jag mig begagna detta tillfälle, då det är ifrågastäldt att skriva från Riksdagen till fullmäktige i Riksgälds-kontoret, hvilka ock torde få anses såsom en af Riksdagens afdelningar, att bedja få med sådan skrivelse sända en vänlig helsning, att fullmäktige ville taga i beaktning och allvarligt öfverväga detta Herr Carl Anders Larssons förslag, om hvilket Stats-Utskottet knappast ens antydningsvis yttrat sig.

Och fullmäktige sakna ej anledning att söka genomföra mycket betydliga indragningar. Det uppgifves af 1873 års revisorer, att i hvardera af de båda expeditionerna inom Riksgälds-kontoret återstå numera blott 4 till 5 hundra mål att handlägga, och att många af dessa mål bokföras både hos kommissariatet och fullmäktige, hvilken dubbla expedition verkligen är helt och hållet obehöfzig. Äfven jag har haft förmäna att såsom statsrevisor få kasta en blick in i Riksgälds-kontorets mysterier; och hade med anledning deraf tillfälle att förliedt år i denna Kammare särskildt omnämna, hurusom förbindelsen emellan de båda våningarne — fullmäktiges och kommissariatets — icke är den beqvämaste.

På ett par besynnerliga omständigheter tillåter jag mig jemväl vid detta tillfälle fästa uppmärksamheten för att belysa detta förhållande. Jag skall dervid följa uppgifter i en statsrevisionsberättelse, icke den för år 1873, som ännu ej föreligger till slutlig behandling, utan en föregående, med hvilken denna Kammare mycket sysselsatt sig, men som ändock torde innehålla en och annan mindre uppmärksam punkt.

Enligt Riksdagens år 1872 församlade revisorerers berättelse infortrade nemligen fullmäktige den 28 Juli 1870 kommissariatets utlåtande öfver frågan om tillsynen och kontrollen öfver arfs- och testamentsbevillingen, men oaktadt 1871 års statsrevisorer gjorde nya påminnelser i ämnet, och oaktadt fullmäktige den 14 December 1871 derom aflåto påminnelse, hade kommissariatet ännu icke vid tiden för revisionsberättelsens afgifvande — d. v. s. i Oktober 1872 eller efter mer än två års förlopp — inkommit med det äskade utlåtandet. I fråga åter om jemtländska hemmanet Upland hade en person, som öfvertagit köpet deraf, till fullmäktige ingifvit en ansökan, ett ackordsanbud, hvaröfver fullmäktige den 23 April 1868 infortrade kommissariatets och ombudsmannens

utlåtande. Något sådant afhöordes icke till den 6 September 1872, då hemmanets egare till fullmäktige insände en återkallelse af berörda ansökan, hvilket gaf fullmäktige anledning att ruska på kommissariatet, som förelades att till *nästa* sessionsdag — (vidlyftigare ansågs ärendet ej vara!) — inkomma med upplysningar. Den 18 i samma September månad — således öfver fyra år eiter det första ansökningen remitterats — afgävo ändtligen tjenstemännen ett utlåtande, hvori de rörande anledningen till dröjsmålet förklarade, att den ursprungliga ansökningen var så orimlig, att den icke kunnat bifallas. Och för att komma till rätta med så enkel sak behöfdes så lång tid och förnyade påminnelser! — Dessa två frågors behandling torde kunna tjena till belysning af förhållandena inom Riksgäldskontoret.

Jag hemställer, om icke frågan är i det skick, att Stats-Utskottets förslag för närvarande bör afslås, och önskar för alla händelser, att fullmäktige icke måtte betrakta Herr Carl Anders Larssons af Utskottet föga uppmärksammas förslag såsom alldeles obefintligt.

Herr Jöns Rundbäck: Det är ej ovanligt, att Utskottet får uppbära klander, antingen dess utlåtande varit för långt eller för kort. Än är det för långt, såsom det föreliggande, och då är *det* otillbörligt, och än är det för kort, och då vill man utsträcka det i en prokrustessäng för att få det utdraget till sina tillbörliga dimensioner.

Hvad nu beträffar det mot Utskottet riktade klandret därför, att Utskottet i förevarande betänkande intagit fullmäktiges utlåtande i ärendet, så har detta skett för att lemna Riksdagen tillfälle att erhålla värderika upplysningar. Man har sagt, att Utskottet borde hafva framlagt ett förslag till Riksgäldskontorets omgestaltning nu genast, men detta har Utskottet icke vågat, sedan fullmäktige sagt, att någon erfarenhet ännu icke blifvit vunnit i anledning af den öfverflyttning till Statskontoret af vissa göromål, som sistlidne Riksdag beslutat. Man kan icke rinligen begära att Utskottet skulle haft tid och förmåga att framställa förslag till en så omfattande omgestaltning. Fullmäktige hafva sagt sig skola till nästa riksdag framlägga ett definitivt förslag till reglering af förvaltningsbestyren och tjenstegöromålen inom Riksgäldskontoret, och Utskottet har måst låta härvid bero.

En föregående talare har sagt, att detta utlåtande kommit öfver Riksdagen som en tjuf om natten. Anledningen hvarför detta utlåtande nu blifvit afgifvet är dock helt enkelt den, att fullmäktige anhållit att så fort som möjligt få svar på sina ifrågavarande framställningar, emedan fullmäktige icke kunde vidtaga några åtgärder i afseende på tjenstegöromålens ändamålsenliga ordnande inom Kontoret, om de icke finge rätt att förflytta tjenstemän på indragningsstat. Om man önskar att en reglering skall ske, så är det klart att man bör gifva fullmäktige fria händer i detta afseende.

Man har vidare sagt, att Utskottets förslag i andra punkten skulle innebära ett maskeradt dyrtidsförlägg. Om Herrarne behaga jemföra denna punkt med 100:de § i gällande reglemente för Riksgäldskontoret, skola Herrarne finna, att denna paragraf innehåller hufvudsakligen samma stadgande med den skilnad, att, enligt Utskottets förslag, fullmäktige

skulle ega den ifrågavarande rättigheten från och med innevarande år intill tiden för nästkommande riksdags slut, d. v. s. till dess nytt reglemente för Riksgälds-kontoret kommer att utfärdas. Eljest har Utskottet icke föreslagit någon förändring i gällande stadgande.

Vidkommande en föregående ärad talares yttrande om arvoden och de "6,000 riksdalerna", så får jag säga, att frågan härom icke hör hit. Riksdagen får längre fram tillfälle att taga denna sak i öfvervägande, och talaren känner mina åsikter i ämnet. Helt och hållet får jag bestrida, att Utskottets förslag skulle lemna en utväg öppen för fullmäktige att misshushålla. Utskottet har föreslagit, att fullmäktige skulle få använda inbesparade löner och arvoden, "der fullmäktige finna sådant erforderligt".

Under sådana förhållanden och då Kammaren genom att biträda Utskottets förslag endast gifver fullmäktige rätt att redan i morgon sätta en tjänsteman på indragningsstat, om så skulle erfordras, och då invändningen, att Utskottets förslag skulle hindra omorganisationen af Riksgälds-kontoret icke förtjenar afseende, hemställer jag om bifall till Utskottets förslag.

Som alla de ledamöter, hvilka hittills yttrat sig i förevarande fråga, i sina anföranden berört utlåtandets samtliga punkter, af hvilka likväl endast den som afsåg Herr Carl Anders Larssons motion hittills blifvit föredragen, hemställde Herr vice Talmannen, att jemväl utlåtandets öfriga punkter, innefattande de förslag dem Utskottet, i anledning af Fullmäktiges i Riksgälds-kontoret framställning, under 1:o och 2:o afgifvit, nu måtte få föredragas och, i den mån öfverläggningen dertill föranledde, hvarje särskild punkt sedermera göras till föremål för beslut. Denna framställning bifölls af Kammaren; hvarefter och sedan uppläsning skett af Utskottets ifrågavarande hemställanden, öfverläggningen fortsattes och ordet lemnades åt:

Herr Liss Olof Larsson: Jag har ej begärt ordet för att försvara Riksgäldsfullmäktige och icke ens Stats-Utskottet, ty jag har icke varit belåten med dess utlåtande. Herrar fullmäktige kan jag icke taga i försvar, då jag tror att deras sätt att gå till väga icke alltid låter försvara sig. Mot Utskottets hemställan har jag icke reserverat mig af det enkla skälet att jag kommit till erfarenhet derom, att förfäktandet inom så väl afdelningen som Utskottet af en åsigt, som icke skulle gillas af fullmäktige och det så mycket omtalade kommissariatet, är ungefär såsom ett försök att slåss med väderqvarnar. Hvarföre jag begärde ordet var för att gifva svar på några af de af Herr Hedin framställda frågorna, men nu är jag i det fallet hufvudsakligen förekommen af Herr Rundbäck. Något må jag dock tillägga. Första frågan lydte: "hvarföre kom denna sak så hastigt till Riksdagen". Svaret är helt enkelt, att då jemlikt 100 § af nu gällande reglemente för Riksgälds-kontoret fullmäktige hafva sig tillerkänd nästan alldeles samma rättighet som den, Utskottet nu tillstyrkt, men denna rättighet var dem medgifven endast till början af innevarande riksdag, fullmäktige varit angelägna att skyndsamt få något motsvarande bemyndigande jemväl för detta år. Rättigheten för

fullmäktige att få öfverföra tjenstemän på indragningsstat är väl alldeles nödvändig, om ej en omreglering af verket skall draga alltför långt ut på tiden.

Herr Hedins andra fråga lydde: "Hvarföre har Utskottet i sitt betänkande upptagit det galna förslag till reglering af göromålen inom Riksgälds-kontoret, som en af fullmäktige tillsatt komité afgifvit"? Jo — såsom af betänkandet framgår — har Utskottet icke anfört några egna motiv för sitt tillstyrkande, utan endast åberopat hvad fullmäktige i saken andragit och då fullmäktige bland annat äfven relaterat komiterades förslag, så fanns ej skäl för Utskottet att utesluta denna del af deras motivering. För min del ville jag så mycket mindre utesluta den del af fullmäktiges motivering, hvilken afsåg komiterades förslag, som jag ansåg detta utgåra en illustration till Kontorets historia. Jag bör dock rättvisligen erinra derom, att fullmäktige icke uttalat något gillande af komiténs förslag och att man således i det fallet icke kan klandra fullmäktige. Det enda, hvarför fullmäktige möjligen skulle kunna träffas af klander, än den omständigheten, att de icke framlagt någon organisationsplan, men de hafva ju förklarat sig oförmögne att göra det nu genast, och man bör väl ej begära något, som öfvergår deras förmåga.

Tredje frågan lydde: "Hvarföre gifver man Kontorets tjenstemän dyrtidstillägg och det till och med för år 1874"? Derpå kan jag icke svara annat än att äfven jag funnit det rätt besynnerligt, att fullmäktige kunna ifrågasätta rättigheten att för bestridande af Kontorets göromål få använda alla de beparingar, som uppkommit eller kunna uppkomma genom indragning af tjenster, ty hvad har man väl vunnit på, att man tog bort största delen af Kontorets göromål, om man ändå skall betala lika stora afböningar som tillföre. Det ser verkligen ut som om man mindre fästade afseende vid sjelfva arbetet, som skall betalas, utan snarare resonnerade på ungefär detta sätt: "när tjenstemännen få litet eller intet att göra, hafva de så mycken mera tid öfrig att lefva upp penningar, och derföre är det skäl att betala bra". Dessutom är det ingenting ovanligt inom Riksgälds-kontoret, att tjenstemän finnas som utöfver lönen fordra särskild godtgörelse för hvad de göra. Jag var således vid ärendets behandling i Utskottet emot att gifva Herrar Riksgäldsfullmäktige den sökta rättigheten, men deremot invände man, att fullmäktige äro Riksdagens förtroendemän, och att man väl bör kunna lemna dem rätt att använda så obetydliga belopp hvarom här är fråga, utan att frukta det de skola missbruka förtroendet. Detta är ett skäl, som enligt min åsigt väger tungt i vågskålen, och jag har derföre icke reserverat mig emot Utskottets förslag.

Emellertid vill jag icke framställa något yrkande, utan öfverlemnar åt Kammaren att besluta i ämnet, och då jag sett, att eu af fullmäktige gjort anteckningar under den diskussion, som pågått, så är jag viss att han vidare och bättre än jag kommer att pröfva Utskottets motivering, hvilken endast är en afskrift af fullmäktiges skrivelse till Stats-Utskottet.

Friherre Fock: Min närmaste granne till venster har i sitt nyligen afslutade yttrande med vanlig välvilja behandlat Riksgälds-kontoret, eu välvilja som han äfven i denna fråga låtit komma Stats-Utskottet till del.

I sina anmärkingar mot det föreliggande förslaget, hvilket utgått från fullmäktige i Riksgälds-kontoret, har han läst så mycket mellan raderna och der sökt så många maskerade motiv, att jag visst icke tilltror mig att på detta område följa honom. För mig äro alla dessa bakom förslaget dolda tankar fullkomligt främmande. Jag har för min del med detta förslag, som jag tror gå i den af förra Riksdagen beslutade riktning beträffande tjensteindragningar, icke haft något annat syfte eller tänkt någon annan anledning än hvad som tydligen finnes uttryckt i fullmäktiges skrifvelse. Denna skrifvelse har äfven Stats-Utskottet i sitt utlåtande infört utan att dervid göra någon anmärkning, hvadan Utskottet synes hafva gillat fullmäktiges motivering.

Den ärade talaren framställde först den frågan, hvarföre denna framställning blifvit gjord så tidigt och hvarföre man ej snarare hade uppskjutit saken till dess det nya reglementet förekommer till behandling, då alltsammans i ett sammanhang kunnat föreläggas Riksdagen. Denna fråga är redan af utskottsledamot besvarad med den erinran, att den paragraf i gällande reglemente för Riksgälds-kontoret, som eljest i detta fall skolat tillämpas, icke eger gällande kraft sedan början af innevarande riksmöte. Ett annat skäl är också att om det förslag, fullmäktige tagit sig friheten göra, är godt och lämpligt, så är det äfven godt och lämpligt att fullmäktige så fort som möjligt sättas i tillfälle till verkställa förslaget. Det nya reglementet kommer icke fullmäktige tillhanda förrän vid riksdagens slut och skall saken hvila till dess reglementet uppgöres, uppstår således en tidsförlust af flera månader.

Vidare har här icke litet ordats om det särskilda komitébetänkande med afseende å kontorets blifvande organisation, som fullmäktige låtit uppgöra och bifogat sin nu i fråga varande hemställan, och hvarvid fullmäktige fått uppbära klander, emedan de anmodat just sekreteraren och kommissarierna i Riksgälds-kontoret att uppgöra nämnda förslag. Åt hvem skulle likväl fullmäktige anförtro en dylik utredning, om ej åt de personer, som hafva största inblicken i verkets göromål? Fullmäktige för sin del hafva emellertid ännu hvarken gillat eller ogillat nämnda förslag, utan, såsom i fullmäktiges skrifvelse tydligen uttryckes, ansett sig dess förinnan böra tillse huruvida den föreslagna regieringen vore väl afpassad efter kontorets förändrade göromål, och huruvida ej en helt annan grund för förvaltningsbesyrens ordnande borde genomföras; men att ännu ej tillräcklig erfarenhet vunnits för att med beständhet kunde afgöras omfattningen af de tjensteindragningar, hvilka borde ske. Det korta referatet af komitébetänkandet har emellertid haft den fördel, att omdömen rörande den föreslagna organisationen kunnat uttalas; men omöjligen kan jag fatta hvarföre, om Riksdagen nu godkänner föreliggande förslag från Stats-Utskottet, Riksdagen på samma gång skulle hafva godkänt grundtanken i komitébetänkandet, hvarom Utskottet icke afgifvit något omdöme och hvarom fullmäktige i första hand uttalat tvifvel.

Det har till och med blifvit ifrågasatt att genast på rak arm fatta beslut om indragning af vissa tjänster, som skulle vara öfverflödiga. Det går ju an att försöka, men sådant bör väl ej ske utan återremiss, hvilken ej blifvit begärd. Verkställandet af dylika indragningar synes mig

emellertid lämpligast böra verkställas af fullmäktige, och det är just ett bemyndigande i detta afseende, som fullmäktige begärt.

Mot sista momentet af föreliggande förslag hafva mycket grava anmärkningar riktats, och man har sagt att detsamma i tillämpningen skulle kunna gifva anledning till grofva missbruk. Ja, skulle det tillämpas på sätt en talare antydde, men hvartill jag anser att den föreslagna ordalydelsen gifver någon anledning, kan jag icke annat än instämma deruti att ett sådant handlingssätt vore ett missbruk, men mine Herrar, om sådant inträffar, vet hvar och en att hvarje år i Mars månad plägar ske val till fullmäktige i Riksgälds-kontoret och det är ej troligt att icke elektorerne skulle vid valet göra behörigt afseende å ett sådant förhållande.

Något yrkande har jag icke att framställa.

Herr Hedin: Jag skall vara helt kort.

Den siste ärade talaren har upprepat hvad en föregående redan sagt, nemligen att det för fullmäktige varit nödvändigt att för erhållande af det omtalade bemyndigande i god tid inkomma till Stats-Utskottet med sin hemställan. Det är ett skäl, som jag omöjligen kan gilla. På sidan 11 i betänkandet framhålles, att fullmäktige redan nu i vissa fall ansett sig hafva tillräcklig rätt att, för vinnande af största möjliga enkelhet och skyndsamhet vid ärendenas behandling, minska tjänstemännens antal, således göra tjänsteindragningar. När sådant inträffar, göra Herrar fullmäktige det utan särskildt gifvet bemyndigande, och hvad angår förflyttning af eu eller aman tjänsteman inom Riksgälds-kontoret på indragningsstat med rättighet till full lön, så torde ingen skada ske om dermed anstår några månader, till dess reglementet kommer fullmäktige tillhanda. Aldrig har jag förr sett en dylik oro för fattiga två månaders skull.

Samme talare yttrade äfven, att jag uti betänkandet skulle hafva läst mycket, som ej står der. Jag har icke läst upp något, utan endast frågat om min uppfattning icke vore riktig, då jag läst mellan raderna. Talaren glömde deremot omtala att jag anmärkt att i betänkandet saknas åtskilligt, som der bort finnas; en anmärkning, hvilken i symnerhet gällde sista punkten, der jag fann förslaget ofullständigt, emedan inga villkor föreslås för användandet af besparade löner och arvoden. Jag sökte visa att detta medgifvande åt fullmäktige att disponera besparingarne "der fullmäktige finna sådant erforderligt" kan gifva rum för en ganska vidsträckt tolkning. Talaren rubricerade en sådan vidsträckt tolkning såsom missbruk, och det gläder mig att det är *hans* uppfattning, som dock kan komma att skilja sig från andras uppfattning och framför allt från fullmäktiges beslut. För öfrigt må det vara godt och väl att, då missbruk skett, man kan utkräfvra straff, men det är bättre att på förhand, med ögonen öppna för den väg, missbruken kunna gå, stänga vägen.

Den ärade talaren yttrade äfven att Kammaren väl icke kan vilja på rak arm göra indragningar, då intet förslag dertill föreligger. Detta är verkligen att fäkta i luften, ty jag har endast frågat hvarföre, då det var alldeles klart att tvänne för närvarande obesatta tjänster i Riksgälds-kontoret kunde indragas, Stats-Utskottet icke vid behandlingen af föreliggande ärende framlagt förslag derom. Då så ej skett, hvarföre skulle ej Kammaren i Stats-Utskottets ställe kunna göra det? Icke vore det

”beslut på rak arm“ mer än vid andra tillfällen, då Kammarerna, med anledning af utredning från Stats-Utskottet i en eller annan sak, besluter någon förändring.

Den värde representanten från Göteborgs län, som talade för förslaget, fäste uppmärksamheten på att fullmäktige sjelfva förklarar sig sakna tillräcklig erfarenhet huru vidsträckta indragningar inom Riksgälds-kontoret kunna ske och att det således varit omöjligt för Stats-Utskottet att för närvarande utreda saken och framlägga förslag till omreglering af tjänsterna inom kontoret. Men jag har icke begärt någonting sådant, endast fordrat definitivt beslut i vissa, klara och utredda fall, der indragningar genast kunna ske; dervid öfverlemnande åt fullmäktige att inhemta den erfarenhet, de för närvarande icke besitta, och att sedermera fortgå på indragningarnes bana.

Samme talare sade äfven, att de af mig citerade paragraferna ur Riksgälds-kontorets reglemente icke höra hit. I händelse Kammarerna godkänner Stats-Utskottets föreliggande utlåtande och detsamma jemväl vinner Första Kammarernas bifall, skola talaren sjelf och Kammarernas öfrige ledamöter snart nog till fullo varda öfvertygade att dessa paragrafer verkligen höra hit. Dessutom — tillade talaren — har Stats-Utskottet icke föreslagit att besparingarne i alla händelser skola anlitas, utan att de må af fullmäktige disponeras för att användas, der fullmäktige finna sådant erforderligt. Härvid erinrar jag mig huruledes vid ett föregående tillfälle ett belopp af 6,000 R:dr anvisades, för att *vid behof* användas — det är en lång historia, som jag ej vill besvara Kammarerna med att berätta; endast så mycket må nämnas, att, trots oupphörlig minskning uti Riksgälds-kontorets göromål, har det likväl befunnits nödigt att till sista skillingen dela ut beloppet.

Jag gör — Herr Talman — min ursäkt, emedan jag vid afgifvandet af mitt förra yttrande förbisåg att Herr C. A. Larssons motion uti utlåtandet erhållit en särskild punkt. Naturligtvis har jag med afseende å denna punkt intet annat yrkande att göra än på bifall till Stats-Utskottets förslag, hvaremot jag yrkar rent afslag å såväl 1:sta som 2:dra momenten af förslagets senare afdelning.

Herr Carl Ifvarsson: Jag tillstår, att jag befinner mig uti ganska mycken tveksamhet beträffande de förslag, hvilka Stats-Utskottet framställt här i betänkandet och som nu utgöra föremål för öfverläggning. Ett godkännande af Utskottets ifrågavarande hemställanden skulle visserligen, om man så vill, kunna sägas innebära och bereda en utväg att åtminstone taga ett litet tuffpjät framåt mot det slutliga mål, som af Kammarerna eftersträfvats. Genom ett afslag å de gjorda framställningarne blefve naturligtvis denna utväg afklippt för tillfället, och sannolikt skulle då följden blifva den, att riksgäldsfullmäktige, emot hvad man önskar, komme att i allsköns lugn hvilat på sina lagrar ännu ett år. Sådana äro skälen för och emot i *det* hänseendet.

Å andra sidan föreställer jag mig åter, att, om också man icke har mycken anledning att hängifva sig åt synnerligen öfverspända förhoppningar om resultatet, det ändock kan vara en *möjlighet* att Stats-Utskottet, derest ärendet blefve till detsamma ånyo hänvisadt, kunde åstadkomma ett bättre förslag än det föreliggande. Jag yttrade mig härom, såsom

sagdt är, icke med någon visshet, men jag anser klokheten bjuda att ej försumma en möjlighet, som *kan* förefinnas. Ty onekligt är — och derom torde flertalet af oss vara ense — att vida större förändringar behöfva vidtagas i nu gällande reglemente för Riksgälds-kontoret, än som skulle åstadkommas genom Stats-Utskottets förevarande förslag. Jag tror, att i främsta rummet erfordrades en förändring i *sådan* syftning, att fullmäktige icke blott finge sig ålagdt att låta utarbета och för Riksdagen framlägga ett fullständigt förslag till en genomgripande förenkling af Riksgälds-kontorets förvaltning till nästa år, utan äfven kunde beredas tillfälle att sätta sig så pass in i ärendenas gång, att de blefve i stånd att sjelfve uppgöra ett reorganisationsförslag, hvilket kunde befinnas lämpligt. Jag vågar nemligen betvifla, att fullmäktige för närvarande äro så mycket herrar i eget hus, att de förmå att, utan obehöriga sidoinflytanden, fatta sjelfständiga beslut och med opartiska ögon skåda de förhållanden, som böra reformeras. Dertill befarar jag, att fullmäktige ännu befinna sig alltför mycket under trycket af ett visst förmynderskap af tjeustemännen. Hvad som för dem är af nöden, om de skola kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra det uppdrag, som i här antydda hänseende är ämnadt att dem anförtros, synes mig således först och främst vara, att de erhålla full makt och myndighet att föreslå Riksdagen de reformer som befinnas möjliga och lämpliga att genomföra samt beredas tillfälle att förvärfva sig sådan insigt i ärendenas gång, att man må ega grundad anledning till antagandet, att de förslag till förändrad anordning af göromålen, som må komma att af dem afgifvas, också äro de mest tjenliga för ändamålet.

Om man vill vinna *båda* dessa, såsom det förefaller mig, högeligen eftersträfvansvärda syftsmål och af sådan anledning medgifver riksgäldsfullmäktige anstånd till nästkommande år att uppgöra och aflemna slutligt organisationsförslag, tror jag, att man gjort hvad man vid *innevarande* riksdag kan göra, ty det lärer väl näppeligen vara antagligt, att i år någon framställning i dylikt hänseende kan vara att förvänta, då kommissariatet icke uppgjort något lämpligt förslag från början.

I öfrigt får jag förklara, att jag verkligen skulle hafva lemnat mitt bifall till hvad Stats-Utskottet nu tillstyrkt, om jag lyst någon förhoppning, att förslag till ytterligare förändringar och förenklingar i reglementet skulle derefter ifrågakomma inom Stats-Utskottet. Att någon anledning till en sådan förväntan icke vore för handen, fann jag emellertid, då jag hörde ordföranden på riksgälds-afdelningen under öfverläggningen rörande ett annat ärende yttra, att, om det af Stats-Utskottet här framlagda förslaget blefve godkändt, det vore gifvet, att någon vidare förändring i den riktning, som berörda förslag antyder, icke kunde ifrågasättas under *denna* riksdag, emedan genom hvad som redan blifvit föreslaget, vore taget ett så pass stort steg framåt till ärendets slutliga lösning, att det skulle vara obilligt att fordra mera denna gång.

Med anledning af hvad sålunda förekommit, tyckes det mig som skulle det icke vara olämpligt eller sakna skäl att återförvisa betänkandet till Stats-Utskottet. Det är ju en möjlighet, att Kammaren i så fall kan från Utskottet erhålla ett annat samt bättre organisationsförslag, och i hvarje händelse blir Kammaren i tillfälle att då med större visshet erfara, huru saken gestaltar sig i verkligheten. I valet mellan återremiss

och afslag och utan att inlåta mig på något uttalande om det slippriga skrifsättet, hvilket är känt, hemställer jag alltså, att betänkancket i nu föredragna del hellre må återförvisas än afslås.

Herr Hedin: Enligt hvad jag nyss inbemt, läser föreliggande utlåtande redan vara af Första Kammaren bifallet. Vid sådant förhållande innebär en återremiss af frågan ingen fördel, endast tidsförlust, och jag fortfar därför i mitt yrkande på ren afslag å första och andra momenten samt bifall till Utskottets hemställan med anledning af Herr C. A. Larssons i ämnet väckta motion.

Öfverläggningen förklarades slutad. Beträffande Utskottets hemställan i anledning af Herr C. A. Larssons motion hade endast yrkats bifall, och blef samma hemställan, vid derå nu gifven proposition, af Kammaren bifallen. Vidkommande åter hvad Utskottet dernäst föreslagit under 1:o och 2:o, hade yrkanden blifvit gjorda dels på bifall, dels på återremiss och dels på afslag. Herr vice Talmannen gaf propositioner på dessa yrkanden och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den sistnämnda meningen. Enligt detta förklarande hade alltså Utskottets ifrågasvarande hemställanden, eller de af Utskottet under 1:o och 2:o afgifna förslag, blifvit af Kammaren afslagna.

§ 10.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 33, i anledning af väckt motion om beviljande af statsbidrag för tomtreglering inom köpingen Båstad.

Herr Nils Hansson yttrade: Sedan Stats-Utskottet på det knapphändigade sätt, som föreliggande betänkande utvisar, affärdat min motion och då icke heller någon reservation finnes anmäld deremot, kan det måhända synas öfverflödigt och till föga tjänande för mig att här uppträda och söka att vindicera en motsatt mening, för hvilken under så fatla omständigheter mycken utsigt icke torde finnas till framgång. Frågan är dock för den hårdt betryckta kommun, hvars talan jag åtagit mig här att föra, af så mycken vikt och dess utgång emotses af det lilla samhället med så mycken oro, att jag skulle illa fylla icke blott min pligt såsom representant utan äfven mitt hjertas kraf, om jag under tystnad böjde mig för en bevisning, hvars giltighet jag icke kan erkänna.

Stats-Utskottet har sålunda på de sju rader, hvilka Utskottet behagat såsom motiv egna åt min motion, såsom grund för afslag derå, bland annat, föreburit, att jag till stöd för mitt förslag icke skulle hafva andragit andra skäl, än som förut åberopats hos Kongl. Maj:t. Det må tillätas mig förklara, att denna uppgift från Utskottets sida innebär, minst sagt, ett misstag. Ty jag har hos Utskottet företett trenne särskilda, officiella handlingar, af hvilka gemensamt tydligen framgår, att den närvarande ställningen i Båstad är så bekymmersam, att det ifrågasatta anslaget måste vara af behofvet högeligen påkalladt. Af dessa handlingar innehåller den första det nu gällande reglementet för södra Åsbo och Bjäre härads brand-

stodsförening, hvaraf inhemtas, att Båstads husegare blifvit formligen utslutne från tillträde till denna förening och således varit urståndsatta att få sina egendomar der försäkrade. Den andra handling, som jag aflemnade till Utskottet, utgöres af en uppgift af de revisorer, hvilka haft att granska nödhjelpskomitens i Båstad åtgärder, derom, att de oassurerade egendomar, hvilka vid branden i Båstad gingo förlorade, representerade ett värde af tillsammans 189,052 R:dr. Slutligen har jag öfverlemnade en handling från räkenskapsföraren i Båstads sparbank, hvilken bestyrker, att köpingen för uppbyggande af den genom branden den 9 Juni 1870 förstörda större delen deraf, genom lån hos nämnde bank iråkade en skuld af 114,150 R:dr. Ingen af dessa tre handlingar har förut varit företedd hos Kongl. Maj:t, och icke förty påstår Utskottet att inga nya skäl för det begärda statsunderstödet beviljande blifvit af mig anförda. Efter hvad jag nu tror mig hafva ådagalagt, visar sig emellertid, att Utskottet i detta hänseende gjort sig skyldigt till ett misstag. Åtskilliga tecken tyckas också antyda, att betänkandet från början till slutet måtte vara hopkommet i mycken hast. Och måhända skulle Utskottet, om det velat gifva sig något mera tid, hafva funnit anledning att biträda mitt yrkande.

Jag har dessutom i motionen för mitt förslag framhållit äfven andra skäl, hvilka icke förut förekommit hos Kongl. Maj:t. Jag har sålunda erinrat derom, att en annan köping, Ronneby, af liknande anledning för några år sedan genom beslut af 1865—1866 års Riksdag erhöi det ganska ansenliga anslaget utan återbetalningsskyldighet af 30,000 R:dr. Vidare torde Kammarrens flesta ledamöter hafva sig bekant, att flera städer och bland dem senast Carlstad samt Strengnäs i och för tomtregleringar hugnats med jemförelsevis högst betydliga anslag. Följaktligen saknas icke goda precedensfall att åberopa. Och då härförutom i betraktande tages, att Båstads kommun förlorat något mera än 300,000 R:dr genom branden, är det i sanning besynnerligt, att man icke skall vilja använda ett så ringa belopp som 5,600 kronor för ett sådant barmhertighetsverk som nu är i fråga. En dylik njugghet är så mycket mera förvånande, som man vid andra tillfällen under denna riksdag inhemtat, huru i fall, der för visso inga så ömmande anledningar till gifmildhet förekommit, Stats-Utskottet och Riksdagen ej tvekat att anvisa långt större summor. Jag nämner exempelvis beslutet om dyrtidstillägget, hvilket senare, enligt min öfvertygelse, varit hvarken behöfligt eller lämpligt, och vidare den för några dagar sedan arrendatorn af Wenngarns kungsgård medgifva eftergift af arrendet med 4,000 kronor; åtskilliga andra förfoganden i dylik syftning att förtiga.

Saken kan emellertid hjelpas ännu, om Kammarren skulle behaga att biträda min motion. Särskildt vänder jag mig för sådant ändamål till städernas härvarande representanter. De böra bäst hafva reda på, huru gynnade med anslag städerna blifvit vid föregående tillfällen. Deras erfarenhet vitsordar säkerligen, att, så snart fråga förevarit om anslag till tomtregleringar, till hamn- eller kajbyggnader eller andra inrättningar till städernas gagn och bästa, dylika anslag sällan blifvit af Riksdagen förvägrade. Måsten I icke medgifva, mine Herrar från städerna, att, om det lilla anslag, hvarom nu är fråga till nytta för *landsbygden*, blefve nekadt, Riksdagen skulle uppenbara en mycket ringa konsekvens i sina beslut.

Också räknar jag med visshet på Edert bistånd, mine Herrar; och detta desto hellre som saken nu gäller en *mindre* kommun och den summa, som begäres för tomtreglering derstädes, också är liten i jämförelse med de belopp, som utgått ur statskassan till dylika företag i städerna. Och Eder alla, mine Herrar, här i Kammaren, beder jag, att, innan I fatten Edert beslut, I mågen egna en tanke åt dem, som bygga och bo på den lilla, förut så trefna och nu så hårdt pröfvade platsen. I kunnen lätt föreställa Eder, hvilka deras känslor skulle blifva, om de, efter att hafva i tidningarne inhemtat, huru Riksdagen ådragit landet för dyrtidstillägg och andra mer eller mindre nödiga anslag högst betydliga utgifter, till hvilka de, oaktadt sitt betryck, nödgas i sin mån kontribuera, sedermera erfara, att de sjelfva icke kunna påräkna något understöd från statens sida, när de råka i oförvålad nöd. Detta är bittert och hårdt i sanning. Jag tror, mine Herrar, att i dylika fall pligten bjuder att låta det minsta så väl som det största samhället vederfaras samma rätt, och jag tillåter mig derföre hemställa, att Kammaren måtte med välvilja lyssna till min anhållan om afslag å Stats-Utskottets utlåtande och bifall till min motion.

Herr Talmannen återkom och intog talmansstolen, hvarefter ordet lemnades till:

Herr Jöns Rundbäck: Då motionären i sitt nu afgifna yttrande klandrat Utskottet, derföre att det icke skulle hafva behörigen motiverat sin framställning i det förevarande ämnet, tror jag att motionären gjort Utskottet orätt, ty Utskottet har visserligen icke på något sätt underkänt vigten och beskaffenheten af de förebragta skälen. Sjelf får jag, för egen del, förklara, att jag fann dem ganska talande och jag skulle gerna hafva önskat att kunna tillstyrka beviljande af det begärda statsunderstödet. Emellertid var förhållandet, att vi visserligen funno vid ärendets pröfning tillgängliga några andra handlingar än som blifvit företedda hos Kongl. Maj:t, men några *nya* skäl förutom dem, som der blifvit anförda, funno vi icke. Följaktligen kunde Utskottet icke heller i sitt yttrande upptaga några nya skäl för bifall till den nu hos Riksdagen omedelbart förnyade framställningen. Derför har ock Utskottet endast sanningsenligt åberopat, att i saken nu icke blifvit anförda några nya skäl af beskaffenhet att föranleda till ändring af det slut, hvartill Kongl. Maj:t förut kommit. Men derföre är jag långt ifrån att vilja envist motsätta mig ett godkännande af motionärens yrkande, om det visar sig, att Kammaren med något större deltagande omfattar den sak, han förfäktar, och är hågad att visa välvilja mot den lilla kommunen.

Herr Nils Hansson: Jag har begärt ordet, emedan jag icke kunnat underlåta att bemöta Herr Jöns Rundbäckes resonnement till Stats-Utskottets försvar. Han yttrade, att jag visserligen framlagt för Utskottet några andra *handlingar* än som blifvit inlemnade till Kongl. Maj:t, men några nya *skäl* — sade han — hade jag icke anført. Jag undrar, hvar Utskottet då skall finna skäl, som kunna tillfredsställa dess granntyckthet och anses fullt tillförlitliga, om de icke framgå af och innehållas i bestyrkta handlingar.

lingar. Lösa antaganden, förmodanden och reflexioner lärer Utskottet väl icke godkänna såsom *skäl*. Om Utskottet åter velat finna skäl *utom* handlingarne, tycker jag, att jag i min motion framhållit ganska många omständigheter, hvilka tala till förmån för rättvisan, billigheten och behofvet af den anslagsbegäran jag framställt. Jag kan således af Herr Rundbäckes förebärande ej finna någon anledning att frångå mitt yrkande.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Stats-Utskottet har här begagnat ett kärnskäl, som vanligen plägar anlitas, när någon enskild motionär framställer begäran om pensionsunderstöd åt någon mer eller mindre förtjent medborgare eller hans enka och barn. Jag kan dock icke anse det vara rätt passande att vid detta tillfälle använda en dylik argumentation. Stats-Utskottet förklarar, att, som Kongl. Maj:t tillkännagifvit, det sådana omständigheter i förevarande fall icke förekommit, som kunde föränleda aflåtande af nådig proposition till Riksdagen om medels anvisande för ändamålet, så måste Utskottet afstyrka motionärens förslag. Jag kan dock icke finna annat, än att här föreligga så pass tillräckliga skäl, som man gerna kan önska, så väl för Båstadsboerne att framställa begäran om, som för Riksdagen att bevilja det ifrågakomna lilla anslagsbeloppet, i all synnerhet då i betraktande tages, att många städer af samma beklagansvärda anledning förut undfått vida större anslag utan återbetalningsskyldighet, för ordnande af ny tomindelning.

Instämmande således till alla delar med motionären, yrkar jag afslag å Stats-Utskottets förslag till beslut och bifall till motionen.

Herr *Johan Jönsson* instämde med Herr Per Nilsson.

Herr Ivar Månsson: På de välgrundade skäl motionären anført, får jag, som hyser det lifligaste intresse för och det innerligaste deltagande med den ifrågavarande, hårdt betryckta, lilla kommunen, till dess inbyggares uppmaning samt sjelfva bysamhällets förkofran och välgång yrka godkännande af motionärens förslag.

Grefve Björnstjerna: Äfven jag skall inskränka mig att helt kort tillstyrka bifall till motionärens förslag. Jag känner, hvilka stora förluster det ifrågavarande lilla samhället fått vidkännas genom den brandolycka, som drabbade det år 1870, samt det högst beklagansvärda tillstånd, hvaruti det blifvit till följd deraf försatt. Det skulle förundra mig, om, då fråga är om ett så ytterst ringa anslag som några tusen kronor, och så ömmande förhållanden föreligga, Kammaren ville vägra sitt bifall till det begärda understödet. För min del anhåller jag om proposition å godkännande af motionen.

I Grefve Björnstjernas yttrande instämde Herr *Elfstedt*.

Herr Åke Andersson: Då jag vid föregående riksdagar varit med om att bevilja betydligt större anslag till genomförande af tomtregleringar i flera städer, der behofvet af statsunderstöd säkerligen icke varit så stort

eller ställningen så tryckande och beklagansvärd som förhållandet är med det lilla bysamhälle, om hvilket nu är fråga, kan jag icke annat än instämma med motionären och yrka afslag å betänkandet.

Herr Granlund: Då för några år sedan fråga förevar om statsbidrag till genomförande af ny tomtreglering i Strengnäs efter den staden öfvergångna brand, yttrades i denna Kammare, att det begärda anslaget icke borde beviljas, derföre att landsbygden icke komme i åtnjutande af något understöd, när den drabbades af sådan olycka. Här är ett tillfälle nu för handen, då en landskommun drabbats af samma olycka och begär ett anslag af samma anledning och till lika ändamål. Låtom oss då äfven behjerta dess ömmande belägenhet och hugna det lilla landssamhället med det obetydliga understöd, hvarom för dess räkning motionären gjort framställning. För egen del kommer jag åtminstone att bevilja det begärda anslaget, hvarföre jag äfven yrkar afslag å betänkandet och bifall till motionärens förslag.

Herr Santesson: Jag inskränker mig att endast af billighetsskäl förorda afslag å Stats-Utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Carl Ifvarsson: Det fågnar mig i sanning på det högsta, det måste jag erkänna, att motionären synes här röna ganska mycket understöd för sitt yrkande. I Stats-Utskottet var jag den ende, som tillstyrkte bifall till hans förslag, och jag ansåg mig derföre icke böra anmäla reservation mot beslutet, då saken befanns hafva för sig så litet deltagande. Frågan var derjemte af så ringa art och omfattning, att den knappast förtjenade, att man för dess skull komme åstad mycket väsen.

Emellertid tyckas sympatierna för Båstad nu vara så väl stämde, att man måhända kan hoppas frågans framgång i denna Kammare. Det lider icke heller något tvifvel, att ju icke köpingen Båstad behöfver anslag för uppgifna ändamålet vida bättre, än de flera städer, hvilka af likartad anledning förut undfått statsunderstöd till långt större belopp.

Af alla dessa skäl förenar jag mig med dem, som yrka bifall till motionärens framställning.

Herr Liss Olof Larsson: Herr Talman! Då ingen af de Stats-Utskottets ledamöter, som hittills yttrat sig, tyckes vilja uppräda till Utskottets försvar, måste väl någon annan af dem göra det, och jag har också derför begärt ordet. Jag anser mig dertill förbunden så mycket hellre som jag både på afdelningen och i plenum bidragit till det slut, hvaruti Utskottet stadnat. Jag har dock icke medverkat dertill af den anledning, som blifvit åberopad, eller den omständigheten, att Kongl. Maj:t icke funnit sig föranledd att aflåta proposition i ämnet till Riksdagen, utan af principiela skäl. Jag medgifver, att Båstad är fullt ut lika väl berättigad till anslags erhållande för reglering af *sina* tomter efter öfverständna branden som åtskilliga städer, hvilka förut fått statsunderstöd för samma ändamål. Men jag har, då sådana frågor förevarit vid riksdagarne, alltid motsatt mig bifall dertill och senast gjorde jag det, när anslaget till staden Strengnäs, hvilken nu anförts såsom ett precedensfall, slutligen be-

viljades. Jag erinrade då i Utskottet likasom äfven nu, att man borde betänka, hvarthän det måste leda, om staten skulle anses pliktig att lemna understöd i dessa fall. Jag anmärkte, att staten då ock måste kännas skyldig att träda emellan öfverallt, der eldsvåda timat, och jag framhöll orimligheten att vänja de särskilda kommunerna, ja, kanske enskilda gårdsegare att vända sig till Riksdagen för erhållande af hjälp efter olycks-händelser, mot hvilkas följder de kunnat och bort skydda sig genom de numera så talrika försäkringsanstalternas anlitande. Men om icke förty Riksdagen ville konstatera ett motsatt exempel och förklara, att det icke vore så noga, om husegarne begagnade denna utväg och försäkrade sina egendomar eller icke, samt att, om de komme att lida förluster till följd af deras bristande omtanke i detta hänseende, lindring och hjälp kunde fås hos Riksdagen, återstode för mig naturligtvis ingenting annat än att uttala min varning för följderna af ett dylikt förfaringsätt och två mina händer.

Hvad särskildt Båstad beträffar, ber jag få nämna, att den omständigheten, att berörda samhälle är en liten by, att husen till stor del äro halmtäckta samt att till följd deraf försäkringar endast kunna erhållas mot jemförelsevis höga premier, enligt mitt förmenande icke torde vara af beskaffenhet att betyda något för bifall till motionen.

Af principiela skäl således och då jag städse på grund af dem motsatt mig sådana anslag, hvarom här är fråga, yrkar jag, att Stats-Utskottets förslag må godkännas.

Härmed var öfverläggningen slutad. Propositioner gäfvos så väl på bifall till Utskottets hemställan jemväl på yrkandet att, med afslag å berörde hemställan, motionärens förslag måtte bifallas. Herr Talmannen förklarade sig anse den senare propositionen blifvit med öfvervägande ja besvarad; men då votering begärdes, skedde uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 33.

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i Herr Nils Hanssons motion N:o 117.

Omröstningen i vanlig ordning företagen, visade 71 ja emot 47 nej; och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

§ 11.

Herr Törneblad, som anmält sig vilja afgifva en motion, blef med anledning deraf nu uppropad och anförde:

Frågan om bildandet af en pensionsanstalt för folkskolelärares enkör och barn har varit föremål för uppmärksamhet från regeringens sida och behandlades äfven vid 1865—66 årens riksdag, då ett årligt anslag af 2,000 R:dr för ändamålet anvisades. Sedan dess har frågan hvilat. Jag föreställer mig att det nu kan vara på tiden att försöka en lösning af densamma och har derföre tagit mig friheten väcka en motion i ämnet, hvilken, med förbigående af motiveringen, såsom slutresultat upptager följande hemställan:

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i förnyadt öfvervägande frågan om bildande af en pensionsanstalt för folkskolelärares efterlemnade enkör och oförsörjda barn, hufvudsakligen på de grunder, att pensioneringen besörjes af folkskolelärarne sjelfva med understöd af statsmedel, med skyldighet för blifvande och rättighet för nu varande innehafvare af ordinarie folkskolelärare-tjänst att såsom delegare i anstalten ingå, samt derefter till Riksdagen göra den framställning i ämnet, hvartill omständigheterna kunna föranleda.

Härefter aflemnade Herr Törneblad sin ifrågavarande motion, hvars ordningsnummer komme att blifva 181, och hvilken på begäran nu bordlades.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr *Biesert* under 14 dagar från och med den 11
och Herr *Johannes Larsson* likaledes „ 14 „ „ „ 18
innevarande månad.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

Kongl. Maj:ts här ofvan under § 1 omförmälda nådiga proposition; samt

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 3, angående allmänna bevillningen.

Kammaren beslöt att dessa nu för första gången bordlagda ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 4 e. m.

In fidem
H. Husberg.